

UNIVERZITA KARLOVA

Právnická fakulta

Markéta Nedělová

**Vývoj a struktura kriminality mládeže
v České republice a způsoby jejího řešení**

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: PhDr. Alena Marešová, Ph.D.

Katedra: Katedra trestního práva

Datum vypracování práce (uzavření rukopisu): 9. 8. 2022

Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou práci vypracovala samostatně, že všechny použité zdroje byly řádné uvedeny a že práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Dále prohlašuji, že vlastní text této práce včetně poznámek pod čarou má 264 438 znaků včetně mezer.

Markéta Nedělová

V Praze dne 9. 8. 2022

Na tomto místě bych ráda poděkovala PhDr. Aleně Marešové, Ph.D. za odborné vedení této diplomové práce a cenné připomínky k jejímu zpracování. Děkuji také mé rodině, která mi byla oporou po celou dobu studia.

Obsah

Úvod	6
1 Obecný úvod do kriminologie a vymezení pojmu kriminalita	8
1.1 Pojem a předmět kriminologie	8
1.2 Kriminologie jako vědní obor a její vztah k ostatním kriminálním vědám	9
1.3 Fenomenologie kriminality	11
1.4 Skutečná, registrovaná a latentní kriminalita	13
1.4.1 Zdroje informací o registrované kriminalitě	14
2 Teoretický úvod do kriminality mládeže	19
2.1 Označování nedospělých osob	19
2.2 Historický vývoj přístupu ke kriminalitě mládeže	20
2.3 Charakteristika kriminality mládeže	24
2.4 Příčiny kriminality mládeže	27
3 Stav, struktura a dynamika kriminality mládeže v ČR v letech 1993–2020	34
3.1 Stav, struktura a dynamika kriminality mládeže v ČR v letech 1993–1999	34
3.2 Stav, struktura a dynamika kriminality mládeže v ČR v letech 2000–2006	45
3.3 Stav, struktura a dynamika kriminality mládeže v ČR v letech 2007–2013	56
3.4 Stav, struktura a dynamika kriminality mládeže v ČR v letech 2014–2020	67
3.5 Shrnutí stavu, struktury a dynamiky kriminality mládeže v ČR v letech 1993–2020	79
3.5.1 Faktory ovlivňující vývoj kriminality mládeže	85
4 Způsoby řešení kriminality mládeže	95
4.1 Kontrola kriminality mládeže	95
4.2 Zacházení s delikventní mládeží	97
4.2.1 Působení rodiny	98
4.2.2 Opatření dle občanského zákoníku a zákona o sociálně-právní ochraně dětí	98
4.2.3 Působení školy	103
4.2.4 Opatření dle zákona o soudnictví ve věcech mládeže ve vztahu k mladistvým	104

4.2.5	Opatření dle zákona o soudnictví ve věcech mládeže ve vztahu k dětem	126
	Závěr	129
	Seznam použitých zkratek	133
	Seznam použitých zdrojů	134
	Abstrakt	143
	Klíčová slova	144
	Abstract	145
	Key words	146

Úvod

Delikventní chování ve formě kriminality provází lidstvo od počátku jeho existence. Nejinak je tomu i v případě kriminality mládeže, která je fenoménem ve společnosti stále přítomným. Navíc se jedná o často diskutované téma jak v hovorů běžných lidí, kteří v oblasti kriminologie či trestní politiky nejsou odborníky, tak i při debatách specialistů z různých oborů. O kriminalitě mládeže hovoří dětští psychologové, učitelé, lékaři a samozřejmě také ti, kteří ji odhalují, trestají nebo navrhuji různá opatření ve snaze zvrátit její vývoj, tedy příslušníci policie, státní zástupci, soudci i zákonodárci. Kriminalita mládeže je také častým a senzaci vzbuzujícím tématem článků a reportáží objevujících se v médiích. V nich jsou prezentovány různé statistiky, na základě kterých je problematika kriminality dětí a mladistvých v některých případech nesprávně zobecňována a jsou o ní vyvozovány mylné nebo jednostranné závěry. Cílem této diplomové práce je proto poskytnout jejímu čtenáři pravdivý obraz o vývoji a struktuře kriminality mládeže na území České republiky, a to za poměrně rozsáhlé období – od roku 1993 do roku 2020. Autorka práce přitom nebude vycházet z dat již vyhodnocených odborníky, ale sama potřebné informace získá z dostupných statistik (zejména statistik kriminality Policie České republiky), zpracuje je a pokusí se z nich vyvodit relevantní závěry. V druhé části práce autorka čtenáři předloží možnosti přístupu k delikventní mládeži, prostředky zacházení s ní a způsoby jejího sankcionování. Tato pasáž tedy bude představovat zejména analýzu soudobé legislativy dotýkající se dané oblasti.

Diplomová práce bude rozčleněna do čtyř hlavních kapitol. První dvě čtenáři poskytnou teoretický vhled do problematiky kriminality mládeže nezbytný pro pochopení následujících částí práce. Kapitola číslo jedna se zaměří na kriminalitu obecně (nikoliv kriminalitu mládeže) a na vědu, která ji zkoumá – kriminologii. Autorka v ní mimo jiné vysvětlí pojmy „stav, struktura a dynamika kriminality“, se kterými bude později pracovat při vyhodnocování dat o kriminalitě mládeže, a přiblíží čtenáři zdroje poskytující informace o kriminalitě se zaměřením na výše zmíněnou statistiku kriminality Policie České republiky, pro tuto práci zcela klíčovou. Kapitola číslo dvě bude teoretickým úvodem již do kriminality mládeže a bude v ní objasněn způsob označování nedospělých osob (pojmy „dítě“ a „mladistvý“), nastíněn historický vývoj

přístupu ke kriminalitě mládeže, uvedeny zvláštnosti kriminality mládeže (na rozdíl od kriminality dospělých) a vysvětleny její příčiny. V kapitole číslo tři, stěžejní části této diplomové práce, autorka čtenáři nabídne závěry z analýzy statistik kriminality mládeže. Pro lepší pochopení bude slovní popis doprovázen množstvím tabulek a grafů. Hodnocené období let 1993 až 2020 bude rozděleno do čtyř etap po sedmi letech (období let 1993 až 1999, 2000 až 2006, 2007 až 2013 a 2014 až 2020), přičemž každé z nich bude věnována jedna podkapitola. Autorka se v ní zaměří na detailní popis stavu, struktury a dynamiky kriminality mládeže. Poté bude sledované období zhodnoceno jako celek se zaměřením na vysvětlení příčin zjištěného vývoje kriminality mládeže. V kapitole číslo čtyři autorka představí, jak již bylo naznačeno výše, možnosti přístupu k delikventní mládeži, prostředky zacházení s ní a způsoby jejího sankcionování z pohledu rodiny, školy, občanského zákoníku, zákona o sociálně-právní ochraně dětí a zákona o soudnictví ve věcech mládeže. Zaměří se též na odklony v trestním řízení a alternativy k potrestání.

Výše uvedené téma si ke zpracování své diplomové práce autorka vybrala z toho důvodu, že ji v rámci studia na Právnické fakultě Univerzity Karlovy trestní právo a kriminologie skutečně zaujaly, protože se dokonce rozhodla své znalosti v této oblasti rozšířit a prohloubit studiem na Policejní akademii České republiky v Praze, a uvažuje, že se tomuto oboru bude věnovat i ve své budoucí profesi. Navíc má blízký vztah také k mládeži, neboť s ní v rámci volnočasových sportovních aktivit dětí školního věku pracuje. Fyzický a zejména psychický vývoj delikventů z řad mládeže v době páchaní trestné činnosti ještě zdaleka není ukončen, a proto autorka práce vnímá jako velmi důležité věnovat kriminalitě mládeže a jejím příčinám zvýšenou pozornost. Věří totiž, že vhodným přístupem a využitím dostupných prostředků lze budoucí kriminální kariéru dětí a mladistvých zvrátit a pozitivně ovlivnit jejich život.

1 Obecný úvod do kriminologie a vymezení pojmu kriminalita

1.1 Pojem a předmět kriminologie

Podobně jako u jiných vědních disciplín není snadné předmět, a tedy i pojem kriminologie zcela jednoznačně vymežit. Termín „kriminologie“ je složeninou dvou cizích slov – latinského „crimen“, znamenajícího zločin, a řeckého „logos“, překládaného v tomto případě jako nauka, věda. Kriminologii bychom tedy mohli definovat jako „*nauku o kriminalitě (zločinnosti)*“¹, případně „*vědu o kriminalitě (zločinnosti), o jejích pachatelích a obětech a o její kontrole*“². Klíčovým pro pochopení předmětu kriminologie je proto vymezení a objasnění pojmu „kriminalita“ („zločinnost“).

O to se mezi prvními pokusil italský právník Raffaele Garofalo ve své knize „Criminologia“ vydané roku 1885. V ní upozornil mimo jiné na nutnost odlišovat legální a sociologické pojetí kriminality. Rozlišoval tzv. přirozený zločin, který je „*ze své povahy za zločin považován v každé lidské společnosti nezávisle na okolnostech a potřebách v konkrétní době a na určitém místě nebo specifických zájmech zákonodárce*“³, a jednání, která jsou za trestné činy označena jen v některých společnostech nebo v určité době. I v současnosti lze mezi těmito dvěma pojetími kriminality rozlišovat. V případě legální (juristické) definice se zločinem rozumí „*to, co za zločin (ve smyslu trestného činu) prohlásí zákonodárce*“⁴, tedy takové činy, které jsou vyjmenované ve zvláštní části trestního zákoníku. Naopak sociologické zkoumání kriminality se zaměřuje na sociálně patologické jevy⁵ obecně, i přesto, že nejsou trestním právem regulovány. Aby se však zabránilo přílišné „neohraničenosti“ sociologického vymezení kriminality, je třeba mu nastavit mantinely jistým vztahem k legálnímu pojetí zločinnosti. Proto jsou sociologií obvykle zkoumány takové sociálně patologické jevy, které s trestnou činností souvisí

---

¹ GŘIVNA, T., SCHEINOST, M., ZOUBKOVÁ, I. a kol. *Kriminologie*. 5., aktualizované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019. s. 23.

² NOVOTNÝ, O., ZAPLETAL, J. a kol. *Kriminologie*. 3., přepracované vydání. Praha: ASPI, 2008. s. 15.

³ GŘIVNA, T., SCHEINOST, M., ZOUBKOVÁ, I. a kol. *Kriminologie*. 5., aktualizované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019. s. 23.

⁴ Tamtéž. s. 24.

⁵ Tj. abnormální, nežádoucí, společensky nebezpečné a negativně sankcionované formy chování, které však nemusí být v rozporu pouze s normami právními, ale též morálními či společenskými.

a často jsou jednou z příčin kriminality (např. nadužívání omamných a psychotropních látek, prostituce, alkoholismus apod.)⁶.

V druhé polovině 19. století také vzniká kriminologie jako samostatná věda. Dochází k rozšíření předmětu jejího zkoumání, které nyní odpovídá výše zmíněnému vymezení pojmu uvedenému v učebnici Novotného⁷. Kriminologie se tedy zaměřuje nejen na zločin samotný, ale i jeho pachatele, oběť a příčiny, které k němu vedly. Na popis kriminality, jejích forem, struktury, stavu a vývoje se zaměřuje kriminální fenomenologie, vysvětlením geneze kriminality se naopak zabývá kriminální etologie. Studium pachatele a jeho charakteristik se zabývá tzv. klinická kriminologie, obětem trestného činu se věnuje tzv. viktimologie. Neméně důležitou součástí kriminologie je nauka zvaná penologie, která zkoumá trestní sankce, jejich výkon a účinky. Moderní kriminologie obrací svou pozornost také na kontrolu kriminality, která je realizována pomocí represivních a preventivních strategií. Efektivní kontrole kriminality však musí předcházet její poznání, které se uskutečňuje prostřednictvím dvou základních přístupů – fenomenologického a etiologického. Fenomenologický přístup interpretuje kriminalitu za využití popisu jejího stavu, struktury a dynamiky, zatímco etiologický přístup zkoumá příčiny kriminality za účelem vysvětlení jejího vývoje. Jedině na tomto základě lze totiž kriminalitu efektivně kontrolovat.⁸

1.2 Kriminologie jako vědní obor a její vztah k ostatním kriminálním vědám

Kriminologie je společenskovední disciplínou, která má charakter multidisciplinární nauky. Jejím předmětem zkoumání je totiž kriminalita, jež má jako sociálně patologický fenomén „*aspekty společenské i osobnostní, sociologické, psychologické, psychiatrické, pedagogické, trestněprávní a jiné*“⁹. Kriminologie využívá metod řady oborů (sociologie, psychologie, matematiky), které však nejsou aplikovány nezávisle a bývají modifikovány a propracovány s ohledem na poznatky a potřeby kriminologie a na specifickou povahu předmětu zkoumání kriminologie, jakým je kriminalita. O kriminologii tedy nelze hovořit

---

⁶ VÁLKOVÁ, H., KUČHTA, J., HULMÁKOVÁ, J. a kol. *Základy kriminologie a trestní politiky*. 3. vydání. V Praze: C.H. Beck, 2019. Beckovy mezioborové učebnice. s. 3–4.

⁷ NOVOTNÝ, O., ZAPLETAL, J. a kol. *Kriminologie*. 3., přepracované vydání. Praha: ASPI, 2008. s. 15.

⁸ VÁLKOVÁ, H., KUČHTA, J., HULMÁKOVÁ, J. a kol. *Základy kriminologie a trestní politiky*. 3. vydání. V Praze: C.H. Beck, 2019. Beckovy mezioborové učebnice. s. 4–5.

⁹ GRÍVNA, T., SCHEINOST, M., ZOUBKOVÁ, I. a kol. *Kriminologie*. 5., aktualizované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019. s. 26.

pouze jako o multidisciplinárním vědním oboru, ale jí získané poznatky je třeba zpracovat interdisciplinárně.

Kriminologie je vědou empirickou, základem jejího poznání je tedy kriminologický výzkum, jehož poznatky musí být přezkoumatelné. Na základě toho kriminologie popisuje, jaká kriminalita ve skutečnosti je, čímž se odlišuje od normativních věd, jako je trestněprávní nauka nebo trestní politika, které zkoumají, jaká kriminalita má být, jaké normy by tu měly platit apod. To ovšem neznamená, že by kriminologie neměla svou teoretickou část. V souvislosti s tím Kaiser¹⁰ rozlišuje tři fáze kriminologického výzkumu – fázi teoretickou, kdy dochází k odvození hypotézy z teorie, fázi empirickou, kdy jsou zjišťovány empirické poznatky, a fázi závěrečnou, kdy se zjištěná data porovnávají s hypotézou.

Vzhledem k tomu, že není možné, aby kriminologie s přihlédnutím k rozmanitosti metod a svých úkolů „všeobjímajícím“ a zcela vyčerpávajícím způsobem zkoumala to, co bylo vymezeno jako její předmět, tedy kriminalitu, její pachatele a oběti a její kontrolu, existují vedle ní také další vědy, které jsou spolu s ní nazývány „kriminálními vědami“ a které se touto kriminální společenskou oblastí zabývají. Mezi ně patří kriminální politika, kriminalistika a nauka trestního práva.

Kriminální politiku lze vymezit jako „*součást obecné politiky speciálně zaměřenou na kontrolu kriminality a ji doprovázejících nebo jinak s ní souvisejících sociálně patologických jevů*“¹¹. Hlavním úkolem kriminální politiky je reforma trestního práva, to znamená procesy, jako je kriminalizace a dekriminlizace¹² určitého chování, nastavení systému sankcí apod.

Úkolem kriminalistiky je „*vypracovávat metody odhalování a vyšetřování trestné činnosti a zpracovávat metody kriminalistické prevence*“¹³. Vztah kriminalistiky

---

¹⁰ KAISER, G. Kriminologie. 3. vydání. Heidelberg: C. F. Müller Verlag, 1996. In: GŘIVNA, T., SCHEINOST, M., ZOUBKOVÁ, I. a kol. *Kriminologie*. 5., aktualizované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019. s. 26.

¹¹ VÁLKOVÁ, H., KUČHTA, J., HULMÁKOVÁ, J. a kol. *Základy kriminologie a trestní politiky*. 3. vydání. V Praze: C.H. Beck, 2019. Beckovy mezioborové učebnice. s. 10.

¹² Kriminalizací se rozumí prohlášení určitého jednání zákonem za trestné, dekriminlizací naopak vynětí některých druhů jednání ze souboru činů, které jsou trestním zákonem sankcionovány.

¹³ GŘIVNA, T., SCHEINOST, M., ZOUBKOVÁ, I. a kol. *Kriminologie*. 5., aktualizované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019. s. 27.

a kriminologie spočívá zejména v tom, že na jedné straně první jmenovaná od druhé přebírá množství kriminologických poznatků pro vypracovávání svých metod a na druhé straně kriminologie využívá poznatků zjištěných v rámci vyšetřování trestných činů.

Trestněprávní nauka patří mezi normativní vědy a „zabývá se trestním právem hmotným i procesním především z hlediska právnědogmatického“¹⁴. Kriminologie přináší trestněprávní nauce praktické poznatky a obraz reálné kriminální společnosti, zatímco trestněprávní nauka koriguje rozsah kriminologického zkoumání (tím, že definuje, co je trestné, tedy co je kriminalitou).

S kriminologií souvisí kromě výše jmenovaných také další vědní obory, které ji poskytují celou řadu využitelných poznatků a souvisí s multidisciplinárním charakterem kriminologie. Jedná se zejména o soudní psychologii, soudní psychiatrii, soudní lékařství, soudní inženýrství atd.

1.3 Fenomenologie kriminality

Fenomenologií kriminality, resp. jednotlivých druhů kriminality rozumíme její pozorování a následný popis, a to prostřednictvím stavu, struktury a dynamiky kriminality. Až na základě popisu kriminality lze přistoupit k zjišťování jejích příčin a k její kontrole.

V případě popisu stavu kriminality hovoříme zejména o tzv. rozsahu kriminality, kterým rozumíme „počet trestných činů na určitém území (např. obce, kraje nebo celé České republiky) za určité období (např. za měsíc nebo za rok)“¹⁵. Obvykle se kromě počtu trestných činů sleduje také počet tzv. činů jinak trestných, tj. takových jednání, které naplňují skutkovou podstatu trestného činu, avšak osoba dopustivší se takového činu není trestně odpovědná. Údaj o rozsahu kriminality je udáván v absolutních číslech.

Dalším ukazatelem využívaným pro popis kriminality je tzv. úroveň (intenzita) kriminality. Tou se rozumí „relativní velikost jejího výskytu, tj. rozsah poměřený četností

---

¹⁴ GŘIVNA, T., SCHEINOST, M., ZOUBKOVÁ, I. a kol. *Kriminologie*. 5., aktualizované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019. s. 27.

¹⁵ Tamtéž. s. 32.

možných nositelů tohoto jevu“¹⁶. Pro lepší pochopení uvádím příklad – v kraji „A“ bylo v daném roce zjištěno 9 vražd, v kraji „B“ 10 vražd; zdá se tedy, že počet zjištěných vražd je srovnatelný. Pokud však vezmeme v potaz počty obyvatel obou krajů (kraj „A“ – 600 000 obyvatel, kraj „B“ – 1 200 000 obyvatel), zjistíme, že v kraji „A“ se vraždilo mnohem intenzivněji než v kraji „B“. *„Úroveň (intenzita) kriminality je vyjadřována v indexech (koeficientech) na 10 000 nebo 100 000 obyvatel starších patnácti let“*¹⁷, tj. tzv. čistý index, nebo všech obyvatel bez ohledu na věk; pak hovoříme o tzv. hrubém indexu. Za nedostatek tohoto indexu lze považovat fakt, že nebere v potaz možnost, že trestný čin spáchala osoba, která nemá na daném území bydliště, nebo naopak osoba s trvalým bydlištěm v daném místě způsobí trestný čin jinde (v jiném kraji, v cizině apod.).

Vzhledem k tomu, že rozsah ani intenzita kriminality nemohou podat věrný obraz o tom, jaký druh trestné činnosti je páčán nejčastěji, kdo se ho dopouští, kolik z počtu pachatelů jsou recidivisté apod., využívá kriminologie dalšího ukazatele – struktury kriminality. Ta je určována řadou charakteristik. *„Zvolené znaky se mohou týkat jednak povahy trestného činu, jednak vlastností osoby pachatele či oběti, jednak dalších hledisek (např. územních)“*¹⁸. Jedná se tedy o kvalitativní charakteristiku kriminality.

Se strukturou kriminality souvisí tzv. měření tíže kriminality, které kriminalitu posuzuje z hlediska její závažnosti. *„Tíže kriminality se dovozuje stanovením podílu závažné kriminality (vraždy, loupeže, znásilnění aj.) a podílu ostatní kriminality, a to posouzením podle výše trestních sazeb stanovených v zákoně či výše trestů uložených pravomocně jednotlivým pachatelům, podle výše způsobené škody nebo již rozlišením dokonaných trestných činů a jejich pokusů“*¹⁹.

Další z vlastností kriminality je její dynamika ukazující *„vývoj kriminality či jejích složek (vyjádřené absolutními čísly nebo indexy) v určitém časovém intervalu (např. vývoj celkového počtu registrovaných trestných činů od roku 1989)“*²⁰. Zachycuje tedy

---

¹⁶ GŘIVNA, T., SCHEINOST, M., ZOUBKOVÁ, I. a kol. *Kriminologie*. 5., aktualizované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019. s. 32.

¹⁷ NOVOTNÝ, O., ZAPLETAL, J. a kol. *Kriminologie*. 3., přepracované vydání. Praha: ASPI, 2008. s. 52.

¹⁸ Tamtéž, s. 59.

¹⁹ GŘIVNA, T., SCHEINOST, M., ZOUBKOVÁ, I. a kol. *Kriminologie*. 5., aktualizované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019. s. 33.

²⁰ Tamtéž, s. 34.

kriminalitu ve světle změn a pohybu. V souvislosti s interpretací vývoje kriminality se užívají pojmy „trend kriminality“ nebo „tendence kriminality“, které vystihují, jakým směrem se ubírá vývoj kriminality. Lze tedy hovořit o sestupné či vzestupné tendenci nebo o stagnaci.

1.4 Skutečná, registrovaná a latentní kriminalita

Pokud bychom chtěli zjistit údaj o rozsahu skutečné kriminality, tedy znát přesný počet reálně spáchaných trestných činů, musely by být všechny trestné činy zjištěny, tedy známy policejním orgánům. To se však ve skutečnosti neděje a policie zjistí, ať už z vlastní činnosti, nebo na základě oznámení, jen část ze skutečné kriminality. „*Tu část kriminality, kterou zjistí a také zaeviduje, označujeme jako kriminalitu registrovanou (zjevnou). Rozdíl mezi skutečnou a registrovanou kriminalitou tvoří tzv. latentní (skrytá) kriminalita. Existence latentní kriminality relativizuje všechny dostupné údaje o stavu, struktuře a dynamice kriminality.*“²¹ Míru latentní kriminality ovlivňuje zejména ochota občanů oznamovat trestné činy. Ta závisí např. na povaze trestného činu, vztahu oběti, tedy potenciálního oznamovatele, a pachatele a v neposlední řadě také na vztahu potenciálního oznamovatele k policii.

Co se vztahu latentní a registrované kriminality týká, existuje ohledně něj několik teorií. Jedna z nich má za to, že mezi registrovanou a latentní kriminalitou existuje neměnný poměr, tedy že z registrované kriminality je možné dovodit rozsah skutečné kriminality. Další z hypotéz hovoří o tzv. sčítacím vztahu, což znamená, že změna v rozsahu registrované kriminality odpovídá změně rozsahu latentní kriminality (např. pokud se rozsah registrované zvýší, znamená to, že rozsah latentní se sníží a naopak). Je ovšem možné dospět i k závěru, že mezi oběma kriminalitami neexistuje žádný vztah. Ani jednu z těchto teorií však nelze jednoznačně ověřit.²²

S registrovanou kriminalitou souvisí též pojem objasněnosti. Tou se rozumí „*počet registrovaných trestných činů (skutků), u kterých byl policií odhalen pachatel, případně pachatelé, bez ohledu na to, zda byl poté trestně stíhán*“²³. Její míra je uváděna

---

²¹ GŘIVNA, T., SCHEINOST, M., ZOUBKOVÁ, I. a kol. *Kriminologie*. 5., aktualizované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019. s. 34.

²² VÁLKOVÁ, H., KUČHTA, J., HULMÁKOVÁ, J. a kol. *Základy kriminologie a trestní politiky*. 3. vydání. V Praze: C.H. Beck, 2019. Beckovy mezioborové učebnice. s. 145–146.

²³ Tamtéž. s. 147.

v procentech a v policejní statistice (viz další podkapitulu) představuje podíl objasněných skutků na celkovém počtu registrovaných skutků, a to za daný kalendářní rok.

1.4.1 Zdroje informací o registrované kriminalitě

Zdrojem informací o registrované kriminalitě jsou zejména oficiální kriminální statistiky vytvářené institucemi kontroly kriminality, kterými v České republice jsou Ministerstvo vnitra ČR, resp. Policejní prezidium ČR (policejní statistika), Ministerstvo spravedlnosti ČR (justiční statistika, tj. statistika soudů a státních zastupitelství) a Generální ředitelství Vězeňské služby ČR (vězeňská statistika). Jedná se o tzv. decentralizované statistiky, které vytváří každá z výše zmíněných institucí kontroly kriminality sama. Z toho vyplývá, že jejich primárním cílem je poskytnout přehled o vlastní činnosti dané instituce a jejich využití jako zdroje kriminologicky relevantních informací je až druhotné. Je také nutné zmínit, že porovnávání dat ze statistik různých institucí má své limity. Výstupy jednotlivých statistik se totiž mohou lišit, a to zejména kvůli rozdílnosti v užívané metodice.²⁴ Sjednocující prvek výše uvedených resortních statistik představuje každoročně vydávaná a na internetu veřejnosti přístupná Zpráva o situaci v oblasti vnitřní bezpečnosti a veřejného pořádku na území České republiky (porovnávající situaci za daný kalendářní rok s předchozím rokem), jejímž zhotovitelem a garantem je Ministerstvo vnitra ČR²⁵.

1.4.1.1 Policejní statistika

Policejní statistika reprezentuje „základní zdroj informací o stavu vnitřní bezpečnosti a veřejného pořádku na území České republiky“²⁶ a je považována za pramen poskytující nejúplnější a nejpřesnější obraz o rozsahu kriminality, protože eviduje údaje o trestném činu nejbližše době jeho spáchání.²⁷ Policejní statistika zahrnuje údaje jednak o zjištěných trestných činech (o skutcích)²⁸, jednak o jejich pachatelích

---

²⁴ NOVOTNÝ, O., ZAPLETAL, J. a kol. *Kriminologie*. 3., přepracované vydání. Praha: ASPI, 2008. s. 53–59.

²⁵ Zprávy o situaci v oblasti vnitřní bezpečnosti a veřejného pořádku na území České republiky jsou dostupné např. zde: <https://www.mvcr.cz/clanek/statistiky-kriminality-dokumenty.aspx>.

²⁶ ZOUBKOVÁ, I a kol. *Kriminologický slovník*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2011. s. 170.

²⁷ VÁLKOVÁ, H., KUČHTA, J., HULMÁKOVÁ, J. a kol. *Základy kriminologie a trestní politiky*. 3. vydání. V Praze: C.H. Beck, 2019. Beckovy mezioborové učebnice. s. 149.

²⁸ Zde je potřeba upozornit na skutečnost, že např. v případě jednočinného souběhu se jedná o jeden skutek, který je až na výjimky zahrnut do statistiky podle nejpřísnější sankcionovaného (dle horní hranice trestní sazby u trestu odnětí svobody) ze sbíhajících se trestných činů. Jako jeden skutek jsou vykazovány též trestné činy trvající a hromadné.

(o osobách). Je vydávána pro každý měsíci kalendářního roku a též souhrnně pro celý kalendářní rok a zároveň obsahuje údaje jak pro jednotlivé kraje, tak pro celou Českou republiku.

Vytváří se s využitím tzv. takticko-statistické klasifikace (dále jen „TSK“), která má podobu trojmístných kódů, jež označují jednotlivé trestné činy nebo jejich skupiny. Označení bylo trestním jednáním přiřazeno přibližně podle hlav tehdy platného trestního zákona vzestupně od čísla 101 dále, tj. nejzávažnější trestné činy měly nejnižší číslo a naopak, navíc kódy trestných činů sloučené do jedné skupiny dle závažnosti začínaly stejnou číslicí. V dnešní době však vlivem novel trestního zákona a zařazení nových skutkových podstat do TSK již toto rozdělení struktury trestního zákoníku příliš neodpovídá.²⁹ Navíc je pro některé trestné činy, např. vraždy a krádeže, zavedeno detailnější členění a samostatné číselné řady.

Statistická tabulka eviduje jednak skutky registrované, jednak objasněné. Registrovanými skutky se rozumí takové trestné činy, u kterých bylo trestní řízení zahájeno ve sledovaném období (tj. od 1. 1. do 31. 12. daného kalendářního roku), avšak doposud nebylo ukončeno, nebo takové trestné činy, u kterých bylo řízení zahájeno a určitým způsobem ukončeno (např. bylo zjištěno, že se jedná o přestupek, a proto je věc postoupena jinému orgánu).³⁰ Objasněnými skutky se rozumí takové trestné činy, u kterých datum zahájení trestního řízení i objasnění spadá do stejného sledovaného období (tj. od 1. 1. do 31. 12. daného kalendářního roku). Statistika počítá i se situací, kdy k zahájení trestního stíhání a k objasnění registrovaného skutku nedojde v témže roce. V tomto případě využívá pojmu „dodatečně objasněné skutky“.³¹

S ohledem na zaměření této diplomové práce, kterou je analýza vývoje a struktury kriminality mládeže vycházející zejména z policejních statistik, je nezbytné upozornit též na některé změny, kterými statistika v uplynulých letech prošla. V souvislosti

---

²⁹ MAREŠOVÁ, A. *Resortní statistiky – základní zdroj informací o kriminalitě v České republice* [online]. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2011. s. 45. [cit. 2021-03-16]. Dostupné z: <http://www.ok.cz/iksp/docs/385.pdf>

³⁰ Statistika trestného činu uzavření zakázané dohody. In: *policie.cz* [online]. [cit. 2021-03-17]. Dostupné z: <https://www.policie.cz/clanek/statistika-trestneho-cinu-uzavreni-zakazane-dohody.aspx>

³¹ Poznámka. Statistické přehledy kriminality za rok 2016. In: *policie.cz* [online]. [cit. 2021-03-17]. Dostupné z: <https://www.policie.cz/clanek/statistiky-kriminalita-statisticke-prehledy-kriminality-za-rok-2016.aspx>

se zákonem č. 40/2009 Sb., trestní zákoník (dále též „trestní zákoník“), který vstoupil v účinnost 1. 1. 2010 a zavedl dělení trestných činů na přečiny³² a zločiny³³, již není možné sledovat pouze spáchané trestné činy tak, jak tomu bylo do konce roku 2009, ale je nutné pracovat se třemi samostatnými kategoriemi nápadu trestné činnosti – přečiny, zločiny a trestnými činy kvalifikovanými podle přechozího trestního zákona³⁴. Policejní prezidium ČR proto začalo zveřejňovat čtyři statistické výstupní sestavy, které pojmenovalo „přehled trestné činnosti celkem“, „přehled trestné činnosti – pouze přečiny“, „přehled trestné činnosti – pouze zločiny“ a „přehled trestné činnosti – trestné činy kvalifikované podle starého zákona“. Jak z názvu první ze zmíněných výstupních sestav vyplývá, trestnou činností celkem se rozumí součet počtu přečinů, zločinů a trestných činů kvalifikovaných podle předchozího trestního zákona za dané období. Policejní prezidium zveřejňovalo také sestavu „porovnání“, která srovnávala nápad trestné činnosti za určité období předchozího roku (např. 1. 1. 2009 až 31. 1. 2009) a totožné období roku, pro který byla statistika vydána (např. 1. 1. 2010 až 31. 1. 2010)³⁵. Od roku 2016 pak Policejní prezidium tato porovnání, ani samostatné výstupní sestavy nezveřejňuje³⁶. Je tedy zřejmé, že celkovou kriminalitu po nabytí účinnosti zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, a před jejím nabytím není možné bezpodmínečně srovnávat, neboť by byly porovnávány dvě veličiny, jejichž znaky nejsou totožné. Za legitimní lze toto srovnání považovat, je-li doplněno „převodovou tabulkou“ opatřenou komentáři a poznámkami k jednotlivým paragrafům³⁷.

K další významné změně došlo v souvislosti s celkovou rekonstrukcí statistického systému kriminality v roce 2016. Ta zasáhla do způsobu počítání věku pachatelů, který byl do uvedeného roku počítán od data pachatelova narození do doby vznesení obvinění, avšak od roku 2016 je počítán přesněji – k datu spáchání skutku, což přineslo zdánlivý nárůst počtu pachatelů nižších věkových kategorií (dětí, mladistvých). Statistická sestava

---

³² Přečiny jsou všechny nedbalostní trestné činy a ty úmyslné trestné činy, na něž trestní zákon stanoví trest odnětí svobody s horní hranicí trestní sazby do pěti let (§ 14 odst. 2 zák. č. 40/2009 Sb., trestní zákoník).

³³ Zločiny jsou všechny trestné činy, které nejsou podle trestního zákona přečiny; zvláště závažnými zločiny jsou ty úmyslné trestné činy, na něž zákon stanoví trest odnětí svobody s horní hranicí trestní sazby nejméně deset let (§ 14 odst. 3 zák. č. 40/2009 Sb., trestní zákoník).

³⁴ Zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon.

³⁵ Krátké vysvětlení ke statistikám na internetu. In: *policie.cz* [online]. [cit. 2021-03-28]. Dostupné z: <https://www.policie.cz/soubor/statistiky-nove-cleneni-2010-00-kratke-vysvetleni-ke-statistikam-na-internetu.aspx>

³⁶ Zveřejňuje pouze to, co obsahově odpovídá statistické výstupní sestavě „přehled trestné činnosti celkem“.

³⁷ Převodová tabulka mezi zák. č. 140/1961 Sb., trestní zákon, a zák. č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, je dostupná např. zde: https://www.sagit.cz/prilohyarchiv/522/převodová_tabulka_s_komentářem.pdf.

byla také rozšířena o údaj o počtu skutků spáchaných určitými druhy pachatelů (např. děti, nezletilí, mladiství, recidivisté, cizinci), přičemž tyto počty jsou oproti minulosti získávány pozměněnou metodikou: „registrované skutky za sledované období“ → „z toho objasněno“ → „z toho spácháno (např. mladistvými)“. Do roku 2016 byla metodika následující: „spácháno (kdykoliv, i v předchozích letech)“ → „z toho objasněno ve sledovaném období“ → „z toho spácháno určitým pachatelem“.³⁸

Drobnou změnou, která však srovnávání statistických výstupů prakticky neovlivní, prošla policejní statistika v roce 2019, kdy byl číselník TSK rozšířen o číselnou řadu „0“, pod níž spadají skutky bez stanovené právní kvalifikace. Podíl těchto skutků na celkové kriminalitě je v souhrnném řádku „0–999“ (dříve „100–999“) vykazován ve sloupci „registrováno“, nikoliv však ve sloupci „objasněno“.

Poslední důležitou změnu, kterou je nutno při analýze dat vycházejících ze statistik brát v potaz, přinesla novela trestního zákoníku č. 333/2020 Sb. účinná od 1. 10. 2020. Ta zvýšila hranice škod v § 138 odst. 1 trestního zákoníku na dvojnásobek dosavadních hodnot (viz tabulku níže), což vede ke snížení počtu trestných činů a nárůstu počtu přestupků. K podobnému, byť ne tak výraznému zvýšení hranice škody odlišující přestupek od majetkového trestného činu došlo již v předchozích letech, a to v roce 1994 z 1 000 Kč na 2 000 Kč a následně v roce 2002 z 2 000 Kč na 5 000 Kč.

Tabulka č. 1: Hranice výše škod dle zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, před novelou č. 333/2020 Sb., účinnou od 1. 10. 2020, a po ní

	stav před novelou	stav po novele
škoda nikoli nepatrná	nejméně 5 000 Kč	nejméně 10 000 Kč
škoda nikoli malá	nejméně 25 000 Kč	nejméně 50 000 Kč
větší škoda	nejméně 50 000 Kč	nejméně 100 000 Kč
značná škoda	nejméně 500 000 Kč	nejméně 1 000 000 Kč

³⁸ Poznámka. Statistické přehledy kriminality za rok 2016. In: *policie.cz* [online]. [cit. 2021-03-29]. Dostupné z: <https://www.policie.cz/clanek/statistiky-kriminalita-statisticke-prehledy-kriminality-za-rok-2016.aspx>

	stav před novelou	stav po novele
škoda velkého rozsahu	nejméně 5 000 000 Kč	nejméně 10 000 000 Kč

Zdroj: § 138 odst. 1 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník; čl. I bod 19. novely č. 333/2020 Sb. (vlastní zpracování)

1.4.1.2 Justiční statistika

Justiční statistikou se rozumí statistiky státních zastupitelství a soudů³⁹ zpracovávané Ministerstvem spravedlnosti České republiky. Obsahují údaje zejména o počtech stíhaných, obžalovaných a odsouzených osob, ale i osob dopustivších se trestného činu nebo činu jinak trestného, proti nimž není trestní stíhání přípustné. Vyjmenované kategorie osob statistika sleduje s ohledem na věk, pohlaví, nebo recidivu. Zaznamenává též údaje o počtech jednotlivých druhů odklonů v trestním řízení, trestů, ochranných a výchovných opatření apod.⁴⁰ Data jsou uváděna na republikové úrovni formou jak úhrnných hodnot, tak i hodnot pro jednotlivé trestné činy samostatně (u nejfrekventovanějších nebo nejzávažnějších činů), a to za období několika let.⁴¹

1.4.1.3 Vězeňská statistika

Vězeňská statistika obsahuje informace týkající se zajišťování výkonu vazby a výkonu odnětí svobody. Nabízí časové řady počtu obviněných a odsouzených s ohledem na jejich věk, pohlaví, recidivu a státní příslušnost. Pro daný rok pak uvádí složení odsouzených podle jednotlivých věznic, jejich typů, druhu trestných činů, pro které byli odsouzeni, délky trestů apod.⁴²

³⁹ Základním zdrojem jsou Statistické ročenky kriminality a Statistické přehledy soudních agend.

⁴⁰ VÁLKOVÁ, H., KUČTA, J., HULMÁKOVÁ, J. a kol. *Základy kriminologie a trestní politiky*. 3. vydání. V Praze: C.H. Beck, 2019. Beckovy mezioborové učebnice. s. 151.

⁴¹ GRÍVNA, T., SCHEINOST, M., ZOUBKOVÁ, I. a kol. *Kriminologie*. 5., aktualizované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019. s. 40.

⁴² NOVOTNÝ, O., ZAPLETAL, J. a kol. *Kriminologie*. 3., přepracované vydání. Praha: ASPI, 2008. s. 58–59.

2 Teoretický úvod do kriminality mládeže

2.1 Označování nedospělých osob

Nejen pro pochopení následujících podkapitol, ale i celé diplomové práce je nezbytné vymezit, které osoby jsou chápány pod pojmem „mládež“. Zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (dále též „zákon o soudnictví ve věcech mládeže“), tento termín definuje v ustanovení § 2 písm. b) jako „dítě mladší patnácti let a mladiství“. Dítětem mladším patnácti let je ten, „kdo v době spáchání činu jinak trestného nedovrší patnáctý rok věku“⁴³, mladistvým pak ten, „kdo v době spáchání provinění dovrší patnáctý rok a nepřekročí osmnáctý rok svého věku“⁴⁴. Výraz provinění je v zákoně o soudnictví ve věcech mládeže používán namísto staršího termínu „trestný čin“, který se v současnosti podle trestního zákoníku užívá pouze v souvislosti s pachatelem starším 18 let. Členění trestných činů na přečiny a zločiny, jak je uvedeno v ustanoveních § 14 odst. 2 a odst. 3 trestního zákoníku, se u přečinů neuplatní.

Kriminologie pak užívá též dalších označení nedospělých osob. Setkat se lze s pojmy „dítě předškolního věku“, „dítě mladšího školního věku“ a „dítě staršího školního věku“.⁴⁵ Jedná se tedy o osoby, které se z důvodu svého nízkého věku mohou dopustit pouze tzv. činu jinak trestného. Dítě mladšího školního věku se stává dítětem staršího školního věku přibližně okolo svých 12 let. V tomto období lze u většiny z nich pozorovat významné změny v oblasti jejich psychiky – dozrávání. Tato skutečnost se odráží i v zákonné úpravě, kdy § 93 odst. 2 zákona o soudnictví ve věcech mládeže, i přes to, že trestní odpovědnost je stanovena až od dovršení patnáctého roku věku pachatele, předepisuje soudu povinnost uložit dítěti, které dovršilo dvanáctý rok svého věku a je mladší patnácti let a které se dopustilo činu, za nějž je podle trestního zákoníku možno uložit výjimečný trest, ochrannou výchovu. Následující ustanovení, § 93 odst. 3 zákona o soudnictví ve věcech mládeže, dokonce umožňuje ochrannou výchovu uložit

---

⁴³ ČESKÁ REPUBLIKA. § 2 písm. c) zákona č. 218 ze dne 25. června 2003, o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů. In: *Sbírka zákonů*. 2003, částka 79, s. 4030.

⁴⁴ ČESKÁ REPUBLIKA. § 2 písm. d) zákona č. 218 ze dne 25. června 2003, o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů. In: *Sbírka zákonů*. 2003, částka 79, s. 4030.

⁴⁵ GŘIVNA, T., SCHEINOST, M., ZOUBKOVÁ, I. a kol. *Kriminologie*. 5., aktualizované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019. s. 485.

i dítěti mladšímu (nestanovuje spodní věkovou hranici), pokud je to nezbytné k zajištění jeho řádné výchovy a pokud to odůvodňuje povaha spáchaného činu.

Dalším z kriminologických pojmů významných pro označování osob z hlediska věku je termín „mladý dospělý“, kterým chápeme osobu starší 18 let, jež zároveň nepřekročila věkovou hranici 24 let. Zákon o soudnictví ve věcech mládeže ani trestní zákoník tento pojem neznají, avšak trestní zákoník tuto kategorii osob zmiňuje v souvislosti s polehčujícími okolnostmi, kdy jako jednu z nich v § 41 písm. f) stanovuje „spáchání trestného činu ve věku blízkém věku mladistvého“. Současná soudní praxe tuto polehčující okolnost přiznává zejména devatenáctiletým a dvacetiletým pachatelům, výjimečně až jednadvacetiletým, pokud to odůvodňuje jejich rozumová a mravní vyspělost.⁴⁶

2.2 Historický vývoj přístupu ke kriminalitě mládeže

Obecně lze ve vývoji přístupu k trestní odpovědnosti mládeže sledovat tři vzájemně prolínající se etapy – první, která znamenala uznání rozdílu mezi trestní odpovědností mládeže a dospělých pachatelů, druhou, jejímž výsledkem bylo zavedení rozdílného zacházení mezi pachateli z řad mládeže a dospělými, a třetí, která dala vzniknout speciálnímu soudnictví nad mládeží.

Až do 19. století se k mladým pachatelům přistupovalo stejně jako k dospělým – uplatňovaly se vůči nim stejné trestní sankce, byli vězněni společně s dospělými apod. Postupně se však dospělo k názoru, že vzhledem k rozumové a mravní vyspělosti dětí na ně nelze uplatňovat normy chování dospělých, a tedy že míra jejich trestní odpovědnosti nemůže být stejná jako u zletilých pachatelů. S tím souvisí také odlišný způsob zacházení s dětskými pachateli a jejich sankcionování. Do popředí se proto dostal přístup preferující výchovné působení na mladé pachatele před ochranou společnosti.⁴⁷

Priorita výchovného působení se stala stavebním kamenem dvou následně vzniklých modelů přístupu k delikventní mládeži – sociálně-opatrovnického a justičního. První dává

---

⁴⁶ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník I: komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012. Velké komentáře. s. 548.

⁴⁷ OSMANČÍK, O. Trestní soudnictví nad mládeží z pohledu reformy trestního práva. *Právní rozhledy*. 1996, roč. 4, č. 7. s. 312–317. In: ZOUBKOVÁ, I., NIKL, J., ČERNÍKOVÁ, V. *Kriminalita mládeže*. Praha: Vydavatelství PA ČR, 2001. s. 62.

trestnou činnost dítěte do souvislosti s jeho sociálním a ekonomickým zázemím, případně psychickými potížemi, a volí proto neformální přístup bez jednostranného zásahu státu v podobě trestu. Dává prostor sociálním pracovníkům i vyškoleným policistům, jejichž úkolem je na mladého pachatele výchovně působit. Naproti tomu druhý model volá mladistvého k odpovědnosti, neboť trestnou činnost vnímá jako záležitost svobodné volby každého jedince. Vyžaduje, aby jednání pachatele bylo vyšetřeno a projednáno formálně, v rámci trestního řízení. Oba tyto modely však spojuje předpoklad, že problematika delikventní mládeže bude zakotvena mimo obecné trestněprávní předpisy a že se vůči pachatelům z řad mládeže budou uplatňovat postupy rozdílné od těch užívaných vůči dospělým. Zároveň oba modely očekávaly zřízení speciálního soudu pro mládež, k čemuž poprvé došlo na přelomu 19. a 20. století v USA (1899), Německu (1908) a Rakousku (1909).⁴⁸

Co se vývoje přístupu ke kriminalitě mládeže na území současné České republiky týká, při vzniku Československa v roce 1918 byla v této oblasti recipována rakousko-uherská právní úprava. V Čechách a na Moravě tedy nadále platil trestní zákon o zločinech, přečinech a přestupcích z roku 1852, a to v nezměněné podobě. Tento zákon prakticky nerozlišoval mezi dospělými a mladými pachateli a trestní odpovědnost stanovoval od dovršeného desátého roku věku dítěte. Mládež rozdělával do tří kategorií – děti, nedospělí (osoby od 10 do 14 let) a mladiství (osoby od dovršení 14 let do 20 let). Nedospělým pachatelům bylo možné uložit trest uvěznění v dálce až 6 měsíců, přičemž kromě oddělených míst ve věznicích mohl být vykonáván také v polepšovnách, výchovných institucích apod. Pachatelům z řad mladistvých se pak neukládal trest smrti nebo doživotního žaláře, ale „pouze“ trest těžkého žaláře.⁴⁹

Snahy o reformu oblasti trestního práva mládeže vyústily v roce 1931 vydáním zákona č. 48/1931 Sb., o trestním soudnictví nad mládeží, který byl ve své době jedním z neprogresivnějších na světě a v mnohém předčil i pozdější právní úpravu této problematiky.⁵⁰ V první řadě dal vzniknout samostatnému systému trestní justice

---

⁴⁸ ZOUBKOVÁ, I., NIKL, J., ČERNÍKOVÁ, V. *Kriminalita mládeže*. Praha: Vydavatelství PA ČR, 2001. s. 62–63.

⁴⁹ ZOUBKOVÁ, I., NIKL, J., ČERNÍKOVÁ, V. *Kriminalita mládeže*. Praha: Vydavatelství PA ČR, 2001. s. 63.

⁵⁰ ZBORNÍK, F., KOTULAN, P., ROZUM, J. *Trestní soudnictví nad mládeží v ČR a zahraničí*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 1996. s. 4–19.

nad mládeží, který preferoval výchovná opatření před represivními. Pokud už mělo dojít k potrestání, pak byl kladen důraz na to, aby i trest byl spíše výchovného charakteru. Zákon zavedl proces odchylný od toho užívaného v řízení proti dospělým pachatelům, nabízel širokou škálu nástrojů a opatření k nápravě mladistvého a stanovoval pravidla pro výkon trestu. Rozlišoval mezi nedospělými osobami (osoby do 14 let) a mladistvými (osoby od dovršení 14 let do 18 let), přičemž počátek trestní odpovědnosti byl stanoven od dovršení 14 let věku. Je přitom nutné zdůraznit, že byl konstruován jako tzv. relativní, což znamená, že se přihlíželo také k míře mentální vyspělosti mladistvého. Pokud byl mladistvý shledán zaostalým, tzn. nebyl schopen rozpoznat protiprávnost svého činu či své jednání ovládat, byla jeho trestní odpovědnost vyloučena. Tato rozpoznávací a ovládací schopnost mladistvých byla nazývána speciální přičetností. Předpokladem trestní odpovědnost mladistvých tedy bylo nejen dosažení stanoveného věku, ale i splnění podmínky speciální přičetnosti. Zákon o trestním soudnictví nad mládeží dále zavedl širokou škálu trestů⁵¹ a výchovných opatření, z nichž za pozornost stojí zejména ochranný dozor (tj. dohled nad výchovou mladistvého v jeho rodině) a ochranná výchova (tj. výchova mladistvého v ústavu či jiné rodině; toto výchovné opatření mělo subsidiární charakter k ochrannému dozoru). Došlo také k reorganizaci trestního soudnictví, která dala vzniknout specializovaným soudům zabývajícím se trestnou činností mládeže. Na úrovni okresních soudů rozhodoval soud mládeže s tzv. soudci mládeže, kteří kromě vykonávání agendy trestních soudů plnili také úkoly opatrovnického soudu, jenž dětem a mladistvým ukládal výchovná a léčebná opatření. U krajských soudů působil senát mládeže, a to jak v prvoinstančním, tak i v odvolacím řízení.⁵²

Pomyslným krokem zpět ve vývoji přístupu ke kriminalitě mládeže bylo v roce 1950 vydání zákona č. 86/1950 Sb., trestní zákon, který zrušil zákon o trestním soudnictví nad mládeží. Ustanovení týkající se trestání mladistvých a řízení proti nim se tak opět stala součástí obecné trestněprávní úpravy, což podstatně zmenšilo možnost individualizovaného přístupu k mladistvým odlišného od přístupu k dospělým pachatelům. Počátek trestní odpovědnosti sice byl stanoven od dovršení 15 let věku,

---

⁵¹ Horní a dolní hranice trestů byly sníženy na polovinu, místo doživotního odnětí svobody nebo trestu smrti byl ukládán výjimečný trest odnětí svobody v délce 1 až 10 let (u pachatelů mladších 16 let), resp. 2 až 15 let (u pachatelů starších 16 let).

⁵² ZOUBKOVÁ, I., NIKL, J., ČERNÍKOVÁ, V. *Kriminalita mládeže*. Praha: Vydavatelství PA ČR, 2001. s. 64–65.

avšak byl konstruován jako tzv. absolutní⁵³, což znamená, že při posuzování trestní odpovědnosti u mladistvých pachatelů nebyla brána v potaz jejich rozumová a mravní vyspělost (na rozdíl od tzv. relativní trestní odpovědnosti, která se uplatňovala v přechodí právní úpravě)⁵⁴. V oblasti trestání mladistvých se prosadil spíše represivní přístup. Soudy měly možnost ukládat mladistvým pachatelům stejné tresty jako pachatelům z řad dospělých (vyjma trestu smrti a doživotního trestu odnětí svobody), alternativně mohla být mladým pachatelům uložena pouze ochranná výchova (ochranný dozor byl zrušen).

Ani rekonstrukce z roku 1961 nepřinesla v přístupu ke kriminalitě mládeže žádné zásadní změny⁵⁵ a stav z poloviny 20. století přetrvával až do roku 2003, kdy byl přijat zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a soudnictví ve věcech mládeže, účinný od 1. 1. 2004 a komplexně upravující problematiku řízení ve věcech mládeže a trestání mladistvých pachatelů. Zákon dal vzniknout samostatnému systému trestního práva mládeže, specializovaným orgánům činným v trestním řízení i široké škále alternativních trestů odrážejících specifika sankcionování mládeže.

V tomto zákoně jsou patrné prvky tzv. restorativní justice, jeho hlavním cílem je tedy začlenění provinivšího se jedince zpět do společnosti prostřednictvím obnovení jeho narušených sociálních vztahů. Důraz je kladen též na prevenci páchání protiprávních činů, neboť u mladistvých pachatelů je předpokládána větší možnost jejich převýchovy. Tomuto účelu odpovídá i charakter v zákoně vypočtených opatření – jedná se zejména o opatření výchovné povahy.⁵⁶

---

⁵³ ZEZULOVÁ, J. Několik poznámek k dolní věkové hranici trestní odpovědnosti v České republice. *Časopis pro právní vědu a praxi* [online]. 1997, č. 3, s. 386. [cit. 2021-10-04]. Dostupné z: <https://journals.muni.cz/cpvp/article/viewFile/9224/8688>

⁵⁴ K posunu věkové hranice trestní odpovědnosti došlo zřejmě právě proto, že byla konstruována jako absolutní, a tento posun představoval určitou „kompenzaci“ skutečnosti, že již nebylo přihlíženo k rozumové a mravní vyspělosti mladistvého. Další, byť drobnou, výhodou pro mladistvého byl fakt, že trestně odpovědným se stal až počátkem dne následujícího po jeho patnáctých narozeninách.

⁵⁵ Pro úplnost je nutno dodat, že dle zákona č. 140/1961 Sb., trestní zákon, nenastávala po dosažení 15 let věku plná trestní odpovědnost, ale tzv. modifikovaná trestní odpovědnost. To znamená, že obecné ustanovení o materiální stránce trestného činu (§ 3 odst. 2 tr. zák.: „Čin, jehož stupeň nebezpečnosti pro společnost je nepatrný, není trestným činem, i když jinak vykazuje znaky trestného činu.“) bylo ve vztahu k mladistvým modifikováno tak, že pro trestnost činu bylo z hlediska jeho materiální stránky zapotřebí, aby stupeň nebezpečnosti tohoto činu pro společnost byl vyšší než malý (§ 75 tr. zák.: „Čin, jehož znaky jsou uvedeny v tomto zákoně, není trestným činem, jestliže je spáchán mladistvým a stupeň jeho nebezpečnosti pro společnost je malý.“).

⁵⁶ VÁLKOVÁ, H., KUČHTA, J., HULMÁKOVÁ, J. a kol. *Základy kriminologie a trestní politiky*. 3. vydání. V Praze: C.H. Beck, 2019. Beckovy mezioborové učebnice. s. 306.

2.3 Charakteristika kriminality mládeže

Znalost charakteristických rysů a příčin kriminality mládeže je nezbytná pro nalezení efektivních prostředků boje proti kriminalitě mládeže. Poskytuje též informace potřebné k zamezení recidivě mladistvých pachatelů v dospělosti a ke stanovení účinného preventivního programu.

Jedním z charakteristických znaků kriminality mládeže je vysoká míra latence, a to zejména v případě bagatelních forem kriminality. V tomto ohledu hraje podstatou roli společnost, která méně závažné trestné činy mladistvých pachatelů často toleruje, neboť takové chování považuje za odraz jejich nezralosti a probíhajícího mentálního vývoje. Tuto skutečnost dokládají například opakované selfreportové studie prováděné v České republice v rámci projektu International Self-Report Delinquency Study, jejíž čtvrtá vlna aktuálně probíhá (období let 2020–2022). Jedná se o výzkum zaměřující se na žáky základních škol a nižšího stupně gymnázií ve věku 12–15 let. Sběr dat ve třetí vlně v České republice probíhal v roce 2013 a po zpracování z nich vyplynulo mimo jiné následující: bezmála 38 % respondentů se ve svém životě alespoň jednou dopustilo deliktu sledovaného výzkumem⁵⁷, avšak pouze necelých 10 % z nich došlo do kontaktu s policií; v posledním roce alespoň jeden z deliktů spáchalo 29,9 % respondentů, ale kontakt s policií uvedlo pouze 7 % z nich.⁵⁸

Pro delikty mládeže je dále typické, že dívky se jich dopouštějí výrazně méně než chlapci. Podíl dívek na celkovém počtu trestně stíhaných mladistvých sice dlouhodobě roste, i přesto se však v posledních 5 letech pohybuje okolo 15 %. Rozdíl mezi pohlavími je patrný také v závažnosti spáchaných skutků – podíl dívek na závažné, zejména násilné, trestné činnosti je menší než u chlapců. Například provinění loupeže se v roce 2019 dopustilo pouze 6 % dívek, zatímco u krádeže šlo o 16 %, přičemž tato hodnota se téměř neodchyluje od velikosti podílu děvčat na celkové kriminalitě mládeže.⁵⁹

---

⁵⁷ Mezi sledované delikty patří např. krádež v obchodě, krádež kola, skupinová bitka, nošení zbraně, úmyslné ublížení na zdraví, sprejerství, vandalismus, týrání zvířat, prodej drog, nelegální stahování z internetu.

⁵⁸ VÁLKOVÁ, H., KUČTA, J., HULMÁKOVÁ, J. a kol. *Základy kriminologie a trestní politiky*. 3. vydání. V Praze: C.H. Beck, 2019. Beckovy mezioborové učebnice. s. 284–285.

⁵⁹ SCHEINOST, M. a kol. *Analýza trendů kriminality v České republice v roce 2019* [online]. V Praze: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2020. s. 57. [cit. 2021-10-06]. Dostupné z: <http://www.ok.cz/iksp/docs/462.pdf>

Nelze přehlédnout ani skutečnost, že výskyt delikventního chování mladistvých příslušníků některých etnických menšin je četnější, než by vzhledem k celkovému zastoupení této minority ve společnosti měl být. V této souvislosti lze opět odkázat na třetí vlnu selfreportové studie v rámci projektu International Self-Report Delinquency Study. Z té vyplynulo, že děti hlásící se k romské národnosti menšině jsou významně více delikventní než děti české většiny. Nejvýraznější rozdíl je patrný u majetkové kriminality, kde na Čechy připadá 12,5 % spáchaných deliktů, zatímco na Romy 28,3 %; romské děti jsou tedy do tohoto druhu kriminality oproti českým dětem zapojeny více než dvojnásobně.⁶⁰

Děti a mladiství se také často trestné činnosti dopouštějí formou spolupachatelství nebo ve skupinách, obvykle se svými vrstevníky, přičemž častěji tak činí chlapci než dívky. Z výsledků druhé vlny výše zmíněné selfreportové studie, probíhající v letech 2006 a 2007, vyplynulo, že např. vandalismu se pachatelé z řad mládeže dopustili ve skupině v 82 % případů, u krádeže v obchodě tomu tak bylo ve 40 % případů. Naopak u hackerství převládala individuální forma spáchání.⁶¹ V případě některých, pro mládež typických, druhů kriminality skupina dokonce hraje klíčovou roli a delikventní chování svých členů může podněcovat. Charakteristická je pro takovou skupinu existence hierarchie, vlastních pravidel chování a zvláštních znaků, kterými se členové odlišují (např. oblečení), kladení důrazu na loajalitu členů apod. Specifickými skupinami pachatelů ve věku mladistvých či mladých dospělých jsou např. sportovní fanoušci či sprejeři.⁶² Se skupinovostí jakožto rysem delikvence mládeže může souviset také problematika šikany.⁶³ Fyzická a slovní agrese, manipulování s věcmi obětí a jejich ničení, či nucení šikanovaného k plnění různých příkazů představují nejběžnější formy šikany, které jsou způsobilé naplnit skutkovou podstatu mnoha trestných činů (např. omezování osobní svobody, ublížení na zdraví, vydírání, loupež). Šikany se často dopouštějí jedinci, kteří vyrůstali v takovém rodinném prostředí, kde agrese a násilí byly běžnou součástí života rodiny, a kompenzují si tak vlastní traumata. Šikana může představovat také prostředek k prosazení nebo upevnění postavení pachatele ve skupině

---

⁶⁰ MORAVCOVÁ, E., PODANÁ, Z., BURIÁNEK, J. a kol. *Delikvence mládeže – Trendy a souvislosti*. Praha: Triton, 2015. s. 40–41.

⁶¹ PODANÁ, Z., BURIÁNEK, J. *Česká mládež v perspektivě delikvence*. Praha: Filozofická fakulta UK v Praze, 2007. s. 14–15.

⁶² VÁLKOVÁ, H., KUČHTA, J., HULMÁKOVÁ, J. a kol. *Základy kriminologie a trestní politiky*. 3. vydání. V Praze: C.H. Beck, 2019. Beckovy mezioborové učebnice. s. 288–289.

⁶³ Šikana nicméně není výhradní záležitostí skupiny, dopouštějí se jí i jednotlivci.

vrstevníků, k demonstraci síly a „moci“. Nebezpečnost dopouštění se nejen šikany, ale i dalšího delikventního jednání skupinově spočívá v tom, že skupina dalece překračuje a znásobuje možnosti jedince, dochází v ní pod vlivem soutěžení či nátlaku ze strany ostatních členů ke ztrátě zábrán a realizaci impulsivních a do důsledků nedomyšlených nápadů a odpovědnost za činy se přesouvá na vůdce či iniciátora, nebo se zcela vytrácí jakožto následek „kolektivního rozhodnutí“.⁶⁴

V souvislosti se šikanou je nutné zmínit také tzv. kyberšikanu, tedy šikanu páchanou prostřednictvím informačních technologií (počítačů, internetu, mobilních telefonů atd.), která je dětem a mladistvým, vzhledem k jejich vysoké úrovni počítačové gramotnosti, blízká. Nejčastěji má podobu zasílání zastrašujících nebo urážlivých zpráv, zveřejňování pomluv, fotografií či videí majících za cíl poškodit oběť kyberšikany, vydírání prostřednictvím internetu či mobilního telefonu, krádeže účtu na sociálních sítích nebo obtěžujícího, opakovaného volání či psaní zpráv. Vedle šikany se v kyberprostoru mládež dopouští i dalších protiprávních jednání dosahujících intenzity trestného činu, tzv. kyberkriminality, a to zejména podvodných jednání, hackingu (tj. „*průnik do [počítačového] systému jinou nežli standardní cestou, tedy obejítí či prolomení jeho bezpečnostní ochrany*“⁶⁵), mravnostních trestných činů (šíření pornografie, výroba a jiné nakládání s dětskou pornografií, navazování nedovolených kontaktů s dítětem) a trestných činů proti autorskému právu (neoprávněné sdílení hudby a filmů na internetu).

Dalším charakteristickým rysem kriminality mládeže je skutečnost, že její podstatnou část páchá pouze úzký okruh tzv. chronických či intenzivních pachatelů.⁶⁶ Toto tvrzení podporuje např. floridská studie, která ve sledovaném období let 1995–1996 zjistila sice pouhé 2,4 % takových pachatelů, ti však odpovídali za 49,5 % všech přečinů spáchaných v daném časovém úseku.⁶⁷

---

⁶⁴ NOVOTNÝ, O., ZAPLETAL, J. a kol. *Kriminologie*. 3., přepracované vydání. Praha: ASPI, 2008. s. 462.

⁶⁵ MATĚJKA, M. *Počítačová kriminalita*. Praha: Computer Press, 2002. s. 53.

⁶⁶ VÁLKOVÁ, H., KUČHTA, J., HULMÁKOVÁ, J. a kol. *Základy kriminologie a trestní politiky*. 3. vydání. V Praze: C.H. Beck, 2019. Beckovy mezioborové učebnice. s. 289–290.

⁶⁷ MULLIS, L. R., MULLIS, K. A., CORNILLE, T. A. a kol. Young Chronic Offenders. A Case Study of Contextual and Intervention Characteristics. *Youth Violence and Juvenile Justice*, 2005, Vol. 3 (2), s. 135. In: VÁLKOVÁ, H., KUČHTA, J., HULMÁKOVÁ, J. a kol. *Základy kriminologie a trestní politiky*. 3. vydání. V Praze: C.H. Beck, 2019. Beckovy mezioborové učebnice. s. 290.

U trestné činnosti mládeže je většinou patrné, že byla páchána bez předchozí promyšlené dlouhodobější přípravy, že příprava postrádá buď zcela, nebo částečně plánovitost. To se promítá zejména v náhodnosti místa spáchání činu, ve špatné volbě času, kdy je delikt spáchán, v použití nevhodných nástrojů při páchání činu či v nedokonalém zahlazování stop. Delikvenci dětí a mladistvých provází také neadekvátnost jednání. Mladí pachatelé často k dosažení svých cílů využívají společensky nepřijatelné prostředky, byť by k uskutečnění jejich záměrů postačovaly legální způsoby. Takové počínání může být projevem jak nedostatečné zkušenosti, tak i vzpoury proti světu dospělých. V jednání mladých pachatelů je nezdárka možné spatřovat bezúčelnou agresivitu a brutální násilí, kterými si dokazují své schopnosti, nadřazenost apod. Stále častěji je u mladistvých trestná činnost, zejména majetková, spojená s užíváním návykových látek a snahou mladých toxikomanů obstarat si prostředky pro nákup drogy.⁶⁸

2.4 Příčiny kriminality mládeže

Delikvence je chování, které je podmíněno velmi komplexně, často kombinací několika determinujících vlivů. Příčiny umožňující výskyt sociálně patologických jevů ve společnosti jsou přitom v čase relativně neměnné. Z faktorů ovlivňujících vznik a rozvoj delikventního chování dětí a mladistvých je nutné zmínit zejména dědičnost a s ní související individuální zvláštnosti jedince, rodinné prostředí, školní prostředí, vrstevnické skupiny, způsob trávení volného času a jiné sociálně patologické jevy (např. záškoláctví, alkoholismus, drogová závislost).

Člověk se rodí s určitými dispozicemi, které samy o sobě není možné označit za dobré, nebo špatné, pouze za více, či méně rizikové vzhledem k budoucímu delikventnímu chování. Ty rizikovější je však možné pozitivně ovlivnit výchovou a prostředím, ve kterém dítě vyrůstá. Lze tedy říci, že samotné dědičné vlohy nevedou k delikventnímu jednání, pouze zvyšují pravděpodobnost, že chování jedince bude ovlivněno dalšími, vnějšími činiteli, bez jejichž působení by k delikventnímu jednání nedošlo⁶⁹. Je také nutné zmínit, že sklony k neadekvátnímu chování pramenící z příčin souvisejících s vnitřní charakteristikou jedince člověk nenabývá pouze prostřednictvím vrozených

---

⁶⁸ GRIVNA, T., SCHEINOST, M., ZOUBKOVÁ, I. a kol. *Kriminologie*. 5., aktualizované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019. s. 489–496.

⁶⁹ ZOUBKOVÁ, I., NIKL, J., ČERNÍKOVÁ, V. *Kriminalita mládeže*. Praha: Vydavatelství PA ČR, 2001. s. 33.

osobnostních dispozic, ale může je získat i v průběhu života, např. na základě poškození mozku při úrazu.

O společensky přijatelném chování mladých lidí významným způsobem rozhodují jejich psychické charakteristiky – temperament, motivace k určitému chování, inteligence atd. Výzkumy opakovaně ukazují, že pachatelé trestných činů jsou častěji osoby s nižší intelektovou kapacitou, navíc mnohdy výchovně zanedbané⁷⁰. Kriminologický význam však nemají pouze hereditární faktory ovlivňující člověka z hlediska duševního, ale též biologické determinanty určující jeho vzhled (zejména odchylky od normy) a zdravotní stav. Invalidita nebo jiná odlišnost v tělesné stavbě nezřídka zapříčiňují abnormální či sociálně patologické chování. Zejména u dětí a mladistvých není výjimkou, že jsou vrstevníky pro svou fyzickou odlišnost či vadu zesměšňováni a odstrkováni. Frustraci z neuspokojení svých potřeb (např. potřeby sounáležitosti) a duševní traumata si pak takoví jedinci mnohdy kompenzují prostřednictvím delikventního jednání.

Osobnostní vývoj dítěte se odehrává v určitém sociálním prostředí, na nějž každý jedinec reaguje jinak – některý jím může být významně, pozitivně či negativně, ovlivněn a formován, jiný je zase vůči takovým podnětům imunní. Kriminologie vlivy sociálního prostředí, které mohou narušit proces socializace dítěte a přispět k jeho budoucí kriminální kariéře, nazývá kriminogenními. Jedním z výrazně kriminogenních faktorů působících na dítě je dysfunkční rodinné prostředí. Rodina je obvykle prvním sociálním prostředím, se kterým se dítě setkává, a proto je kvalita vztahu mezi dítětem a rodiči zcela zásadní v procesu začleňování dítěte do společnosti. Dítě se v raných fázích života učí zejména prostřednictvím pozorování a napodobování svých rodičů a přejímá od nich normy, hodnoty, způsob zastávání rolí. Je tedy nasnadě, že pokud jsou postoje a jednání rodičů nevhodné, společensky nepřijatelné či dokonce škodlivé, bude poznání a vnímání světa mladého člověka značně deformováno. Naopak stabilní rodinné prostředí, kde panují vřelé vztahy mezi jednotlivými členy rodiny, kde se rodiče o dítě aktivně zajímají a starají se o vytvoření adekvátních zábran jeho asociálního chování, je ideálním pro antikriminogenní vývoj dítěte.

---

⁷⁰ GŘIVNA, T., SCHEINOST, M., ZOUBKOVÁ, I. a kol. *Kriminologie*. 5., aktualizované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019. s. 498.

Rizikovým faktorem rodinného prostředí, který dítě z hlediska jeho budoucího delikventního chování negativně ovlivňuje, je například nepřipravenost rodičů na plnění nové, rodičovské, role a s ní souvisejících výchovných úkolů. Rodiče mladistvého pachatele obvykle vstupují do manželství v nízkém věku, po krátké, často sexuálně podbarvené známosti a neochotni vzdát se svých profesních a zájmových rolí. Nechtěné dítě zase často vyrůstá v nestabilním, nepokojném prostředí, neboť jeho narození je „zatěžkávací zkouškou“ vztahu matky a otce a nezřídka vede k rozpadu rodiny. Sociální vývoj dítěte je potom ovlivněn chybějícím mužským či ženským vzorem. Ztráta rodiče je dokonce velmi často spouštěčem kriminální kariéry dítěte. Při rozchodu rodičů se dítě může stát přítěží (placení alimentů, obtížnější navazování nových partnerských vztahů rodiče apod.), což se odráží i ve výchovném stylu, jenž je vůči němu uplatňován. Buď je s ním zacházeno jako s odstrkovaným, nemilovaným dítětem, nebo je naopak až přílišně hýčkáno, ochraňováno a slouží jako nástroj k citovému vydírání druhého rodiče. V obou případech dítě reaguje vzdorem, zlobením nebo provokováním, což rodiče jen více podněcuje k užívání nesprávných výchovných metod. V extrémních případech taková situace může u dítěte dospět až do odmítnutí pozitivních vzorců chování, což lze považovat za jeden z předpokladů pro kriminogenní vývoj dítěte. I příchod nového partnera do rodiny bývá pro dítě stresovou záležitostí, která může jeho budoucí chování ve vztahu k delikvenci poznamenat. Pro nového vychovatele je obtížné překonat komunikační bariéru mezi ním a dítětem, navázat s nevlastním potomkem kontakt a nemusí se mu ani podařit sladit své potřeby s potřebami dítěte. Jeho příchod navíc ne vždy vyústí ve stabilizaci rodinného prostředí, ba naopak může situaci v rodině spíše zhoršit. V takovém případě pak dítě často jedná negativisticky a zkratkovitě. V neposlední řadě stojí u počátků kriminálního chování mládeže též výchovné zanedbání. To lze chápat nejen jako zjevnou rezignaci na plnění rodičovských povinností, ale i přílišnou angažovanost rodičů ve společenských a ekonomických aktivitách, pro kterou nedokáží socializaci dítěte věnovat odpovídající a soustavnou pozornost. Není výjimkou, že takoví rodiče se dítěti nedostatek lásky a péče snaží vynahradit hmotnými statky. To však často jen urychluje asociální vývoj dítěte, které svou hodnotu měří právě prostřednictvím materiálních statků. Závěrem zbývá vyjmenovat obvyklé charakteristické rysy závadových rodin, ze kterých mladí pachatelé pocházejí. Patří mezi ně zejména výskyt alkoholismu či jiné toxikomanie v rodině, promiskuitní chování rodičů či jiných rodinných příslušníků, kriminální chování osob patřících do rodiny,

jejich negativní postoj k práci a příživnický styl života, nízká sociálně-ekonomická i vzdělanostní úroveň rodiny.⁷¹

Do výchovy a formování postojů, norem a hodnot dítěte a mladistvého významně zasahuje také školní prostředí. Dítě se v mateřské či základní škole poprvé setkává s přímým působením společenských norem a hodnot, které mohou být v zásadním rozporu s těmi, jež mu byly vštěpovány v rodině. Taková situace sama o sobě nemusí být problematická, pokud je působení školy na žáka pozitivní a nese se v duchu pochopení, tolerance a povzbuzení ze strany pedagoga. Naopak, odehrává-li se snaha o přeměnu nevhodných postojů a návyků dítěte prostřednictvím jeho zesměšňování či vytěšňování z kolektivu třídy, tím spíše dojde k upevnění či prohloubení asociálního chování dítěte. Pedagogové by se také měli vyvarovat tzv. stigmatizace, tedy trvalého a špatně změnitelného zařazení dítěte do určité negativně hodnocené skupiny žáků⁷². To se týká zejména žáků z nevhodného sociálního prostředí, kteří do školy nastupují nepřipraveni, s nedostatečnými hygienickými návyky, s kázeňskými problémy apod. Takoví žáci jsou učitelem podvědomě označeni za zlé, bývají klasifikováni špatnými známkami z jednotlivých předmětů i chování a trestáni. Takový přístup k dítěti a jeho zařazení do negativně hodnocené kategorie žáků jen více prohlubuje jeho problémy a v krajním případě znemožňuje vzdělávací a preventivní působení školy. Nedobré vztahy mezi dítětem a učitelem či spolužáky a potíže se zvládnutím učiva často žáky a studenty vedou k záškoláctví. Kriminologické výzkumy přitom ukazují, že záškoláctví je častým předstupněm nástupu kriminální kariéry. Například výzkum českých dětí v ústavní a ochranné výchově provedený v roce 1998 ukázal, že nejčastějším problémem s chováním, který se u těchto dětí vyskytl v období jejich školní docházky, bylo právě záškoláctví. To se týkalo 69,3 % respondentů.⁷³

Na proces socializace dítěte mají významný vliv také skupiny vrstevníků, kterými se jedinec obklopuje. Mladiství pachatelé se velmi často pohybují mezi vrstevníky, pro které je charakteristické asociální chování, což dokazuje výše uvedený výzkum. Podle něj více

---

⁷¹ GRIVNA, T., SCHEINOST, M., ZOUBKOVÁ, I. a kol. *Kriminologie*. 5., aktualizované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019. s. 498–502.

⁷² Tamtéž. s. 503.

⁷³ VEČERKA, K., HOLAS, J., ŠTĚCHOVÁ, M. a kol. *Sociálně patologické jevy u dětí: závěrečná zpráva z výzkumu* [online]. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2000. s. 141. Dostupné z: <http://www.ok.cz/iksp/docs/252.pdf>.

než čtvrtina (26 %) respondentů byla členem asociálně zaměřené party, a navíc přibližně dvě třetiny (65 %) z nich se stýkají s asociálními lidmi.⁷⁴ Částečně k takové situaci přispívá skutečnost, že přijetí do pozitivně orientované vrstevnické skupiny obvykle vyžaduje osobnostní a sociální charakteristiky na vyšší úrovni, než je tomu u delikventních skupin. Získat členství v negativně orientované skupině tedy není tak obtížné, pokud jedinec čelí určitým sociálním problémům nebo nedodržuje morální, mravní či právní normy. Vývoj mladého člověka směrem k budoucímu páchání kriminality navíc může podnítit nejen členství v delikventní skupině, ale též odmítnutí přijetí do pozitivně orientované skupiny nebo vyloučení z ní. V takovém případě u mladého jedince dochází k sociální izolaci a vzrůstá pravděpodobnost jeho asociálního vývoje. V souvislosti s vrstevnickými skupinami je také nutné zmínit, že právě ony jsou často tím, co mladého pachatele přiměje k uskutečnění činu, který by ho o samotě ani nenapadl. Jedinec není schopen odolat tlaku vrstevníků a skupinovým mechanismům o to víc, o co je jeho inteligenční úroveň nižší a ovlivnitelnost vnějšími podněty vyšší.⁷⁵

V neposlední řadě kriminogenní vývoj mladého pachatele souvisí i se způsobem trávení jeho volného času. Obzvláště u jedinců s nižší intelektovou kapacitou je důležité, aby při naplňování volného času necítili nudu, a neměli tak potřebu ji zahnat prostřednictvím asociálních aktivit. Naopak by se měli věnovat akceptovatelným činnostem a trávení jejich volného času by mělo být adekvátně kontrolováno. Ze závěrů výzkumu „Mladistvý pachatel násilné trestné činnosti“ vyplynulo, že u mladistvých osob zařazených do kategorie jedinců s intelektovým deficitem hrál v nástupu kriminální kariéry podstatnou roli právě způsob trávení volného času, tedy že respondenti vykazující delikventní chování mnohonásobně více provozovali ve volném čase asociální aktivity, a naopak mnohem méně se účastnili organizovaných volnočasových aktivit a bylo na ně méně dohlíženo rodiči.⁷⁶

V souvislosti se způsobem trávení volného času dětí a mladistvých nelze v současné době opomenout počítač, internet a sociální sítě jako další z možných kriminogenních

---

⁷⁴ Tamtéž. s. 140.

⁷⁵ GRIVNA, T., SCHEINOST, M., ZOUBKOVÁ, I. a kol. *Kriminologie*. 5., aktualizované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019. s. 503–504.

⁷⁶ NETÍK, K., VEČERKA, K., NEUMANN, J. Mladistvý pachatel násilné trestné činnosti. K problematice deviantní životní cesty. Praha: Výzkumný ústav kriminologický při Generální prokuratuře ČSSR, 1987. In: GRIVNA, T., SCHEINOST, M., ZOUBKOVÁ, I. a kol. *Kriminologie*. 5., aktualizované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019. s. 505.

faktorů ovlivňujících pachatele z řad mládeže. Dle Národní zprávy o pohybové aktivitě českých dětí a mládeže trávilo v letech 2018 a 2019 71 % z 15 254 respondentů více než dvě hodiny denně u obrazovek televizí, počítačů, mobilních telefonů a jiných zařízení.⁷⁷ Večerka ve 14. kapitole publikace *Kriminologie* upozorňuje, že mnozí mladí lidé podléhají vlivům tzv. virtuální reality, která deformuje jejich pohled na skutečný svět, agresivitu, erotiku a sex a na to, co je a není morální či v souladu s právem. Takoví jedinci poté selhávají v odlišování reality od fikce, aplikují asociální pravidla virtuálního světa v běžném životě, a navíc postrádají včasnou zpětnou vazbu společnosti ke svému chování, neboť většinu času interagují pouze se svým počítačem.⁷⁸

V posledních letech se mezi mládeží staly velmi oblíbenými sociální sítě Facebook, Instagram, YouTube a TikTok.⁷⁹ Děti a mladiství je využívají zejména ke komunikaci se svými přáteli a ke zhlížení fotografií a videí svých vrstevníků i na sociálních sítích populárních osobností, tzv. influencerů (z anglického „influence“, tj. „ovlivňovat“). Jak pojmenování těchto osobností napovídá, nezanedbatelnou měrou se podílejí na formování názorů, chování, a tedy i osobnosti dětí a mladistvých, a to nikoliv pouze v pozitivním slova smyslu. Mnoho influencerů v rámci spolupráce s módními a kosmetickými značkami, společnostmi vyrábějícími elektroniku apod. propaguje produkty, které představují současný trend, což může v některých mladých lidech vzbuzovat závist, neboť na pořízení takového výrobku nemají finanční prostředky. Snaha obstarat si dostatečný obnos peněz je může v krajním případě vést až k páchání majetkové trestné činnosti. S publikováním fotografií a videí na sociálních sítích souvisí také problematika jejich nevhodného obsahu, kterým jsou chápány zejména pornografie, násilí, rasismus apod. Sociální sítě sice disponují řadou kontrolních mechanismů, které by neměly dovolit tento obsah uživateli zveřejnit, nicméně ty nefungují bezchybně, a mládež je tedy na internetu vlivu takových fotografií či videí vystavována. Sociální sítě v dětech a mladistvých také mohou budit potřebu zviditelnit se a prosadit ve skupině svých vrstevníků. Tak mohou činit mimo jiné prostřednictvím pomluv a šikany ostatních uživatelů sítě, videí nabádajících k páchání trestné činnosti nebo trestnou činnost

---

⁷⁷ GÁBA, A. a kol. *Národní zpráva o pohybové aktivitě českých dětí a mládeže 2022* [online]. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2022. s. 19. [cit. 2022-08-05]. Dostupné z: <https://activehealthykids.upol.cz/download/14>

⁷⁸ NOVOTNÝ, O., ZAPLETAL, J. a kol. *Kriminologie*. 3., přepracované vydání. Praha: ASPI, 2008. s. 463.

⁷⁹ HUSÁK, J. *Děti a sociální sítě* [online]. Praha: Česká rada dětí a mládeže, 2018. s. 15. [cit. 2022-08-05]. Dostupné z: <http://crdm.cz/download/publikace/CRDM-Zprava-Deti-a-socialni-site.pdf>

zobrazujících apod. Anonymita, kterou do jisté míry internet a sociální sítě poskytují, usnadňuje také páchání mravnostní kriminality, zejména prostřednictvím kontaktování jiných uživatelů sítě a požadování jejich intimních fotografií či videí a případného šíření takto získaných snímků, často spojené s vydíráním či nebezpečným vyhrožováním. Jak již bylo naznačeno výše, mládež má díky internetu velmi snadný přístup k rozličným druhům pornografie, což se nepochybně do struktury kriminality mládeže promítá. Sledování pornografie může v dětech podnítit dřívější zahájení sexuálního života, promiskuitu i nestandardní sexuální chování, které se v mravnostní kriminalitě projevují vyšší frekvencí trestného činu pohlavního zneužívání.⁸⁰

---

⁸⁰ NOVOTNÝ, O., ZAPLETAL, J. a kol. *Kriminologie*. 3., přepracované vydání. Praha: ASPI, 2008. s. 463.

3 Stav, struktura a dynamika kriminality mládeže v ČR v letech 1993–2020

Zjišťování stavu, struktury a dynamiky kriminality (a to nejen kriminality mládeže) má nezastupitelnou roli při tvorbě predikcí jejího dalšího vývoje. Takové prognózy jednak otevírají prostor pro diskuzi o dalším směřování trestní politiky státu, jednak umožňují přijímání efektivních preventivních opatření majících za cíl předcházet trestné činnosti a redukovat ji.

Pojmy „stav“, „struktura“ a „dynamika kriminality“ a jejich ukazatele již byly vysvětleny v první kapitole této diplomové práce. Následující podkapitoly budou zaměřeny nejdříve na popis stavu, struktury a dynamiky kriminality mládeže v sedmiletých obdobích od roku 1993 do roku 2020. Poté bude sledované období zhodnoceno jako celek se zaměřením na vysvětlení příčin zjištěného vývoje kriminality mládeže. Pro lepší pochopení bude slovní popis ve všech podkapitolách doprovázen také tabulkami a grafy.

Před samotnou analýzou statistik kriminality mládeže je nutno uvést dvě poznámky. Zaprvé, jak již bylo zmíněno výše, kriminalita mládeže je stížena poměrně vysokou mírou latence. Je tedy potřeba počítat s omezenou vypovídací hodnotou statistik, které přirozeně zachycují pouze kriminalitu registrovanou. Zadruhé, data týkající se kriminality mládeže jsou značně ovlivněna mírou objasněnosti trestné činnosti. U kriminality, která sice byla registrována, ale nikoliv objasněna, nejsou známy informace o osobě pachatele, tedy ani údaj o jejím věku. Z toho důvodu může být v případě kriminality dětí a mladistvých srovnávána pouze kriminalita objasněná.

3.1 Stav, struktura a dynamika kriminality mládeže v ČR v letech 1993–1999

Počet mládeží spáchaných trestných činů⁸¹ a činů jinak trestných v jednotlivých letech zachycuje níže uvedená tabulka (viz tabulku č. 2), ve které je pro srovnání uveden i revoluční rok 1989, který přinesl československým občanům nejen politickou

---

⁸¹ Do července roku 1990 k tomuto počtu náleží také přečiny. V uvedeném měsíci a roce vešla v účinnost legislativní změna, která kategorii přečinů zrušila, od této chvíle je tedy možné v případě mladistvých hovořit pouze o trestných činech (v případě dětí o činech jinak trestných).

a ekonomickou svobodu, ale umožnil též nebývalý rozmach kriminality, a pro úplnost také roky 1990–1992. Vývoj počtu spáchaných skutků je pak zobrazen v grafu (viz graf č. 1).

V obecné rovině (tj. bez zaměření na kriminalitu mládeže) skokový nárůst počtu registrovaných trestných činů po roce 1989 ovlivnily zejména následující faktory: změna společenské situace, tedy přechod od totalitního režimu k demokracii, což s sebou kromě vyšší míry svobody a respektování základních lidských práv přineslo také vyšší míru odpovědnosti, jež je kladena na jednotlivce, a sníženou kontrolu ze strany státních institucí; rozvoj tržního hospodářství a s ním související zvýšení životní úrovně obyvatelstva vedoucí k tzv. kriminalitě z blahobytu (tj. situace, kdy majetkové nároky obyvatelstva a reálné možnosti, jak je uspokojit, nejsou v rovnováze, proto se někteří jedinci uchylují k jejich uspokojení nelegální cestou); v menší míře otevření státních hranic a migrace, kdy přes území Československa, později České republiky, přecházeli migranti, pašované zboží (např. drogy), ale i pachatelé z východu a jihu Evropy směřující na západ; do jisté míry zřejmě také amnestie prezidenta republiky z let 1989 a 1990⁸² a problematická srovnatelnost statistik vytvářených státními institucemi před revolucí a po ní, neboť předrevoluční statistiky byly vytvářeny tak, aby „vyhovovaly“ režimu, tudíž zdaleka ne všechny trestné činy byly do statistiky zaneseny.

V letech 1993 až 1996 počet mládeží spáchaných skutků pokračoval ve svém růstu, započatém v roce 1989, přičemž v roce 1996 dosáhl počet spáchaných trestných činů ve sledovaném období maxima (u činů jinak trestných se tak stalo o dva roky později) – v roce 1996 byl počet spáchaných trestných činů oproti roku 1989 téměř dvou a půl krát vyšší. Tuto rostoucí tendenci kriminality mládeže lze kromě obecných faktorů způsobujících nárůst počtu registrovaných trestných činů po roce 1989 (viz výše) vysvětlit dospíváním „silných ročníků“ baby boomu 70. let 20. století, tzv. Husákových dětí. V roce 1997 pak nastal zlom a počet skutků spáchaných mládeží začal pozvolna klesat (v roce 1998 bylo spácháno o čtvrtinu méně trestných činů než v roce 1996). Při porovnání poměru skutků spáchaných mládeží na celkové kriminalitě v roce 1989 a v roce 1993 je však patrné, že v jeho hodnotě došlo k výraznému poklesu, a to i přes to, že absolutní četnost mládeží spáchaných skutků významně narostla. Zatímco v roce 1989

---

⁸² Blíže k této problematice viz MAREŠOVÁ, A. *Vybrané kriminologické aspekty amnestie z ledna 1990*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 1991.

tento poměr činil 11,6 %, již následující rok jeho hodnota klesla na 7 % a v dalších letech se pohybovala mezi 6 a 9 %. Usuzovat na zlepšení situace v oblasti kriminality mládeže však na základě tohoto údaje nelze, neboť snížení podílu kriminality mládeže na celkové kriminalitě způsobil rapidní nárůst celkového počtu spáchaných skutků – zatímco počet mládeží spáchaných skutků v roce 1990 vzrostl oproti roku 1989 pouze o desetinu, celkový počet spáchaných skutků byl v roce 1990 oproti roku 1989 téměř dvojnásobný. Pro úplnost je nutné zmínit, že v červenci roku 1990 vešla v účinnost významná legislativní změna, kterou došlo ke zrušení kategorie přečinů. Velké množství společensky méně závažných skutků tak bylo přesunuto do kategorie přestupků. Tato dekriminace některých doposud trestných jednání se však snížením registrované kriminality neprojevila. K poklesu počtu registrovaných skutků pak nevedlo ani zvýšení hranice majetkové škody z 1 000 Kč na 2 000 Kč, k němuž došlo v roce 1994.⁸³

Tabulka č. 2: Počet skutků spáchaných mládeží, mladistvými a dětmi v letech 1989–1999

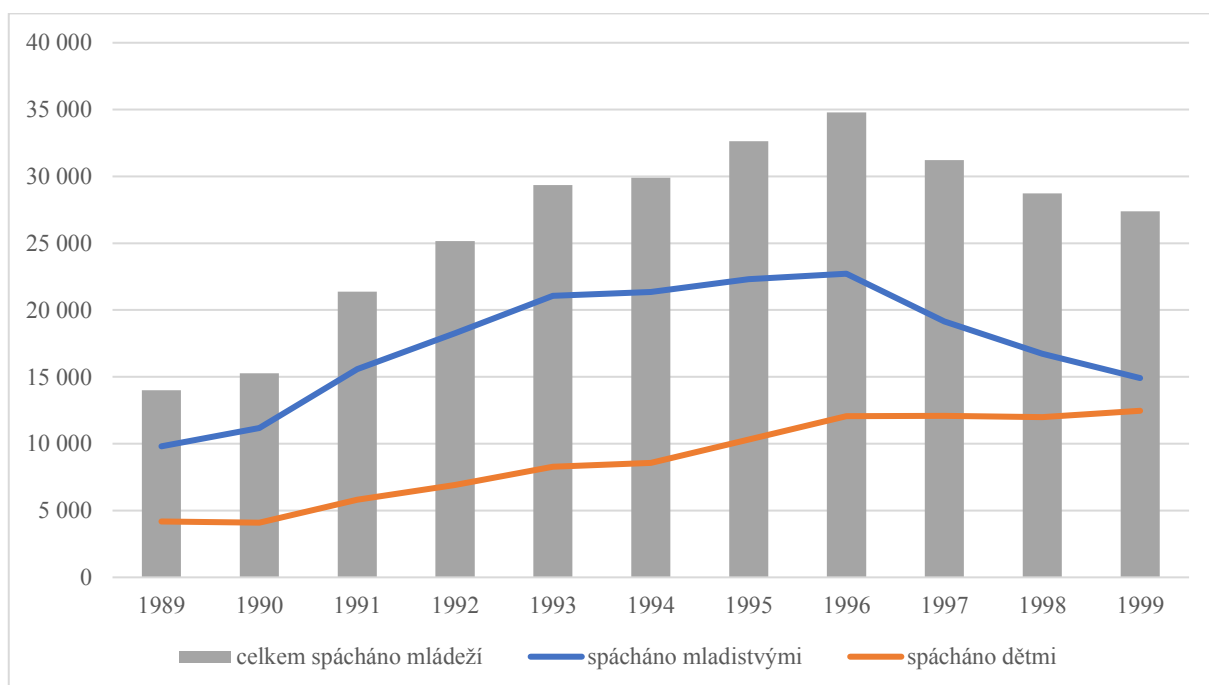
	celkem spáchano	celkem spáchano mládeží	% ze všech spáchaných skutků	spáchano mladistvými	% ze skutků spáchaných mládeží	spáchano dětmi	% ze skutků spáchaných mládeží
1989	120 768	13 993	11,6	9 805	70,1	4 188	29,9
1990	216 852	15 258	7,0	11 167	73,2	4 091	26,8
1991	282 998	21 378	7,6	15 573	72,8	5 805	27,2
1992	345 140	25 169	7,3	18 258	72,5	6 911	27,5
1993	398 505	29 354	7,4	21 073	71,8	8 280	28,2
1994	372 427	29 911	8,0	21 351	71,4	8 560	28,6
1995	375 630	32 632	8,7	22 310	68,7	10 322	31,3
1996	394 267	34 778	8,8	22 719	65,3	12 059	34,7
1997	403 654	31 225	7,7	19 139	61,3	12 086	38,7
1998	425 930	28 729	6,7	16 730	58,2	11 999	41,8

⁸³ ZOUBKOVÁ, I. *Kontrola kriminality mládeže*. Dobrá Voda: Aleš Čeněk, 2002. s. 17.

	celkem spácháno	celkem spácháno mládeží	% ze všech spáchaných skutků	spácháno mladistvými	% ze skutků spáchaných mládeží	spácháno dětmi	% ze skutků spáchaných mládeží
1999	426 626	27 384	6,4	14 920	54,5	12 464	45,5

Zdroj: Policejní statistiky z let 1993–1999; VEČERKA, K., HOLAS, J., ŠTĚCHOVÁ, M. a kol. *Mladiství pachatelé na prahu tisíciletí*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2004. (vlastní zpracování)

Graf č. 1: Vývoj počtu skutků spáchaných mládeží, dětmi a mladistvými v letech 1989–1999

Zdroj: Policejní statistiky z let 1993–1999; VEČERKA, K., HOLAS, J., ŠTĚCHOVÁ, M. a kol. *Mladiství pachatelé na prahu tisíciletí*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2004. (vlastní zpracování)

Hodnotit stav kriminality pouze na základě počtu spáchaných skutků však může být mírně zkreslující, neboť jednomu pachateli je mnohdy v rámci ročního výkazu statistiky prokázán více než jeden skutek. Počet stíhaných osob je tedy o něco přesnějším ukazatelem rozsahu kriminality. Níže uvedená tabulka (viz tabulku č. 3) a níže uvedený graf (viz graf č. 2) potvrzují, že kriminalita mládeže měla ve sledovaném období spíše rostoucí tendenci. Rozdíl v počtu mladistvých pachatelů mezi rokem 1989 a rokem 1996

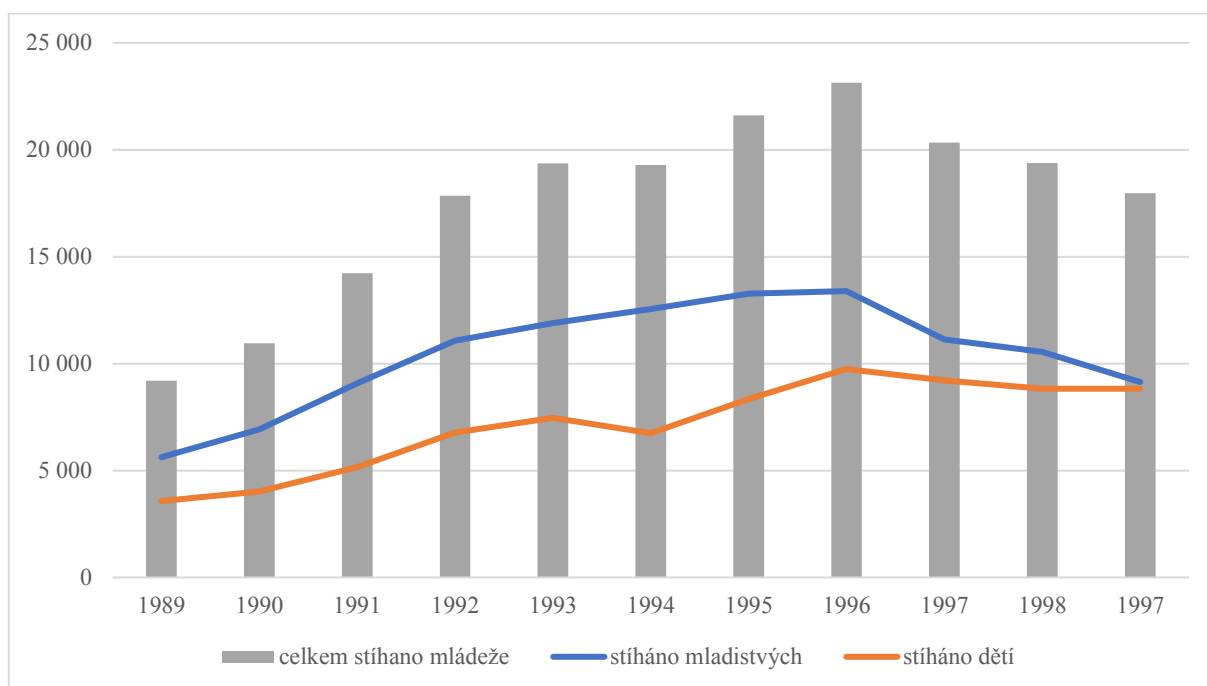
činí téměř 14 000 stíhaných osob. Od roku 1997 počet pachatelů, stejně jako počet spáchaných skutků, začal klesat.

Tabulka č. 3: Počet stíhaných (vyšetřovaných) osob v kategorii mládeže, mladistvých a dětí v letech 1989–1999

	stíhané (vyšetřované) osoby celkem	celkem stíhaná (vyšetřovaná) mládež	% ze všech stíhaných osob	stíhaní (vyšetřovaní) mladiství	stíhané (vyšetřované) děti
1989	71 069	9 199	12,9	5 625	3 574
1990	69 368	10 951	15,8	6 925	4 026
1991	81 790	14 237	17,4	9 081	5 156
1992	92 589	17 846	19,3	11 066	6 780
1993	106 874	19 359	18,1	11 891	7 468
1994	103 094	19 294	18,7	12 547	6 747
1995	114 791	21 611	18,8	13 269	8 342
1996	118 456	23 139	19,5	13 392	9 747
1997	118 395	20 342	17,2	11 125	9 217
1998	129 271	19 373	15,0	10 549	8 824
1999	127 887	17 978	14,1	9 146	8 832

Zdroj: Policejní statistiky z let 1993–1999; VEČERKA, K., HOLAS, J., ŠTĚCHOVÁ, M. a kol. *Mladiství pachatelé na prahu tisíciletí*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2004. (vlastní zpracování)

Graf č. 2: Vývoj počtu stíhaných (vyšetřovaných) osob v kategorii mládeže, mladistvých a dětí v letech 1989–1999

Zdroj: Policejní statistiky z let 1993–1999; VEČERKA, K., HOLAS, J., ŠTĚCHOVÁ, M. a kol. *Mladiství pachatelé na prahu tisíciletí*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2004. (vlastní zpracování)

Jak ukazují následující tabulka a graf (viz tabulku č. 4 a graf č. 3), ve struktuře kriminality mládeže po celé sledované období zcela jasně dominovala majetková kriminalita (okolo 80 % spáchaných trestných činů a činů jinak trestných, avšak s klesající tendencí). Nejčastěji se děti i mladiství dopouštěli tzv. prostých krádeží (tj. krádeží, které nebyly spáchány vloupáním). Mezi nimi převažovaly krádeže věci z automobilů a u mladistvých pachatelů se často vyskytovaly také krádeže dvoustopých vozidel. Zejména u dětí jsou oblíbené kapesní krádeže, které se vyznačují svou jednoduchostí a nevyžadují velkou přípravu. Frekventované jsou u obou věkových kategorií též krádeže v bytech a krádeže jízdních kol. U krádeží spáchaných vloupáním se ve statistikách objevovaly nejčastěji krádeže v bytech, rekreačních chatách, obchodech a kioscích.

Násilná kriminalita dětí a mladistvých ve sledovaném období vykazovala vzrůstající trend (z cca 6 % v roce 1993 na cca 10 % v roce 1999). Mezi nejčastěji páchané trestné činy a činy jinak trestné z kategorie násilné kriminality ve všech letech patřily loupeže,

úmyslné ublížení na zdraví, vydírání a porušování domovní svobody. Co se vražd týká, jejich počet byl v každém roce, vyjma roku 1994, nižší než 20 a nejčastěji se jednalo o vraždy loupežné.

Skutků spadajících do kategorie mravnostní a hospodářské kriminality spáchala mládež ve sledovaném období jen velmi malé procento. Nejfrekventovanějšími skutky v těchto kategoriích jsou pohlavní zneužívání a znásilnění, resp. zpronevěra, podvod a v posledních dvou letech také neoprávněné držení platební karty⁸⁴.

Do kategorie ostatní kriminality byly pro účely zpracování tabulky a grafu zahrnuty skutky, které v policejních statistikách spadají jednak pod tzv. ostatní kriminální činy, jednak pod zbývající kriminalitu, a také vojenské trestné činy a trestné činy proti ústavnímu zřízení, kterých se však mladiství pachatelé dopouštějí zcela výjimečně (jejich počet se každoročně pohybuje v řádu jednotek). Mezi mládeží nejčastěji páchané skutky z kategorie ostatních kriminálních činů patří výtržnictví, nedovolená výroba a držení omamných a psychotropních látek a jedů⁸⁵ (tento trestný čin je doménou zejména mladistvých), šíření toxikomanie, podílnictví⁸⁶ a maření výkonu úředního rozhodnutí. U zbývající kriminality jsou to pak výhradně silniční dopravní nehody⁸⁷, ublížení na zdraví z nedbalosti, šíření poplašné zprávy a týrání zvířat, u něhož měl počet spáchaných skutků ve sledovaném období rostoucí tendenci.

---

⁸⁴ Skutková podstata tohoto trestného činu (§ 249b zák. č. 140/1961 Sb., trestní zákon) je nyní zahrnuta pod skutkovou podstatu trestného činu neoprávněného opatření, padělání a pozměnění platebního prostředku (§ 234 zák. č. 40/2009 Sb., trestní zákoník).

⁸⁵ Skutková podstata tohoto trestného činu (§ 187 zák. č. 140/1961 Sb., trestní zákon) odpovídá skutkové podstatě nynějšího trestného činu nedovolené výroby a jiného nakládání s omamnými a psychotropními látkami a s jedy (§ 283 zák. č. 40/2009 Sb., trestní zákoník).

⁸⁶ Do 31. 1. 2019 tento trestný čin existoval také v nynějším trestním zákoníku, nicméně novelou č. 287/2018 Sb. byla skutková podstata podílnictví zahrnuta do ustanovení § 216 (legalizace výnosů z trestné činnosti) a § 217 (legalizace výnosů z trestné činnosti z nedbalosti).

⁸⁷ Jak již bylo řečeno v první kapitole této práce, policejní statistika kriminality eviduje skutky naplňující skutkovou podstatu jednoho či více trestných činů podle tzv. takticko-statistické klasifikace, tedy nikoliv podle trestněprávní kvalifikace. Takticko-statistická klasifikace č. 731 „dopravní nehody silniční“ zahrnuje všechny silniční dopravní nehody zaviněné z nedbalosti, které byly klasifikovány jako trestné činy podle § 143, § 147, § 148, § 273, § 274, § 277 nebo § 360 zák. č. 40/2009 Sb., trestní zákoník a podle korespondujících ustanovení zák. č. 140/1961 Sb., trestní zákon.

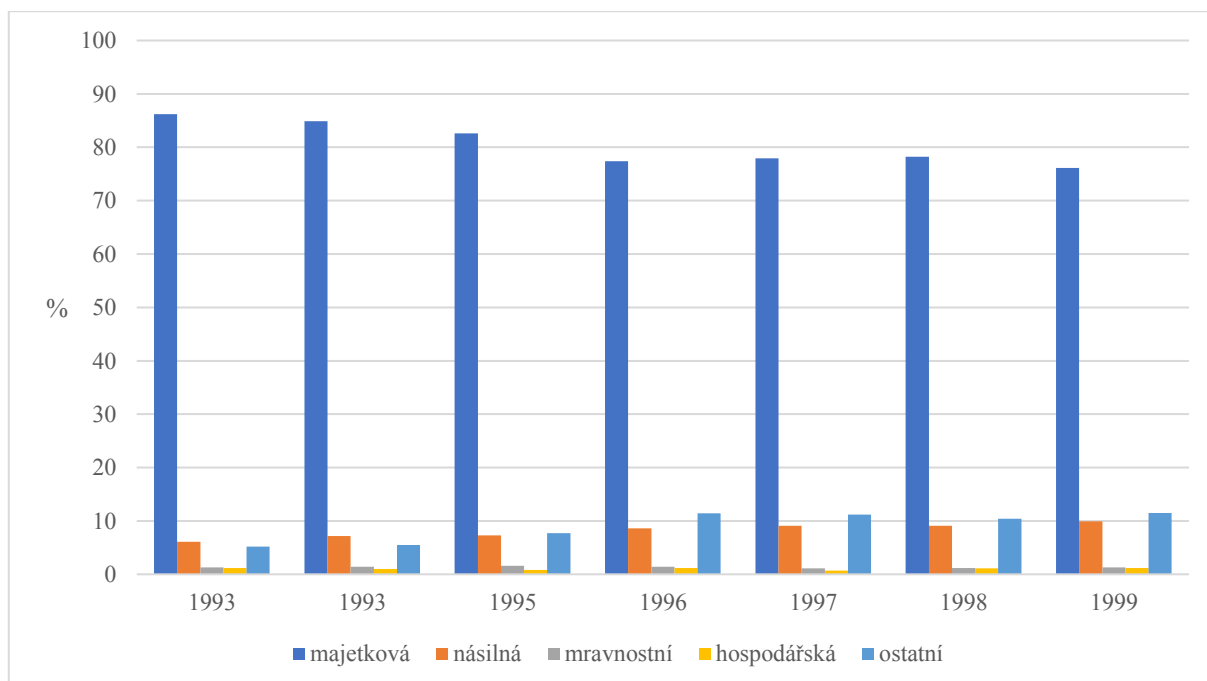

Tabulka č. 4: Struktura kriminality mládeže v letech 1993–1999 v absolutních číslech
a v procentech

	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999
majetková	25 293	25 384	26 980	26 910	24 312	22 477	20 859
	86,2 %	84,9 %	82,6 %	77,4 %	77,9 %	78,2 %	76,1 %
násilná	1 800	2 157	2 382	2 974	2 836	2 610	2 719
	6,1 %	7,2 %	7,3 %	8,6 %	9,1 %	9,1 %	9,9 %
mravnostní	370	430	512	488	342	354	364
	1,3 %	1,4 %	1,6 %	1,4 %	1,1 %	1,2 %	1,3 %
hospodářská	365	288	254	427	224	306	326
	1,2 %	1 %	0,8 %	1,2 %	0,7 %	1,1 %	1,2 %
ostatní	1 526	1 652	2 504	3 979	3 511	2 982	3 116
	5,2 %	5,5 %	7,7 %	11,4 %	11,2 %	10,4 %	11,5 %

Zdroj: Policejní statistiky z let 1993–1999 (vlastní zpracování)

Graf č. 3: Struktura kriminality mládeže v letech 1993–1999 v procentech

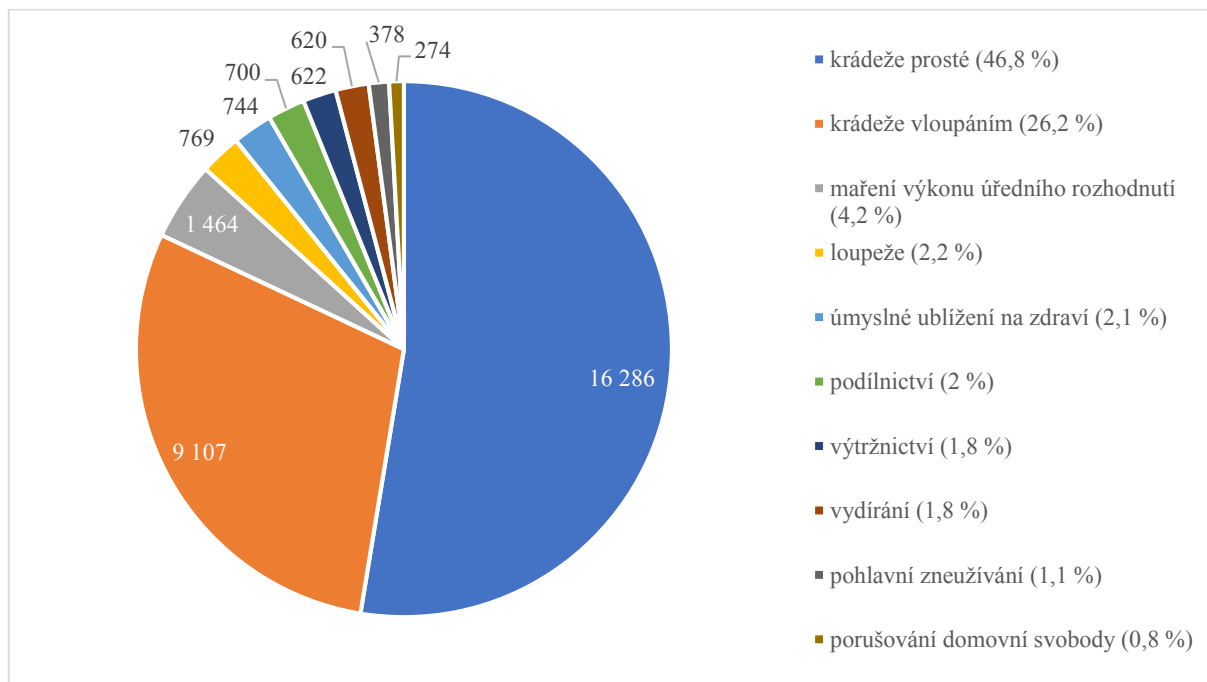

Zdroj: Policejní statistiky z let 1993–1999 (vlastní zpracování)

Následující graf (viz graf č. 4) nabízí pohled na deset nejčastěji páchaných trestných činů a činů jinak trestných (v součtu) v roce 1996, tedy v roce s největším počtem mládeží spáchaných skutků ve sledovaném období, a jejich podíl na celkové kriminalitě páchané

mládeži v daném roce. Největší podíl (46,8 %) zaujímají krádeže prosté, následované krádežemi spáchanými vloupáním (26,2 %). Ostatní skutky jsou zastoupeny pouze v řádu jednotek procent.

Graf č. 4: Deset nejčastěji páchaných trestných činů a činů jinak trestných (v součtu) v roce 1996, včetně jejich podílu na celkové kriminalitě mládeže

Zdroj: Policejní statistika z roku 1996 (vlastní zpracování)

Jelikož má majetková kriminalita, konkrétně krádeže prosté a krádeže vloupáním, na struktuře kriminality mládeže největší podíl, přináší následující tabulka (viz tabulku č. 5) výčet deseti nejčastěji páchaných druhů krádeží v roce 1996. Struktura krádeží páchaných mladistvými pachateli a struktura krádeží páchaných dětmi se téměř neliší. Rozdíl lze spatřovat pouze ve skutečnosti, že děti na rozdíl od mladistvých páchají spíše méně náročné krádeže. Technicky složitější krádež dvoustopého vozidla je u mladistvých třetím nejčastěji páchaným druhem krádeže, zatímco u dětí v tabulce zaujímá až poslední místo. Naopak pátými nejčastěji páchanými krádežemi u dětí jsou kapesní krádeže, které lze s ohledem např. na nutnost přípravy označit za snadné a které se do výčtu deseti druhů krádeží s největším počtem spáchaných skutků u mladistvých vůbec nedostaly.

Tabulka č. 5: Deset nejčastěji mládeží, dětmi a mladistvými páchaných druhů krádeží
v roce 1996

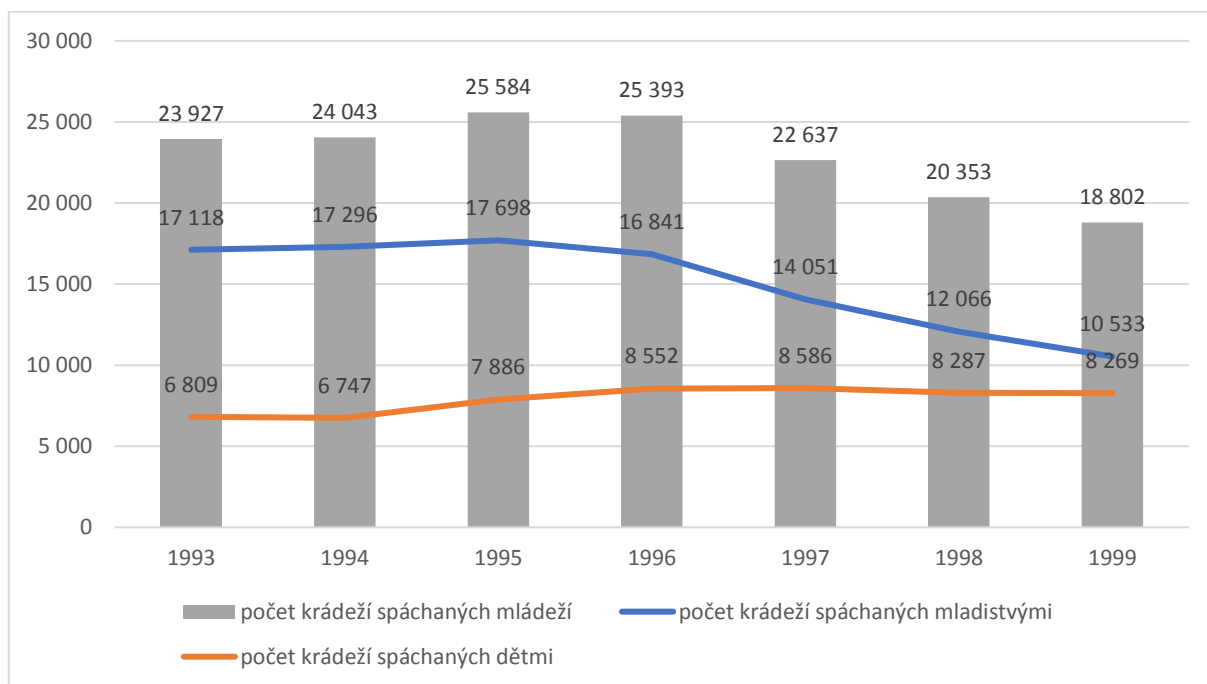
druh krádeže	počet spáchaných skutků mládeží	druh krádeže	počet spáchaných skutků dětmi	druh krádeže	počet spáchaných skutků mladistvými
krádež věci z automobilu	6 542	krádež věci z automobilu	2 206	krádež věci z automobilu	4 336
krádež vloupáním do ostatního objektu	3 410	krádež vloupáním do ostatního objektu	1 290	krádež vloupáním do ostatního objektu	2 120
krádež v jiném objektu	2 259	krádež v jiném objektu	817	krádež dvoustopého motorového vozidla	1 646
krádež dvoustopého motorového vozidla	1 955	krádež vloupáním do rekreační chaty	590	krádež v jiném objektu	1 442
krádež vloupáním do rekreační chaty	1 550	krádež kapesní	493	krádež vloupáním do rekreační chaty	960
krádež jízdního kola	1 405	krádež jízdního kola	466	krádež jízdního kola	939
krádež v bytě	1 352	krádež v bytě	466	krádež v bytě	886
krádež vloupáním do bytu	1 188	krádež vloupáním do bytu	354	krádež vloupáním do bytu	834

druh krádeže	počet spáchaných skutků mládeží	druh krádeže	počet spáchaných skutků dětmi	druh krádeže	počet spáchaných skutků mladistvými
krádež vloupáním do obchodu	852	krádež ostatní	354	krádež vloupáním do obchodu	644
krádež ostatní	827	krádež dvoustopého motorového vozidla	309	krádež vloupáním do restaurace/ hostince	521

Zdroj: Policejní statistika z roku 1996 (vlastní zpracování)

Níže uvedený graf (viz graf č. 5) zobrazuje vývoj počtu krádeží (prostých a spáchaným vloupáním v součtu), kterých se dopustili děti, mladiství a mládež v letech 1993 až 1999. Zatímco u mladistvých byl jejich počet zpočátku stabilní a po roce 1995 začal klesat, u dětí byl vývoj opačného charakteru a počet spáchaných krádeží spíše rostl, avšak velmi pozvolna, a poté se udržoval na podobné úrovni. Celkový počet krádeží spáchaných mládeží ve sledovaném období nejdříve mírně vzrostl a od roku 1995 začal klesat. Podíl majetkové kriminality na celkové kriminalitě mládeže od roku 1993 měl klesající tendenci, stejně tak však klesal podíl krádeží na celkové majetkové kriminalitě spáchané mládeží (v roce 1993 tento podíl činil 94,6 %, zatímco v roce 1999 90,1 %). To znamená, že podíl ostatních majetkových činů (např. podvodů nebo zpronevěr) na majetkové kriminalitě mládeže vzrostl.

Graf č. 5: Vývoj počtu krádeží spáchaných mládeží, mladistvými a dětmi v letech 1993–1999

Zdroj: Policejní statistiky z let 1993–1999 (vlastní zpracování)

3.2 Stav, struktura a dynamika kriminality mládeže v ČR v letech 2000–2006

V souvislosti s hodnoceným obdobím je nutné zmínit drobné změny, kterými v té době prošla policejní statistika kriminality. Zprv, od roku 2000 je u počtu spáchaných skutků ve statistické soustavě nově vykazována kategorie mládeže, přičemž doposud statistika obsahovala pouze kategorie „dětí“ a „mladiství“. Důležité je upozornit na skutečnost, že počet skutků vykázaných u kategorie mládeže se nerovná součtu skutků v kategoriích „dětí“ a „mladiství“, neboť jeden skutek mohou ve spolupachatelství spáchat dítě a mladistvý, a byl by tak v kategorii „mládež“ započítán duplicitně. Toto je tedy nutné brát při porovnávání a hodnocení počtu skutků spáchaných mládeží před rokem 2000, kdy statistika samostatnou kategorii „mládež“ neobsahovala, a počet mládeží spáchaných skutků byl tedy prostým součtem počtu skutků spáchaných dětmi a mladistvými, a po roce 2000 v potaz. Následující grafy a tabulky však nadále, z důvodu zachování konzistentnosti a možnosti porovnání s předchozími daty, budou vycházet u počtu skutků spáchaných mládeží ze součtu skutků spáchaných dětmi a mladistvými. Věrnější obraz stavu kriminality mládeže nabídne tabulka a graf s počtem stíhaných (vyšetřovaných)

osob. Zadržet, v roce 2005 se název ve statistice uváděných kategorií změnil z „děti“, „mladiství“ a „mládež“ na „nezletilí 1–14 let“, resp. „mladiství 15–17 let“ a „děti 1–17 let“. Nové pojmenování kategorií tedy neodpovídá označení nedospělých osob, jak jej uvádí zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů. Na tuto skutečnost je tedy při čerpání dat ze statistiky z důvodu možné záměny kategorií nutno dát pozor.

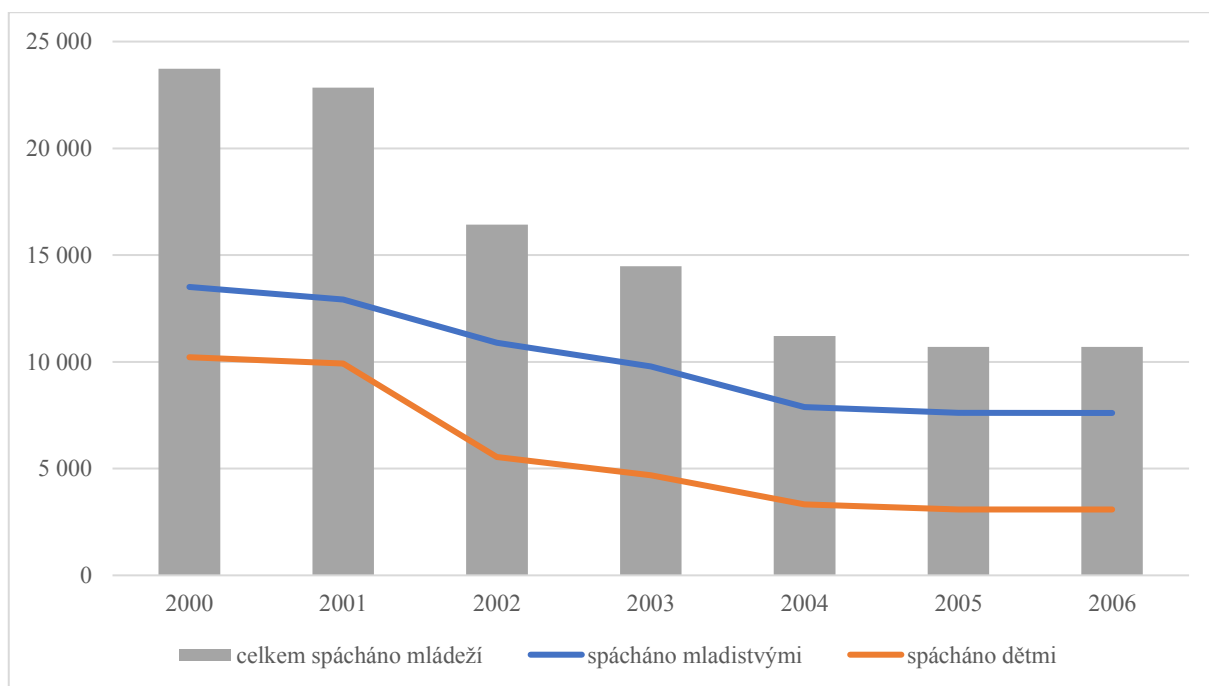
Jak je patrné z níže uvedené tabulky (viz tabulku č. 6) a grafu (viz graf č. 6), kriminalita mládeže v období let 2000 až 2006 navázala na klesající trend započatý v roce 1997 a během uvedených 7 let se počet mládeží spáchaných skutků zmenšil více než dvojnásobně. Podobný pokles zaznamenal také podíl skutků spáchaných mládeží na celkové kriminalitě, lze tedy hovořit o pozitivních změnách v oblasti kriminality mládeže. Co se srovnání počtu dětmi spáchaných skutků s počtem mládeží spáchaných skutků týká, v průběhu sledovaného období se jejich poměr postupně vrátil k hodnotám, které vykazoval v roce 1993, kdy cca jedna třetina spáchaných skutků připadala na děti a cca dvě třetiny na mladistvé pachatele. V souvislosti se skokovým poklesem počtu spáchaných skutků v roce 2002 je třeba připomenout novelu trestního zákona, kterou došlo ke zvýšení hranice škody odlišující trestný čin od korespondujícího přestupku ze 2 000 Kč na 5 000 Kč. Zejména u mládeže, pro kterou je mnohem více než pro dospělé pachatele typická bagatelní trestná činnost, se tato změna významně promítla do počtu spáchaných skutků. Ve sledovaném období také došlo k přijetí zákona č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů, který nabyl účinnosti k 1. 1. 2004 a mimo jiné opět zavedl tzv. relativní trestní odpovědnost (viz podkapitolu 2.2). Tato právní úprava je svým pojetím trestní odpovědnosti i dekriminalizací mnohých jednání pro mladistvé pachatele příznivější než úprava předchozí, a proto i ona může být jedním z faktorů, který přispěl ke snížení počtu registrovaných skutků spáchaných mladistvými. V souvislosti se zákonem o soudnictví ve věcech mládeže je také třeba připomenout terminologickou změnu – dřívější pojem „trestný čin“ byl v případě mladistvých nahrazen pojmem „provinění“.

Tabulka č. 6: Počet skutků spáchaných mládeží, mladistvými a dětmi v letech 2000–2006

	celkem spáchano	celkem spáchano mládeží	% ze všech spáchaných skutků	spáchano mladistvými	% ze skutků spáchaných mládeží	spáchano dětmi	% ze skutků spáchaných mládeží
2000	391 469	23 723	6,1 %	13 507	56,9 %	10 216	43,1 %
2001	358 577	22 839	6,4 %	12 913	56,5 %	9 926	43,5 %
2002	372 341	16 442	4,4 %	10 901	66,3 %	5 541	33,7 %
2003	357 740	14 471	4 %	9 779	67,6 %	4 692	32,4 %
2004	351 629	11 205	3,2 %	7 886	70,4 %	3 319	29,6 %
2005	344 060	10 700	3,1 %	7 614	71,2 %	3 086	28,8 %
2006	336 446	10 695	3,2 %	7 605	71,1 %	3 090	28,9 %

Zdroj: Policejní statistiky z let 2000–2006 (vlastní zpracování)

Graf č. 6: Vývoj počtu skutků spáchaných mládeží, dětmi a mladistvými v letech 2000–2006

Zdroj: Policejní statistiky z let 2000–2006 (vlastní zpracování)

Také následující tabulka (viz tabulku č. 7) a graf (viz graf č. 7) potvrzují výše nastíněný vývoj kriminality mládeže. Mezi lety 2000 a 2006 počet stíhaných (resp. vyšetřovaných) osob z řad mládeže klesnul téměř dvojnásobně (u dospělých pachatelů došlo k poklesu pouze o necelých 6 %). Stejně tak se v počtu pachatelů odrazilo zmíněné legislativní změny – zvýšení hranice škody a přijetí zákona o soudnictví ve věcech mládeže. Podobně jako u počtu skutků, i u počtu pachatelů došlo postupně k ustálení poměru mezi mladistvými a dětmi tak, že dvě třetiny pachatelů tvořili mladiství a jednu třetinu děti.

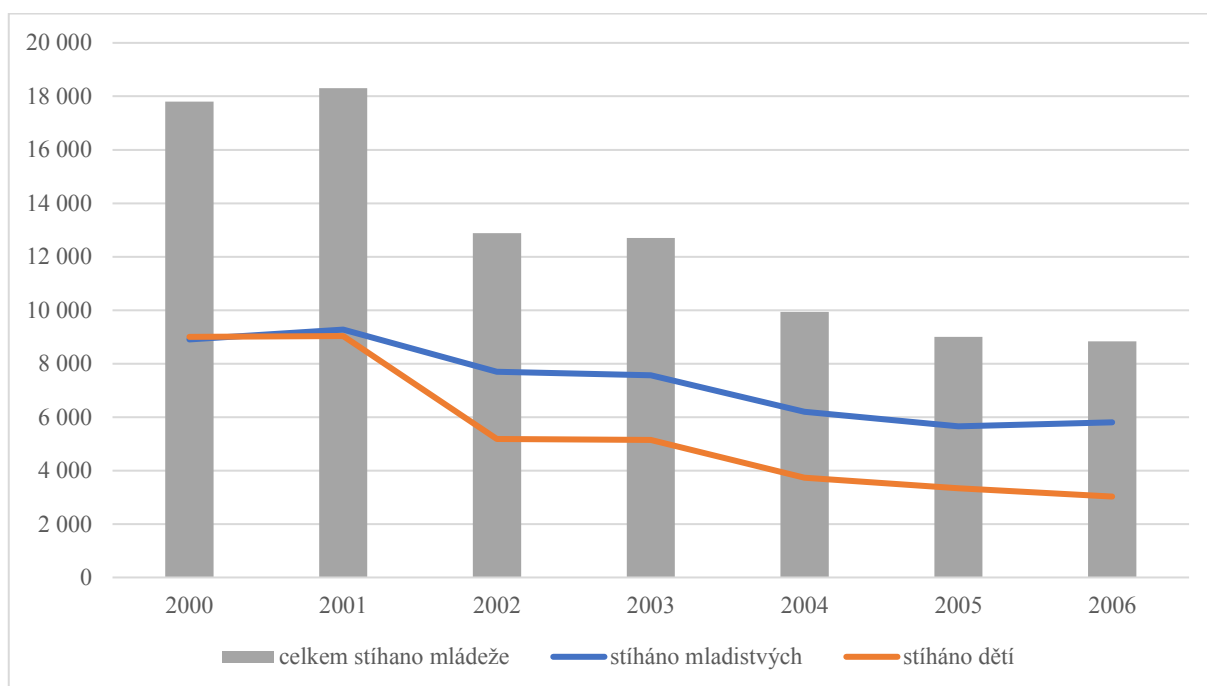
Tabulka č. 7: Počet stíhaných (vyšetřovaných) osob v kategorii mládeže, mladistvých a dětí v letech 2000–2006

	stíhané (vyšetřované) osoby celkem	celkem stíhaná (vyšetřovaná) mládež	% ze všech stíhaných osob	stíhaní (vyšetřovaní) mladiství	stíhané (vyšetřované) děti
2000	130 234	17 804	13,7 %	8 905	8 899
2001	127 856	18 305	14,3 %	9 273	9 032
2002	123 964	12 883	10,4 %	7 698	5 185
2003	121 393	12 706	10,5 %	7 558	5 148
2004	121 531	9 931	8,2 %	6 197	3 734
2005	121 511	8 995	7,4 %	5 654	3 341
2006	122 753	8 835	7,2 %	5 808	3 027

Zdroj: Policejní statistiky z let 2000–2006 (vlastní zpracování)

Graf č. 7: Vývoj počtu stíhaných (vyšetřovaných) osob v kategorii mládeže, mladistvých a dětí v letech 2000–2006

Zdroj: Policejní statistiky z let 2000–2006 (vlastní zpracování)

Jak je patrné z následující tabulky (viz tabulku č. 8) a grafu (viz graf č. 8), i v období let 2000 až 2006 ve struktuře kriminality mládeže jasně převládala majetková kriminalita, byť její podíl na celkové kriminalitě mládeže ve sledovaném období neustále klesal (ze 76 % v roce 2000 až na 55,9 % v roce 2006). Její místo částečně zaujala násilná kriminalita, na kterou v roce 2004 připadalo 18,3 % mládeží spáchaných skutků, a ostatní kriminalita, která maxima ve sledovaném období dosáhla v roce 2006, kdy se na kriminalitě mládeže podílela z 23,9 %. Také mravnostní a hospodářská kriminalita zaznamenala drobný nárůst.

Stejně jako v předchozím období, i tentokrát se v rámci majetkové kriminality pachatelé z řad mládeže nejčastěji dopouštěli prostých krádeží. V první polovině sledovaného období mezi nejfrekventovanější krádeže patřily krádeže věcí z automobilů, zatímco v letech 2004 až 2006 již převládaly krádeže samotných automobilů (dvoustopých vozidel). Časté byly také kapesní krádeže (opět zejména u dětí), krádeže v bytech a krádeže jízdních kol. U krádeží spáchaných vloupáním se ve statistikách na prvním místě ve všech letech objevily krádeže v rekreačních chatách, následované v první

polovině sledovaného období krádežemi v bytech, v letech 2004 až 2006 krádežemi v rodinných domech. Frekventované byly také krádeže v obchodech a kioscích.

Na narůstajícím procentu skutků spadajících pod násilnou kriminalitu se v prvních dvou letech nejvíce podílelo úmyslné ublížení na zdraví, ve zbytku období to byly loupeže. Jejich počet byl v průběhu let 2000 až 2006 proměnlivý, avšak měl spíše narůstající tendenci (nejmenší počet loupeží ve sledovaném období byl spáchán v roce 2000 – 542 loupeží, největší v roce 2004 – 816 loupeží). Na násilné kriminalitě mládeže se velkou měrou podílelo také vydírání. Co se vražd týká, jejich počet byl každoročně, kromě dvou výjimek, nižší nebo roven 5. V roce 2001 bylo mládeží spácháno 11 vražd, v roce 2004 dokonce 15 vražd. Nejčastěji se jednalo o vraždy motivované osobními vztahy.

Podíl skutků spadajících do kategorie mravnostní a hospodářské kriminality oproti předchozímu období mírně vzrostl, stále se však jedná o velmi malé procento mládeží spáchaných skutků. Nejfrekventovanějšími skutky v těchto kategoriích jsou pohlavní zneužívání a znásilnění (jehož průměrný roční počet oproti předchozímu sledovanému období poklesl z 47 skutků na 26), resp. neoprávněné držení platební karty⁸⁸, porušení autorských práv či práv k ochranné známce a skutky dotýkající se ochrany měny⁸⁹. Vzrůstá také počet úvěrových podvodů⁹⁰.

Mezi mládeží nejčastěji páchané skutky z kategorie ostatních kriminálních činů patří sprejství⁹¹, výtržnictví, nedovolená výroba a držení omamných a psychotropních látek

---

⁸⁸ Skutková podstata tohoto trestného činu (§ 249b zák. č. 140/1961 Sb., trestní zákon) je nyní zahrnuta pod skutkovou podstatu trestného činu neoprávněného opatření, padělání a pozměnění platebního prostředku (§ 234 zák. č. 40/2009 Sb., trestní zákoník).

⁸⁹ Pod „ochranu měny“ (v TSK č. 816) spadá trestný čin padělání a pozměňování peněz (§ 140 zák. č. 140/1961 Sb., trestní zákon).

⁹⁰ Počet spáchaných úvěrových podvodů vzrostl nejen u pachatelů z řad mládeže, ale zejména u dospělých pachatelů. Toto jednání sice bylo kriminalizováno již novelou trestního zákona účinnou od 1. 1. 1998, avšak až v roce 2005 zažily úvěrové podvody doslova boom – v tomto roce byl podán rekordní počet trestních oznámení pro spáchání trestného činu úvěrového podvodu. Více k této problematice viz MAREŠOVÁ, A. Jsou statistické údaje dostatečným zdrojem informací o stavu a vývoji kriminality v ČR?. *Kriminalistika*. Praha: Ministerstvo vnitra České republiky, 2010, roč. 42, č. 1. s. 3–11. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/clanek/jsou-statisticke-udaje-dostatecnym-zdrojem-informaci-o-stavu-a-vyvoji-kriminality-v-cr.aspx>

⁹¹ Tento skutek byl do takticko-statistické klasifikace přidán pod číslem 613 v roce 2001, hned následující rok však zaujal mezi skutky z kategorie ostatních kriminálních činů páchaných mladistvými přední příčku.

a jedů⁹² (ve srovnání s předchozím obdobím se do tohoto jednání mnohem více zapojují děti), šíření toxikomanie, podílnictví⁹³ a maření výkonu úředního rozhodnutí. U zbývající kriminality se na místě nejčastěji páchaného skutku střídaly silniční dopravní nehody⁹⁴ a šíření poplašné zprávy. Mezi další frekventované skutky patřily ublížení na zdraví z nedbalosti a protiprávní jednání související s podporou a propagací hnutí. V posledních letech sledovaného období zaznamenaly nárůst počtu spáchaných skutků také trestný čin opilství a trestný čin ohrožení pod vlivem návykové látky (uvedené ve statistice společně pod číslem 771).

Tabulka č. 8: Struktura kriminality mládeže v letech 2000–2006 v absolutních číslech a v procentech

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
majetková	18 022	16 864	10 713	8 960	6 654	6 429	5 979
	76 %	73,9 %	65,2 %	61,9 %	59,4 %	60,1 %	55,9 %
násilná	2 194	2 426	2 223	2 108	2 046	1 730	1 534
	9,2 %	10,6 %	13,5 %	14,6 %	18,3 %	16,2 %	14,3 %
mravnostní	375	322	348	314	253	294	249
	1,6 %	1,4 %	2,1 %	2,2 %	2,3 %	2,7 %	2,3 %
hospodářská	364	323	414	380	331	348	381
	1,5 %	1,4 %	2,5 %	2,6 %	2,9 %	3,3 %	3,6 %
ostatní	2 768	2 904	2 744	2 709	1 921	1 899	2 552
	11,7 %	12,7 %	16,7 %	18,7 %	17,1 %	17,7 %	23,9 %

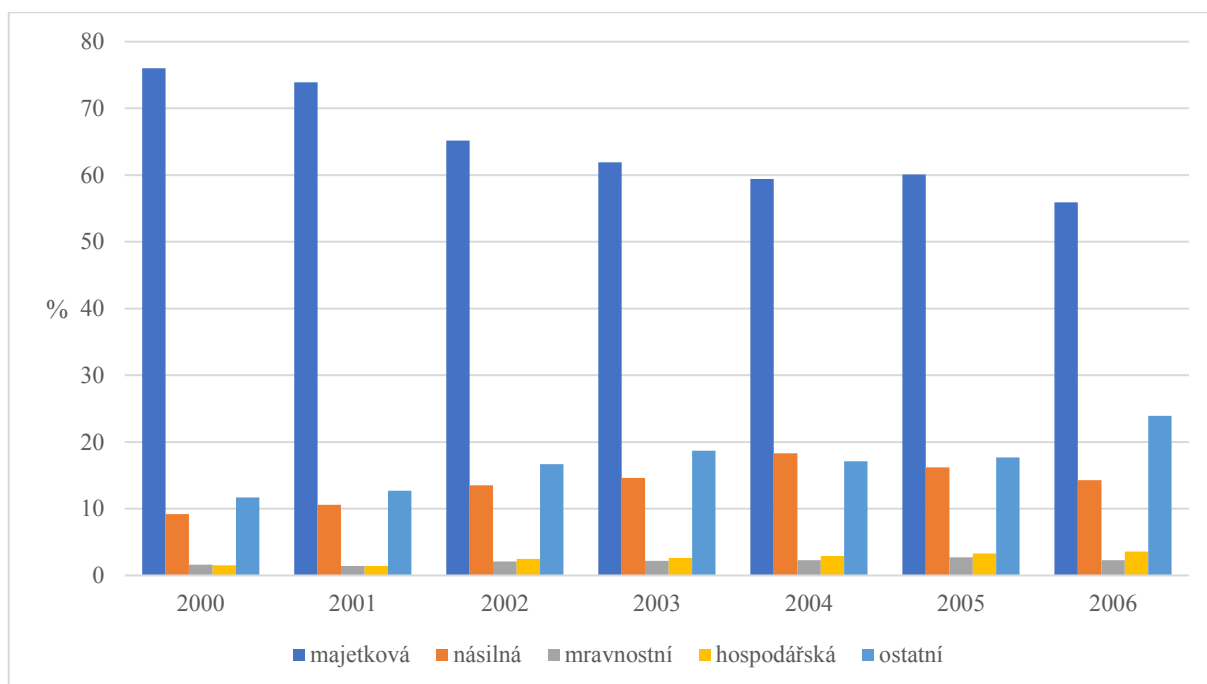
Zdroj: Policejní statistiky z let 2000–2006 (vlastní zpracování)

⁹² Skutková podstata tohoto trestného činu (§ 187 zák. č. 140/1961 Sb., trestní zákon) odpovídá skutkové podstatě nynějšího trestného činu nedovolené výroby a jiného nakládání s omamnými a psychotropními látkami a s jedy (§ 283 zák. č. 40/2009 Sb., trestní zákoník).

⁹³ Do 31. 1. 2019 tento trestný čin existoval také v nynějším trestním zákoníku, nicméně novelou č. 287/2018 Sb. byla skutková podstata podílnictví zahrnuta do ustanovení § 216 (legalizace výnosů z trestné činnosti) a § 217 (legalizace výnosů z trestné činnosti z nedbalosti).

⁹⁴ Jak již bylo řečeno v první kapitole této práce, policejní statistika kriminality eviduje skutky naplňující skutkovou podstatu jednoho či více trestných činů podle tzv. takticko-statistické klasifikace, tedy nikoliv podle trestněprávní kvalifikace. Takticko-statistická klasifikace č. 731 „dopravní nehody silniční“ zahrnuje všechny silniční dopravní nehody zaviněné z nedbalosti, které byly klasifikovány jako trestné činy podle § 143, § 147, § 148, § 273, § 274, § 277 nebo § 360 zák. č. 40/2009 Sb., trestní zákoník a podle korespondujících ustanovení zák. č. 140/1961 Sb., trestní zákon.

Graf č. 8: Struktura kriminality mládeže v letech 2000–2006 v procentech

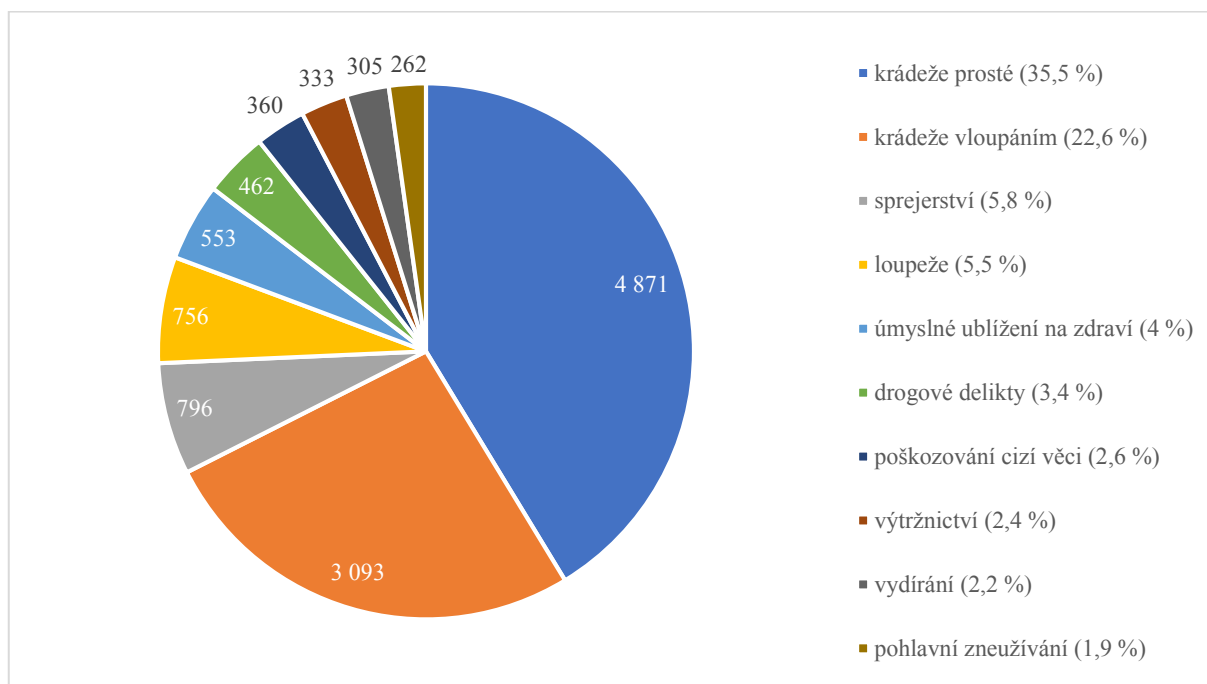

Zdroj: Policejní statistiky z let 2000–2006 (vlastní zpracování)

Prvenství mezi deseti mládeží nejčastěji páchanými proviněními a činy jinak trestnými (v součtu) v roce 2003 (viz graf č. 9) patřilo, stejně jako v roce 1996, krádežím prostým. Spolu s krádežemi vloupáním tvořily 58,1 % spáchaných skutků. Oproti roku 1996 to však znamená pokles o téměř 15 %. Naopak podíl loupeží a úmyslných ublížení na zdraví se zvýšil z 2,2 % na 5,5 %, resp. z 2,1 % na 4 %. Nově se ve výčtu deseti nejfrekventovanějších trestných činů a činů jinak trestných objevily sprejství a drogové delikty⁹⁵ s téměř 6%, resp. 3,4% podílem na všech mládeží spáchaných skutcích.

⁹⁵ Pod drogové delikty spadají skutky s takticko-statistickou klasifikací č. 635, 641 a 642, které odpovídají trestným činům uvedeným § 187, § 187a a § 188 zákona č. 140/1961 Sb., trestní zákon.

Graf č. 9: Deset nejčastěji páchaných provinění a činů jinak trestných (v součtu) v roce 2003, včetně jejich podílu na celkové kriminalitě mládeže

Zdroj: Policejní statistika z roku 2003 (vlastní zpracování)

Přehled deseti nejčastěji mládeží, dětmi a mladistvými páchaných druhů krádeží v roce 2003 (viz tabulku č. 9) nepřinesl v porovnání s rokem 1996 mnoho nového. Třemi dětmi nejčastěji páchanými druhy krádeží jsou opět krádeže vloupáním do ostatního objektu, krádeže věcí z automobilu a krádeže v jiných objektech, u mladistvých pachatelů to jsou krádeže vloupáním do ostatního objektu, krádeže věcí z automobilu a krádeže dvoustopých motorových vozidel. V porovnání s rokem 1996 se u dětí i mladistvých častěji objevovaly kapesní krádeže. Naopak krádeže jízdních kol se tentokrát mezi deset nejfrekventovanějších druhů krádeží vůbec nedostaly. Nově se ve výčtu objevily krádeže na osobách a u dětí krádeže vloupáním do rodinných domů.

Tabulka č. 9: Deset nejčastěji mládeží, dětmi a mladistvými páchaných druhů krádeží
v roce 2003

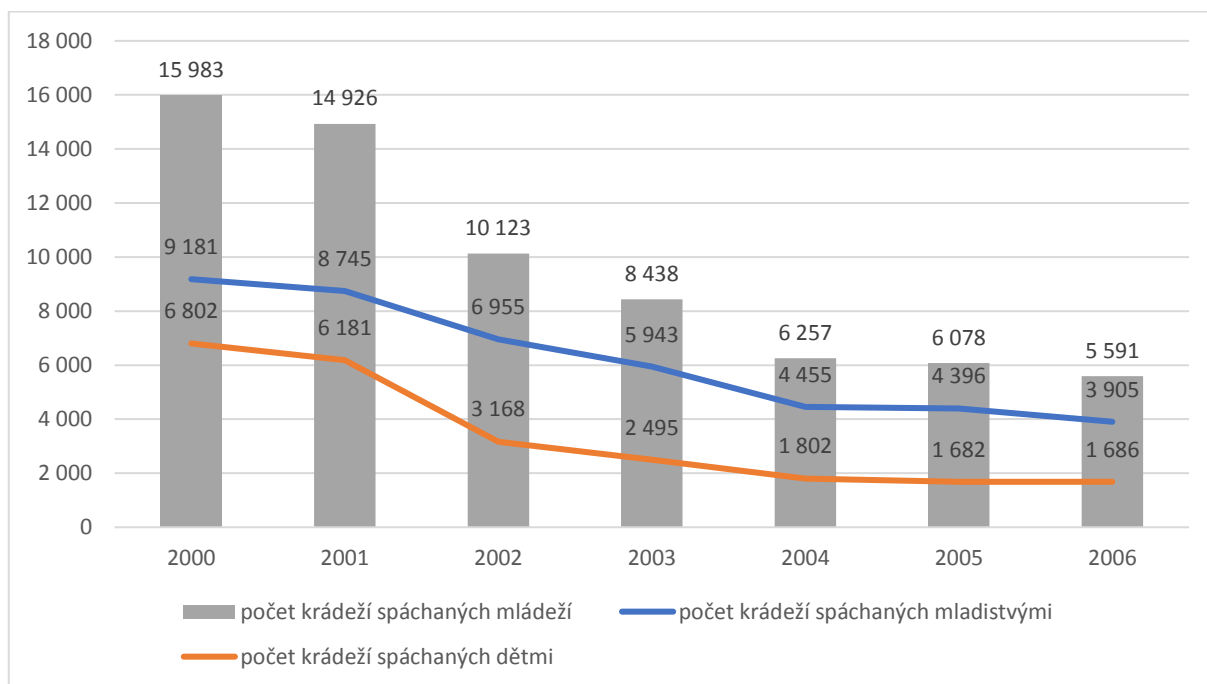
druh krádeže	počet spáchaných skutků mládeží	druh krádeže	počet spáchaných skutků dětmi	druh krádeže	počet spáchaných skutků mladistvými
krádež vloupáním do ostatního objektu	1 293	krádež vloupáním do ostatního objektu	486	krádež vloupáním do ostatního objektu	953
krádež věci z automobilu	1 123	krádež věci z automobilu	340	krádež věci z automobilu	850
krádež dvoustopého motorového vozidla	832	krádež v jiném objektu	248	krádež dvoustopého motorového vozidla	731
krádež v jiném objektu	788	krádež kapesní	192	krádež v jiném objektu	562
krádež vloupáním do rekreační chaty	450	krádež jiná na osobě	186	krádež vloupáním do rekreační chaty	327
krádež kapesní	433	krádež vloupáním do rekreační chaty	165	krádež v bytě	307
krádež v bytě	410	krádež dvoustopého motorového vozidla	141	krádež kapesní	254
krádež jiná na osobě	364	krádež v bytě	110	krádež vloupáním do bytu	214

druh krádeže	počet spáchaných skutků mládeží	druh krádeže	počet spáchaných skutků dětmi	druh krádeže	počet spáchaných skutků mladistvými
krádež ostatní	270	krádež vloupáním do rodinného domu	83	krádež jiná na osobě	203
krádež vloupáním do bytu	256	krádež ostatní	80	krádež ostatní	202

Zdroj: Policejní statistika z roku 2003 (vlastní zpracování)

Následující graf (viz graf č. 10) zobrazuje vývoj počtu mládeží, mladistvými a dětmi spáchaných krádeží v letech 2000 až 2006. Podobně jako celková kriminalita mládeže, i počet krádeží spáchaných mládeží měl v tomto období klesající tendenci. Totéž platí pro počet krádeží spáchaných samostatně mladistvými a dětmi, až na drobnou výjimku – v roce 2006 počet dětmi spáchaných krádeží nepatrně vzrostl (oproti roku 2005 o 4 skutky). Ve vývoji počtu mládeží spáchaných krádeží je též patrná několikrát zmiňovaná legislativní změna z roku 2002 zvyšující hranici škody odlišující trestný čin od korespondujícího přestupku ze 2 000 Kč na 5 000 Kč.

Graf č. 10: Vývoj počtu krádeží spáchaných mládeží, mladistvými a dětmi v letech 2000–2006

Zdroj: Policejní statistiky z let 2000–2006 (vlastní zpracování)

3.3 Stav, struktura a dynamika kriminality mládeže v ČR v letech 2007–2013

Před samotnou analýzou dat z policejních statistik kriminality je nutné připomenout změnu, kterou v roce 2010 statistický systém prošel a která již byla podrobněji popsána v kapitole věnované policejní statistice. V souvislosti s přijetím zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, který zavedl novou kategorizaci trestných činů na přečiny a zločiny, začal statistický systém pracovat se třemi samostatnými kategoriemi nápadu trestné činnosti – přečiny, zločiny a trestnými činy kvalifikovanými podle předchozího trestního zákona (zákona č. 140/1961 Sb.). Od této chvíle proto byly vydávány čtyři samostatné statistické výstupní sestavy – první se týkala pouze přečinů, druhá pouze zločinů, třetí trestných činů kvalifikovaných podle předchozího trestního zákona a čtvrtá celkové trestné činnosti, tedy počtu přečinů, zločinů a trestných činů kvalifikovaných podle předchozího trestního zákona v součtu. Následující tabulky a grafy tedy budou vycházet ze čtvrté, souhrnné výstupní sestavy. Více než na změny statistického systému je však třeba upozornit na skutečnost, že celkovou kriminalitu po nabytí účinnosti zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, a před jejím nabytím není

možné bezpodmínečně srovnávat, neboť by byly porovnávány dvě veličiny, jejichž znaky nejsou totožné.

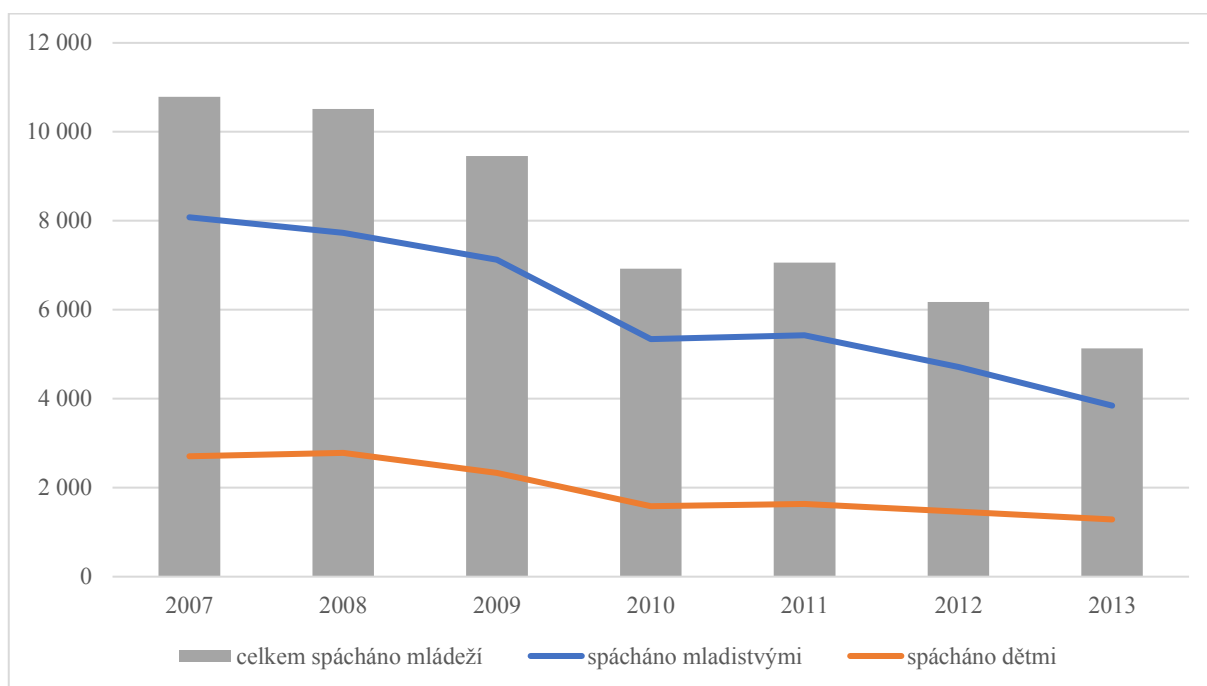
Jak ukazují tabulka a graf níže (viz tabulku č. 10 a graf č. 11), kriminalita mládeže v období let 2007 až 2013 dále vykazovala klesající trend. V roce 2009 se počet mládeží spáchaných skutků poprvé dostal pod desetitisícovou hranici. Stejně tak klesala i hodnota podílu mládeží spáchaných skutků na celkové kriminalitě. Podíl mladistvými spáchaných skutků na celkovém počtu mládeží spáchaných skutků se ustálil na hodnotě okolo 75 %, na děti tedy připadala zhruba čtvrtina spáchaných skutků. Jak již bylo řečeno výše, ve sledovaném období došlo v oblasti trestního práva ke zcela zásadní legislativní změně – 1. 1. 2010 vešel v účinnost zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník. Kromě zmíněného rozdělení trestných činů na přečiny a zločiny došlo také k rozšíření výčtu trestných činů – přibylo dvacet osm nových skutkových podstat. U nejzávažnějších trestných činů se též zpřísnily postihy za jejich spáchání. Vzhledem ke skutečnosti, že ve sledovaném období uplynula teprve krátká doba od přijetí nového trestního zákoníku, je však zatím obtížné hodnotit, jaký dopad tato legislativní změna měla na počet registrovaných trestných činů.

Tabulka č. 10: Počet skutků spáchaných mládeží, mladistvými a dětmi v letech 2007–2013

	celkem spáchano	celkem spáchano mládeží	% ze všech spáchaných skutků	spáchano mladistvými	% ze skutků spáchaných mládeží	spáchano dětmi	% ze skutků spáchaných mládeží
2007	367 391	10 789	2,9 %	8 079	74,9 %	2 710	25,1 %
2008	343 799	10 511	3,1 %	7 728	73,5 %	2 783	26,5 %
2009	332 829	9 456	2,8 %	7 123	75,3 %	2 333	24,7 %
2010	313 387	6 923	2,2 %	5 339	77,1 %	1 584	22,9 %
2011	317 177	7 063	2,2 %	5 427	76,8 %	1 636	23,2 %
2012	304 528	6 176	2 %	4 713	76,3 %	1 463	23,7 %
2013	325 366	5 131	1,6 %	3 845	74,9 %	1 286	25,1 %

Zdroj: Policejní statistiky z let 2007–2013 (vlastní zpracování)

Graf č. 11: Vývoj počtu skutků spáchaných mládeží, dětmi a mladistvými v letech 2007–2013

Zdroj: Policejní statistiky z let 2007–2013 (vlastní zpracování)

Podobně jako počet mládeží spáchaných skutků, i počet stíhaných, resp. vyšetřovaných osob z řad mládeže měl po celé sledované období klesající tendenci. Od roku 2007 do roku 2013 tento počet klesl více než dvojnásobně. Stejně tak se, vyjma roku 2008, snižoval podíl pachatelů z řad mládeže na celkovém počtu stíhaných (vyšetřovaných) osob a v roce 2011 se jeho hodnota poprvé dostala pod 5% hranici. Počet mladistvých pachatelů zaznamenal největší propad v roce 2010, poté se nepatrně zvýšil a od roku 2012 dále klesal. U počtu dětských pachatelů došlo k drobnému nárůstu v roce 2008, poté začal pozvolna klesat.

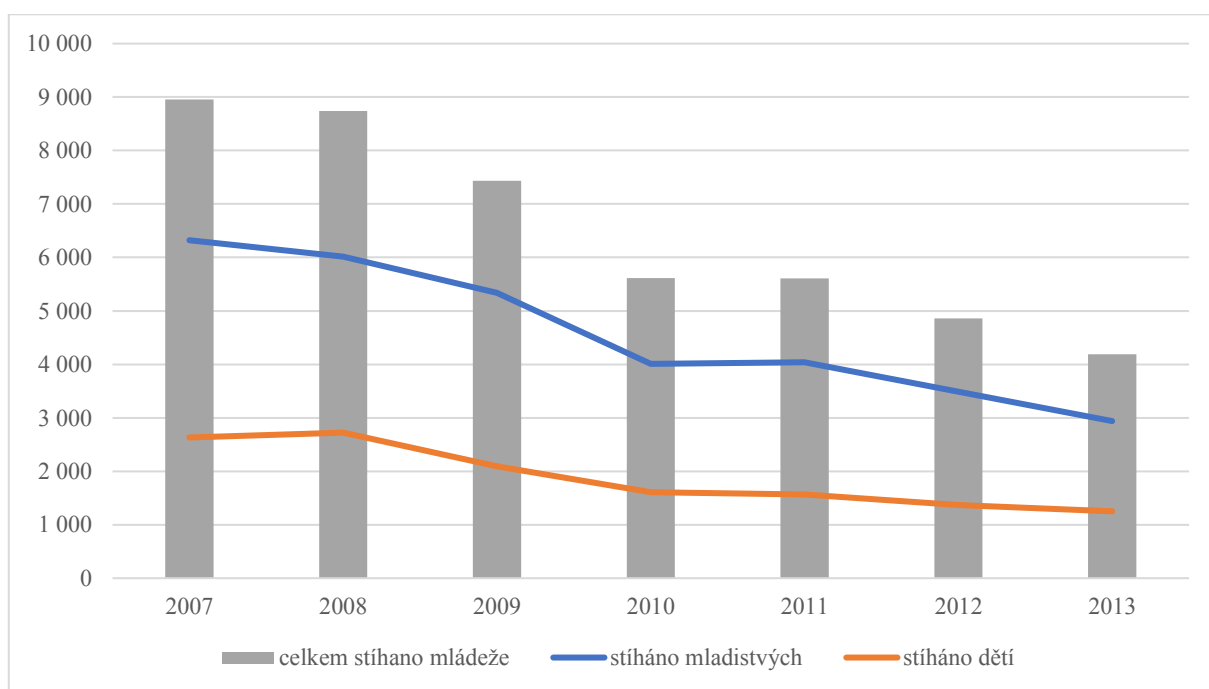
Tabulka č. 11: Počet stíhaných (vyšetřovaných) osob v kategorii mládeže, mladistvých a dětí v letech 2007–2013

	stíhané (vyšetřované) osoby celkem	celkem stíhaná (vyšetřovaná) mládež	% ze všech stíhaných osob	stíhaní (vyšetřovaní) mladiství	stíhané (vyšetřované) děti
2007	127 718	8 957	7 %	6 322	2 635
2008	122 053	8 737	7,2 %	6 014	2 723

	stíhané (vyšetřované) osoby celkem	celkem stíhaná (vyšetřovaná) mládež	% ze všech stíhaných osob	stíhaní (vyšetřovaní) mladiství	stíhané (vyšetřované) děti
2009	123 234	7 433	6 %	5 339	2 094
2010	112 447	5 616	5 %	4 010	1 606
2011	114 975	5 606	4,9 %	4 038	1 568
2012	113 024	4 857	4,3 %	3 486	1 371
2013	117 670	4 190	3,6 %	2 939	1 251

Zdroj: Policejní statistiky z let 2007–2013 (vlastní zpracování)

Graf č. 12: Vývoj počtu stíhaných (vyšetřovaných) osob v kategorii mládeže, mladistvých a dětí v letech 2007–2013

Zdroj: Policejní statistiky z let 2007–2013 (vlastní zpracování)

Struktura kriminality mládeže v letech 2007 až 2013 je zachycena následující tabulkou (viz tabulku č. 12) a grafem (viz graf č. 13). Podíl majetkové kriminality na celkové kriminalitě mládeže navázal na trend z předchozího sledovaného období a až do roku 2009 klesal (v roce 2008 se poprvé dostal pod 50% hranici). V roce 2010, kdy vešel v účinnost nový trestní zákoník, hodnota podílu majetkové kriminality opět vystoupala nad 50 %, nicméně od roku 2012 znovu začíná klesat. Podíl násilné

a mravnostní kriminality na struktuře kriminality mládeže v letech 2007 až 2013 kolísala, avšak oproti předchozímu sledovanému období došlo u obou druhů kriminality k jeho nárůstu (u násilné kriminality měl v roce 2006 hodnotu 14,6 % a v roce 2013 18,5 %, u mravnostní kriminality 2,3 %, resp. 6,2 %). Také podíl hospodářské kriminality na struktuře kriminality mládeže měl mezi lety 2007 a 2013 proměnlivou hodnotu, nicméně po celou dobu se udržel pod 5% hranicí. Výrazný nárůst zaznamenala oproti předchozímu sledovanému období ostatní kriminalita (tedy kriminalita v policejní statistice označená jako ostatní a zbývající), pod kterou v roce 2008 spadala téměř třetina mládeží spáchaných skutků.

V souvislosti s touto skutečností je třeba zmínit, že od 1. 7. 2006 se stal součástí trestního zákona (zákon č. 140/1961 Sb.) trestný čin řízení motorového vozidla bez řidičského oprávnění, který byl do té doby považován za přestupek. V takticko-statistické klasifikaci byl zařazen v rámci tzv. zbývající kriminality do podskupiny „ostatní trestná činnost“. Dříve však byli pachatelé tohoto skutku stíháni za maření výkonu úředního rozhodnutí zařazeného do tzv. ostatní kriminality⁹⁶. V roce 2005 bylo zjištěno celkově 11 534 skutků spadajících pod maření výkonu úředního rozhodnutí, zatímco v roce 2008 (tedy v době, kdy trestný čin řízení motorového vozidla již spadal pod zbývající kriminalitu a v rámci ní pod tzv. ostatní trestnou činnost) 5 324 skutků, naopak v ostatní trestné činnosti bylo ve zmíněných letech vykázáno 2 379, resp. 20 161 skutků. I u kriminality mládeže došlo v souvislosti s touto legislativní změnou v kategorii zbývající kriminality k výraznému nárůstu počtu spáchaných skutků (v roce 2005 bylo pod ostatní trestnou činností u mládeže evidováno 84 skutků, zatímco v roce 2008 1 398 skutků, tedy 16,5krát více než v roce 2005). Trestný čin řízení motorového vozidla bez řidičského oprávnění však do trestního zákoníku účinného od 1. 1. 2010 zařazen nebyl, a proto je v kategorii zbývající kriminality u podskupiny „ostatní trestná činnost“ (v tabulce a grafu zařazené mezi ostatní kriminalitu) patrný výrazný pokles počtu spáchaných skutků a zejména podílu ostatní kriminality na celkové kriminalitě mládeže.

---

⁹⁶ MAREŠOVÁ, A. Jsou statistické údaje dostatečným zdrojem informací o stavu a vývoji kriminality v ČR?. *Kriminalistika* [online]. Praha: Ministerstvo vnitra České republiky, 2010, roč. 42, č. 1. s. 9. [cit. 2021-11-23]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/clanek/jsou-statisticke-udaje-dostatecnym-zdrojem-informaci-o-stavu-a-vyvoji-kriminality-v-cr.aspx>

Stejně jako v předchozích dvou sledovaných obdobích, i tentokrát se v rámci majetkové kriminality pachatelé z řad mládeže nejčastěji dopouštěli prostých krádeží. V letech 2007 až 2011 navázali na trend z posledních dvou let předchozího sledovaného období a nejčastěji se dopouštěli krádeží automobilů. V letech 2012 a 2013 však došlo ke změně a nejfrekventovanější prostou krádeží se stala krádež v bytě (v roce 2011 a 2013 v TSK uváděná jako „krádež v bytech a rodinných domech“). Po celé sledované období se mládež často dopouštěla také krádeží věcí z automobilů, krádeží na osobách a krádeží kapesních. U krádeží spáchaných vloupáním se ve statistikách na prvním místě v průběhu let 2007 až 2013 střídaly krádeže v rekreačních chatách a rodinných domech a v jednom případě prvenství získala také krádež v obchodě. Mezi další časté druhy krádeží spáchaných vloupáním patřily krádeže v bytech, kioscích a restauracích a hostincích.

Po celé sledované období byla struktura násilné kriminality mládeže téměř neměnná – zcela v ní dominovaly loupeže a úmyslné ublížení na zdraví. Počet dětmi a mladistvými spáchaných loupeží se do konce roku 2009 pohyboval nad hranicí 600, od roku 2010 začal výrazně klesat (nejvíce loupeží bylo mládeží spácháno v roce 2008 – 645, nejméně v roce 2013 – 278, jejich počet se tedy snížil více než dvojnásobně). Na násilné kriminalitě se větší měrou podílely také vydírání a porušování domovní svobody, počet ostatních skutků zařazených do kategorie násilné kriminality se pohyboval v řádech jednotek ročně. Oproti předchozímu sledovanému období se počet spáchaných vražd mírně zvýšil, nejméně vražd bylo spácháno v roce 2012 – 4, nejvíce v roce 2007 – 12. V ostatních letech se jejich počet pohyboval okolo 7 ročně. Opět se nejčastěji jednalo o vraždy motivované osobními vztahy, frekventované však byly také loupežné vraždy.

Jak již bylo řečeno výše, podíl skutků spadajících do kategorie mravnostní a hospodářské kriminality oproti předchozímu období vzrostl, k zásadní změně ve druhu páchaných skutků však nedošlo. U mravnostní kriminality opět převládalo pohlavní zneužívání, k nárůstu však došlo u počtu znásilnění. V letech 2000 až 2006 mládež spáchala průměrně 26 znásilnění ročně, zatímco v letech 2007 až 2013 to bylo 45 znásilnění ročně (nejvíce v roce 2013 – 54). Marginální podíl na mravnostní kriminalitě mládeže měly skutky ohrožování mravnosti a šíření pornografie. Nejfrekventovanějším skutkem v kategorii hospodářské kriminality bylo opět neoprávněné držení platební karty,

následované jednáním zařazeným v TSK pod číslo 810 „ochrana měny“⁹⁷. Minimálně se pak objevovaly podvody, úvěrové podvody, porušování práv k ochranné známce, porušování autorských práv a poškození a zneužití záznamu na nosiči informací.

Podobně jako v předchozím sledovaném období, i tentokrát mezi mládeží v kategorii ostatních kriminálních činů převládaly sprejerství, výtržnictví, nedovolená výroba a držení omamných a psychotropních látek a jedů (přičemž podíl dětí na páchaní tohoto trestného činu se od roku 2010 začal snižovat) a maření výkonu úředního rozhodnutí. U zbývající kriminality v letech 2007 až 2009 výrazně dominovala tzv. ostatní trestná činnost, a to v důsledku zařazení trestného činu řízení motorového vozidla bez řidičského oprávnění do této podskupiny zbývající kriminality (viz výše). Ve všech letech k frekventovaným skutkům patřily silniční dopravní nehody, ohrožování pod vlivem návykové látky a opilství (u těchto dvou trestných činů, uvedených ve statistice společně pod číslem 771, dochází ve srovnání s předchozím sledovaným obdobím k nárůstu počtu spáchaných skutků) a šíření poplašné zprávy.

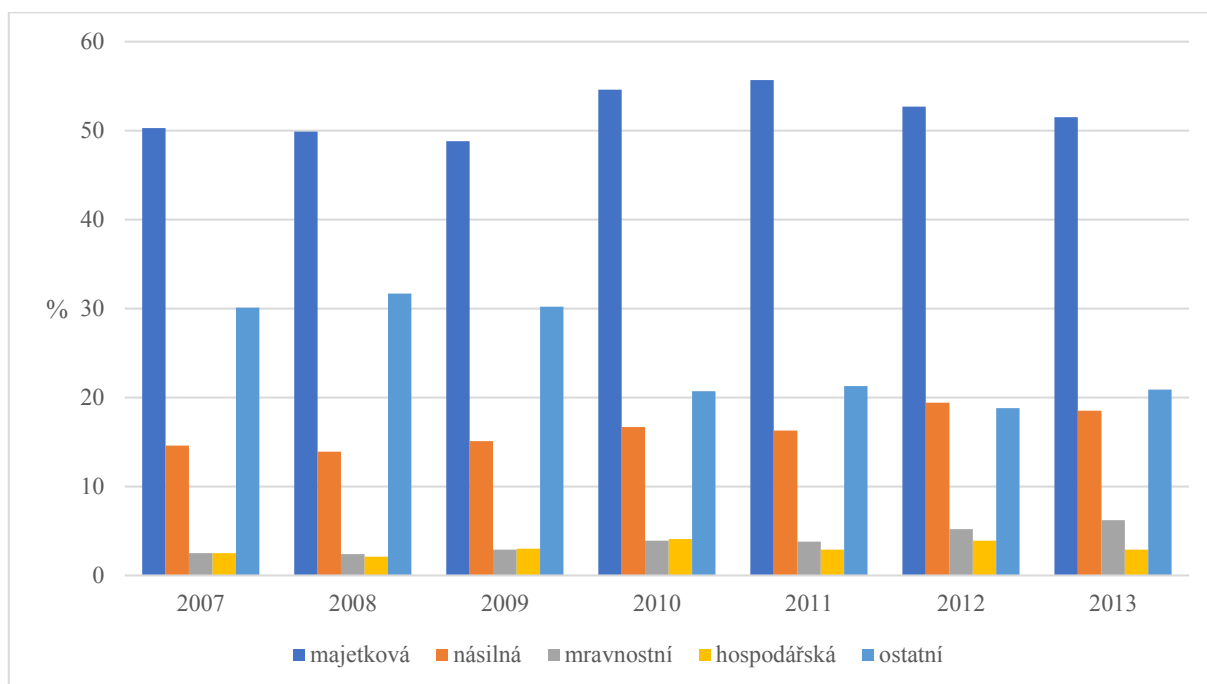
Tabulka č. 12: Struktura kriminality mládeže v letech 2007–2013 v absolutních číslech a v procentech

	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
majetková	5 423	5 253	4 617	3 781	3 931	3 254	2 642
	50,3 %	49,9 %	48,8 %	54,6 %	55,7 %	52,7 %	51,5 %
násilná	1 580	1 457	1 424	1 159	1 150	1 195	951
	14,6 %	13,9 %	15,1 %	16,7 %	16,3 %	19,4 %	18,5 %
mravnostní	270	248	274	263	269	320	317
	2,5 %	2,4 %	2,9 %	3,9 %	3,8 %	5,2 %	6,2 %
hospodářská	269	218	288	286	210	243	149
	2,5 %	2,1 %	3 %	4,1 %	2,9 %	3,9 %	2,9 %
ostatní	3 247	3 335	2 853	1 434	1 503	1 164	1 072
	30,1 %	31,7 %	30,2 %	20,7 %	21,3 %	18,8 %	20,9 %

Zdroj: Policejní statistiky z let 2007–2013 (vlastní zpracování)

⁹⁷ Pod „ochranu měny“ (v TSK č. 816) spadá trestný čin padělání a pozměňování peněz (§ 140 zák. č. 140/1961 Sb., trestní zákon, resp. § 233 zák. č. 40/2009, Sb., trestní zákoník).

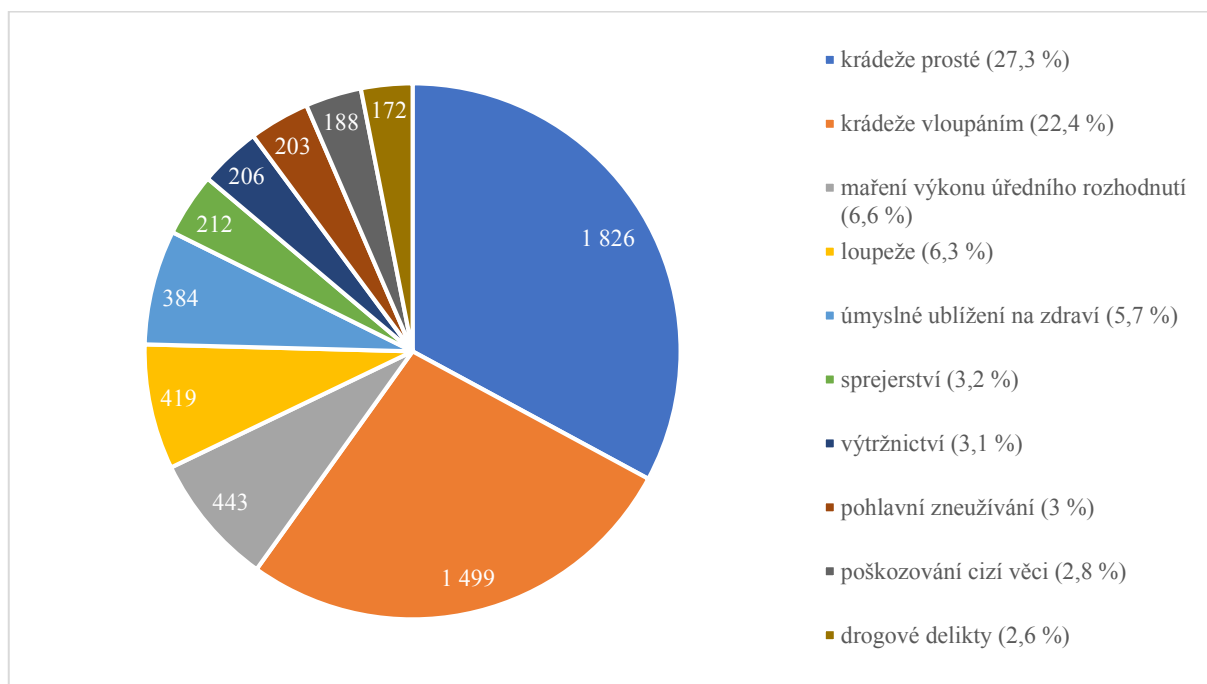
Graf č. 13: Struktura kriminality mládeže v letech 2007–2013 v procentech

Zdroj: Policejní statistiky z let 2007–2013 (vlastní zpracování)

Následující graf (viz graf č. 14) nabízí pohled na deset nejčastěji páchaných provinění a činů jinak trestných (v součtu) v roce 2010. První dvě místa, stejně jako v roce 2003, patří krádežím prostým a krádežím spáchaným vloupáním, nicméně podíl krádeží prostých na celkové kriminalitě mládeže poměrně výrazně poklesl z 35,5 % na 27,3 %. Třetím mládeží nejčastěji páchaným skutkem bylo maření výkonu úředního rozhodnutí, které se do první desítky v roce 2003 vůbec nedostalo. U loupeží a úmyslného ublížení na zdraví došlo k nárůstu hodnoty jejich podílu na celkové kriminalitě mládeže. Oproti roku 2003 se zvýšil také podíl pohlavního zneužívání a výtržnictví. Naopak podíl sprejství a drogových deliktů na kriminalitě mládeže se snížil.

Graf č. 14: Deset nejčastěji páchaných provinění a činů jinak trestných (v součtu) v roce 2010, včetně jejich podílu na celkové kriminalitě mládeže

Zdroj: Policejní statistika z roku 2010 (vlastní zpracování)

Výčet deseti nejčastěji mládeží, dětmi a mladistvými páchaných druhů krádeží v roce 2010 včetně uvedení jejich počtu poskytuje níže uvedená tabulka (viz tabulku č. 13). Oproti roku 2003 z první trojice nejčastěji mládeží páchaných druhů krádeží vypadly krádeže věcí z automobilů, které nahradily krádeže v jiných objektech. Výrazně méně se v porovnání s rokem 2003 pachatelé z řad mládeže dopouštěli krádeží vloupáním do rekreačních chat, naopak častěji kradli v bytech. Krádeže vloupáním do bytu spáchané mládeží nahradily krádeže vloupáním do rodinného domu. U krádeží páchaných dětmi byla situace obdobná – výrazně ubylo krádeží věcí z automobilů a přibylo krádeží v bytech. Krádež vloupáním do rodinného domu u dětí nahradila krádež vloupáním do obchodu. Také v případě mladistvých pachatelů v roce 2010 došlo k poklesu krádeží věcí z automobilů. Méně byly páchany i krádeže vloupáním do rekreačních chat. Krádeže vloupáním do bytu spáchané mladistvými nahradily krádeže vloupáním do rodinného domu.

Tabulka č. 13: Deset nejčastěji mládeží, dětmi a mladistvými páchaných druhů krádeží v roce 2010

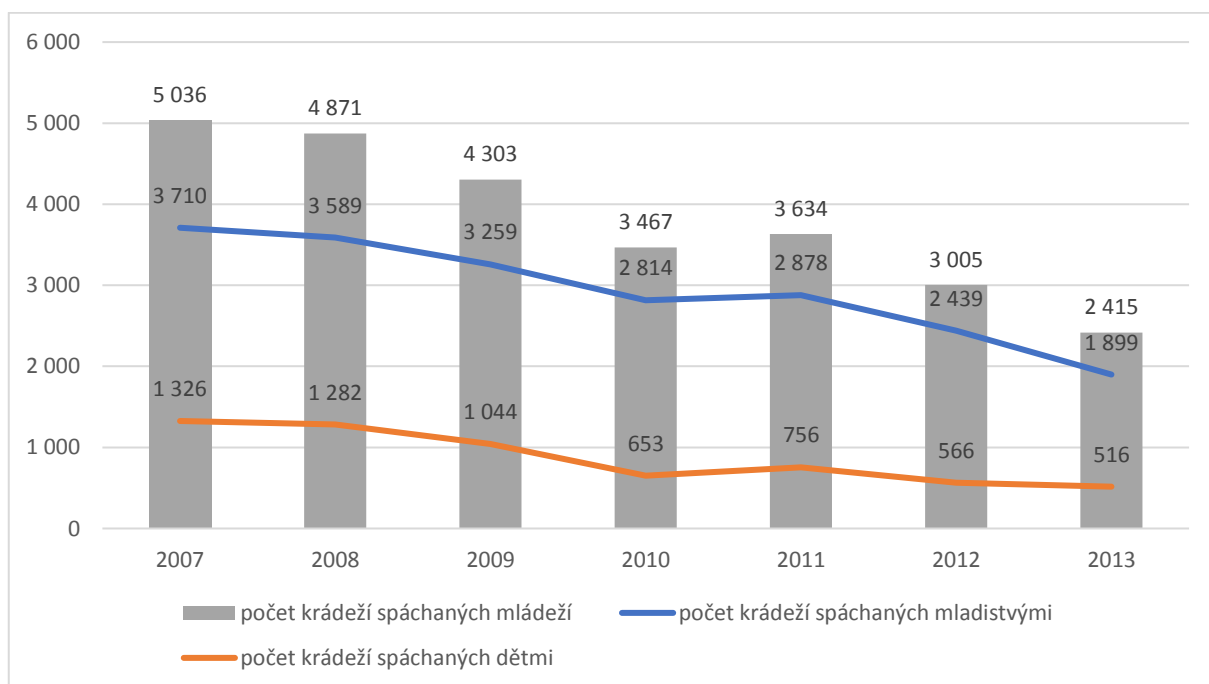
druh krádeže	počet spáchaných skutků mládeží	druh krádeže	počet spáchaných skutků dětmi	druh krádeže	počet spáchaných skutků mladistvými
krádež vloupáním do ostatního objektu	714	krádež vloupáním do ostatního objektu	172	krádež vloupáním do ostatního objektu	583
krádež v jiném objektu	406	krádež v jiném objektu	66	krádež v jiném objektu	346
krádež dvoustopého motorového vozidla	274	krádež jiná na osobě	58	krádež dvoustopého motorového vozidla	247
krádež věci z automobilu	231	krádež v bytě	49	krádež věci z automobilu	206
krádež v bytě	215	krádež kapesní	44	krádež v bytě	171
krádež kapesní	183	krádež dvoustopého motorového vozidla	34	krádež kapesní	144
krádež jiná na osobě	176	krádež věci z automobilu	31	krádež vloupáním do rodinného domu	134
krádež vloupáním do rodinného domu	149	krádež vloupáním do rekreační chaty	30	krádež vloupáním do rekreační chaty	125

druh krádeže	počet spáchaných skutků mládeží	druh krádeže	počet spáchaných skutků dětmi	druh krádeže	počet spáchaných skutků mladistvými
krádež vloupáním do rekreační chaty	142	krádež vloupáním do obchodu	28	krádež jiná na osobě	121
krádež ostatní	142	krádež ostatní	23	krádež ostatní	121

Zdroj: Policejní statistika z roku 2010 (vlastní zpracování)

Následující graf (viz graf č. 15) zobrazuje vývoj počtu mládeží, mladistvými a dětmi spáchaných krádeží v letech 2007 až 2013. Počet krádeží spáchaných mládeží vykazoval ve sledovaném období klesající trend, v roce 2008 se poprvé dostal pod pětitisícovou hranici. Výjimkou byl pouze rok 2011, kdy počet krádeží přechodně a jen nepatrně vzrostl. Totéž platí i o počtu krádeží spáchaných mladistvými a dětmi samostatně.

Graf č. 15: Vývoj počtu krádeží spáchaných mládeží, mladistvými a dětmi v letech 2007–2013

Zdroj: Policejní statistiky z let 2007–2013 (vlastní zpracování)

3.4 Stav, struktura a dynamika kriminality mládeže v ČR v letech 2014–2020

Na úvod je opět třeba připomenout významnou změnu, kterou policejní statistika ve sledovaném období prošla a která již byla popsána v kapitole věnující se policejní statistice. V roce 2016 došlo k celkové rekonstrukci statistického systému kriminality, jež zasáhla do způsobu počítání věku pachatelů. Nově je jejich věk počítán přesněji, od data narození k datu spáchání skutku, což vede ke zdánlivému nárůstu počtu pachatelů mladších věkových kategorií (dětí, mladistvých). Také počty skutků spáchaných určitým druhem pachatelů (např. děti, mladiství, recidivisté, cizinci) jsou oproti minulosti získávány pozměněnou metodikou. Do roku 2016 byly tyto počty získávány následujícím způsobem: „spácháno (kdykoliv, i v předchozích letech)“ → „z toho objasněno ve sledovaném období“ → „z toho spácháno určitým pachatelem“. Nově je využívána metodika „registrované skutky za sledované období“ → „z toho objasněno“ → „z toho spácháno (např. mladistvými)“.⁹⁸ Od roku 2016 statistika také neuvádí počty stíhaných, resp. vyšetřovaných osob. Autorka práce si proto tuto informaci od Policie České republiky vyžádala na základě žádosti o poskytnutí informace ve smyslu zákona č. 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím, ve znění pozdějších předpisů. Zcela zásadní je s ohledem na porovnatelnost dat z období před rokem 2016 a po něm změna způsobu počítání stíhaných osob. Do roku 2016 byla osoba započítávána pouze pro nejzávažnější trestnou činnost, nově je však započítávána veškerá její trestná činnost. Počet stíhaných osob po roce 2016 např. pro krádeže tedy nebude srovnatelný s počty stíhaných osob v předchozích letech, neboť krádež v předchozích letech nemusela být nejzávažnějším skutkem spáchaným danou osobou, a osoba proto nebyla ve statistice u krádeží započítána. Pokud osoba spáchá více skutků, je nově započítána u všech těchto skutků. Celkový počet stíhaných osob tedy není součtem počtu stíhaných osob u jednotlivých skutků, neboť v takovém případě by osoba, která spáchala více skutků, byla započítána duplicitně. Závěrem lze dodat, že autorka této práce novou podobu statistiky považuje za méně přehlednou než její dřívější verzi, např. postrádá členění skutků dle druhu kriminality (majetková, násilná atd.) a na něj navazující průběžné

---

⁹⁸ Poznámka. Statistické přehledy kriminality za rok 2016. In: *policie.cz* [online]. [cit. 2021-03-29]. Dostupné z: <https://www.policie.cz/clanek/statistiky-kriminalita-statisticke-prehledy-kriminality-za-rok-2016.aspx>

součty počtu spáchaných skutků (toto je uvedeno až na závěr tabulky, což značně ztěžuje orientaci v ní).

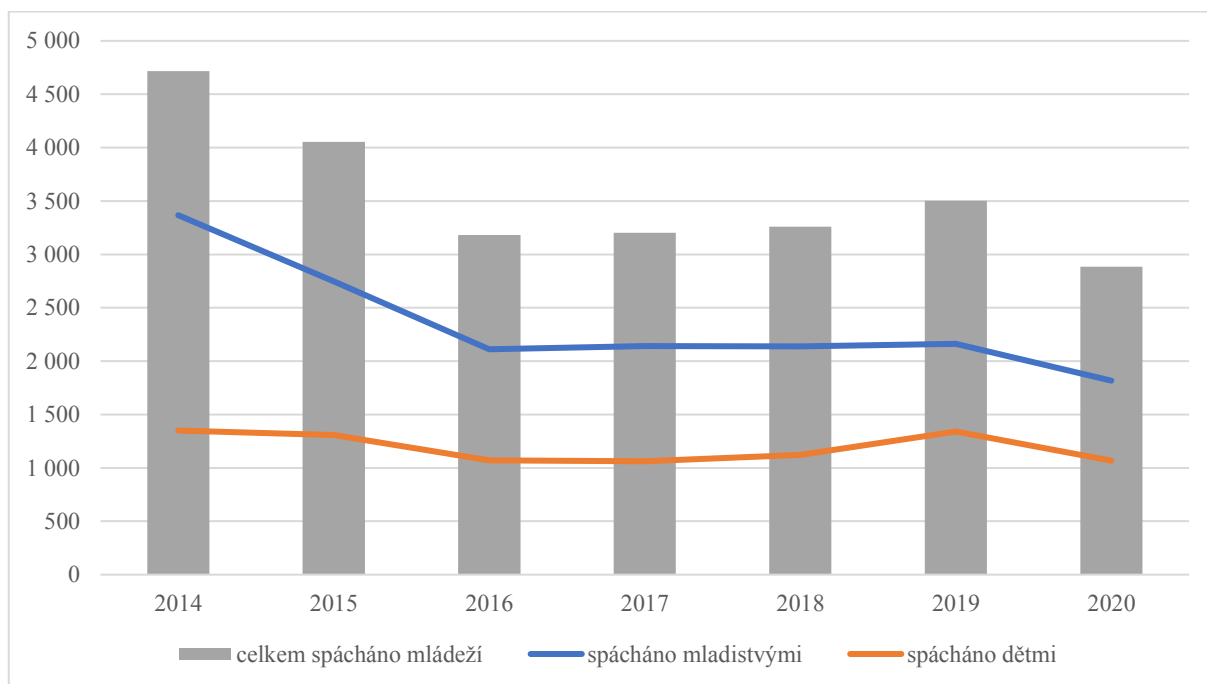
Následující tabulka a graf (viz tabulku č. 14 a graf č. 16) ukazují počet skutků spáchaných mládeží, mladistvými a dětmi v letech 2014 až 2020. V uvedeném období počet mládeží spáchaných skutků kolísal – do roku 2016 klesal, mezi lety 2017 a 2019 nepatrně narůstal a v roce 2020 klesnul na historické minimum (2 886 skutků). Podobný trend vykazoval i počet skutků spáchaných dětmi a mladistvými. Podíl kriminality mládeže na celkové kriminalitě nezaznamenal výrazné výkyvy a po celé sledované období se pohyboval mezi 1,5 až 1,8 %. Podíl mladistvými páchaných skutků na kriminalitě mládeže oproti období let 2007 až 2013 klesnul (největší rozdíl, téměř 10 %, je ve sledovaném období patrný mezi rokem 2014, kdy mladiství spáchali 71,4 % skutků, a rokem 2019, kdy spáchali 61,7 % skutků). Podíl dětmi spáchaných skutků na kriminalitě mládeže tedy narostl na zhruba dvě pětiny.

Tabulka č. 14: Počet skutků spáchaných mládeží, mladistvými a dětmi v letech 2014–2020

	celkem spácháno	celkem spácháno mládeží	% ze všech spáchaných skutků	spácháno mladist- vými	% ze skutků spáchaných mládeží	spácháno dětmi	% ze skutků spáchaných mládeží
2014	288 660	4 717	1,6 %	3 367	71,4 %	1 350	28,6 %
2015	247 628	4 055	1,6 %	2 747	67,7 %	1 308	32,3 %
2016	218 162	3 183	1,5 %	2 111	66,3 %	1 072	33,7 %
2017	202 303	3 202	1,6 %	2 140	66,8 %	1 062	33,2 %
2018	192 405	3 260	1,7 %	2 138	65,6 %	1 122	34,4 %
2019	199 221	3 503	1,8 %	2 163	61,7 %	1 340	38,3 %
2020	165 525	2 886	1,7 %	1 817	63 %	1 069	37 %

Zdroj: Policejní statistiky z let 2014–2020 (vlastní zpracování)

Graf č. 16: Vývoj počtu skutků spáchaných mládeží, dětmi a mladistvými v letech 2014–2020

Zdroj: Policejní statistiky z let 2014–2020 (vlastní zpracování)

Na počtu stíhaných, resp. vyšetřovaných osob z řad mládeže, který je zobrazen v následující tabulce a grafu (viz tabulku č. 15 a graf č. 17), je velmi dobře patrná výše popsaná změna statistického systému provedená v roce 2016. Zatímco v letech 2014 a 2015 počet pachatelů klesal, v roce 2016 došlo ve všech kategoriích (mládeže, mladistvých i dětí) k jeho nárůstu. Stejně tak v roce 2016 vzrostl i podíl pachatelů z řad mládeže na celkovém počtu stíhaných, resp. vyšetřovaných osob. Zatímco u mladistvých počet pachatelů začal opět pozvolna klesat ihned v roce 2017, u dětí se tak stalo až v roce 2020.

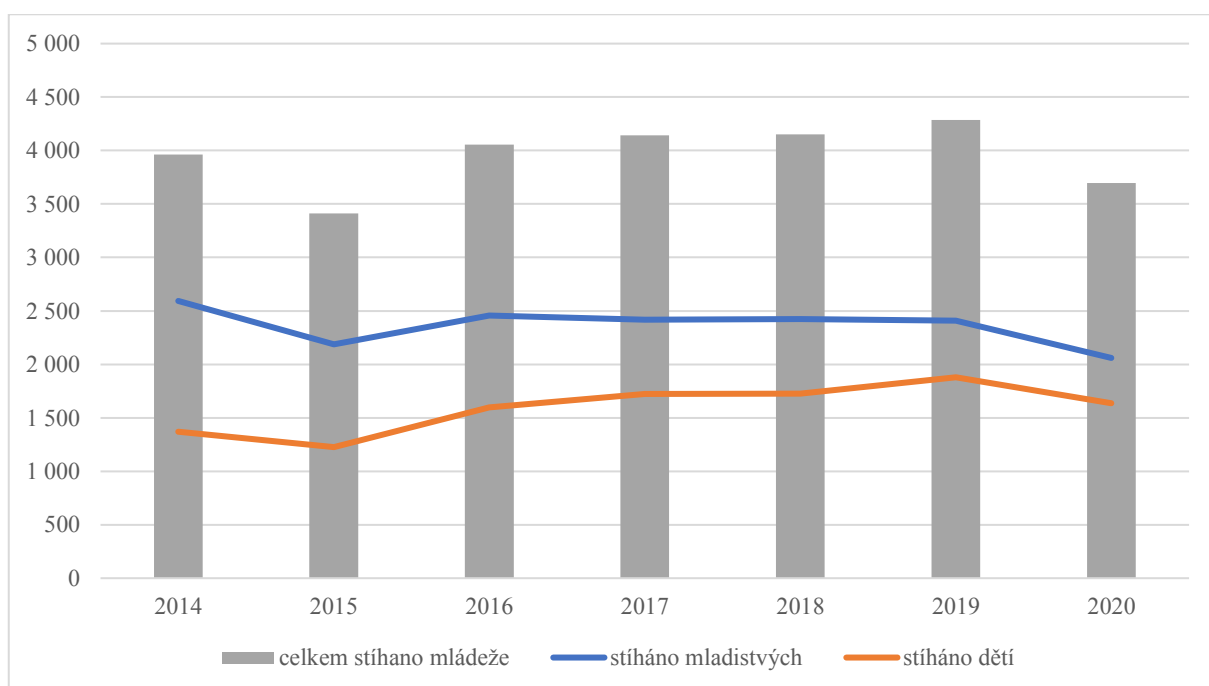
Tabulka č. 15: Počet stíhaných (vyšetřovaných) osob v kategorii mládeže, mladistvých a dětí v letech 2014–2020

	stíhané (vyšetřované) osoby celkem	celkem stíhaná (vyšetřovaná) mládež	% ze všech stíhaných osob	stíhaní (vyšetřovaní) mladiství	stíhané (vyšetřované) děti
2014	114 608	3 962	3,5 %	2 593	1 369
2015	101 881	3 412	3,3 %	2 186	1 226

	stíhané (vyšetřované) osoby celkem	celkem stíhaná (vyšetřovaná) mládež	% ze všech stíhaných osob	stíhaní (vyšetřovaní) mladiství	stíhané (vyšetřované) děti
2016	93 379	4 055	4,3 %	2 458	1 597
2017	87 168	4 141	4,8 %	2 418	1 723
2018	84 990	4 150	4,9 %	2 423	1 727
2019	86 209	4 287	5 %	2 408	1 879
2020	75 405	3 696	4,9 %	2 060	1 636

Zdroj: Policejní statistiky z let 2014–2020 (vlastní zpracování)

Graf č. 17: Vývoj počtu stíhaných (vyšetřovaných) osob v kategorii mládeže, mladistvých a dětí v letech 2014–2020

Zdroj: Policejní statistiky z let 2014–2020 (vlastní zpracování)

Struktura kriminality mládeže v letech 2014 až 2020 je zachycena následující tabulkou (viz tabulku č. 16) a grafem (viz graf č. 18). Podíl majetkové kriminality na celkové kriminalitě mládeže navázal na trend z let 2007 až 2013 a téměř po celé sledované období klesal. V roce 2020 činil podíl majetkové kriminality na celkové kriminalitě mládeže pouhou třetinu (pro srovnání, v roce 1993 to bylo 86,2 %). Podíl násilné kriminality na struktuře kriminality mládeže v letech 2014 až 2020 kolísal, pohyboval se však okolo

19 %, podobně jako na konci předchozího sledovaného období. Naopak podíl mravnostní kriminality od roku 2014 do roku 2020 vzrostl téměř dvojnásobně, ze 6,7 % na 12,6 %. Podíl hospodářské kriminality na struktuře kriminality mládeže byl ve sledovaném období poměrně stabilní a pohyboval se okolo 4 % (oproti předchozímu období došlo k nepatrnému nárůstu). Nárůst ve srovnání s rokem 2013 zaznamenala i ostatní kriminalita (tedy kriminalita v policejní statistice označená jako ostatní a zbývající), pod kterou v roce 2020 spadala téměř třetina mládeží spáchaných skutků.

Stejně jako v letech 1993 až 2013, i tentokrát se v rámci majetkové kriminality pachatelé z řad mládeže nejčastěji dopouštěli prostých krádeží. V letech 2014 až 2016 převládaly krádeže v bytech a rodinných domech a krádeže na osobách. Od roku 2017 dominovaly krádeže automobilů, následované krádežemi na osobách, a časté v tomto období byly také krádeže kapesní. U krádeží spáchaných vloupáním se ve statistikách na prvním místě v průběhu let 2014 až 2020 nejčastěji umísťovaly krádeže v rodinných domech, v roce 2018 prvenství získaly krádeže vloupáním do bytů a o rok později krádeže vloupáním do obchodů. Mezi další časté druhy krádeží spáchaných vloupáním patřily krádeže v restauracích a hostincích a kioscích, oproti předchozímu sledovanému období ubylo krádeží v rekreačních chatách.

I v letech 2014 až 2020 byla struktura násilné kriminality mládeže téměř neměnná, oproti předchozímu sledovanému období v ní však dominovalo úmyslné ublížení na zdraví. Loupež tentokrát, vyjma roku 2020, zaujímala druhé místo v počtu mládeží spáchaných skutků násilné kriminality. Počet dětmi a mladistvými spáchaných úmyslných ublížení na zdraví kolísal, v roce 2014 mládež spáchala 300 těchto skutků, v roce 2016 192 skutků, v roce 2018 237 skutků a v roce 2020 157 skutků. Počet spáchaných loupeží zaznamenal u mládeže ve sledovaném období obdobné kolísání. Na násilné kriminalitě se větší měrou podílely také vydírání, porušování domovní svobody a nebezpečné vyhrožování. Oproti předchozímu sledovanému období se počet spáchaných vražd výrazně zmenšil, nejméně vražd bylo spácháno v letech 2014 a 2015 – 3, nejvíce v roce 2017 – 7. V ostatních letech se jejich počet pohyboval okolo 5 ročně. Jednalo se výhradně o vraždy motivované osobními vztahy a o vraždy zařazené do kategorie „ostatní“.

Co se mravnostní kriminality mládeže týká, ani u ní nedošlo ve skladbě páchaných skutků k výrazným změnám. Nejfrekventovanějšími skutky byly opět pohlavní zneužívání

a znásilnění, přičemž průměrný roční počet znásilnění oproti předchozímu sledovanému období mírně poklesl (z 45 na 41). Z nevelké části se na mravnostní kriminalitě mládeže podílely také následující skutky: obchodování s lidmi, ohrožování mravnosti, sexuální nátlak a šíření pornografie.

Nejčastěji mládeží páchaným skutkem v kategorii hospodářské kriminality bylo stejně jako v předchozích dvou sledovaných obdobích neoprávněné držení platební karty⁹⁹, často se objevovalo také poškození a zneužití záznamu na nosiči informací¹⁰⁰. Spíše výjimečně se objevovaly podvody, úvěrové podvody, porušení autorských práv a práv k databázi a neodvedení daně, pojistného na sociální zabezpečení a podobné povinné platby.

V letech 2014 až 2020 se v kategorii ostatních kriminálních činů páchaných mládeží na místě nejfrekventovanějšího skutku střídala čtveřice protiprávních jednání – sprejerství, výtržnictví, nedovolená výroba a držení omamných a psychotropních látek a jedů a maření výkonu úředního rozhodnutí. U zbývajících kriminalit se kromě tzv. ostatní trestné činnosti, zahrnující skutkové podstaty velkého počtu trestných činů, často objevovaly silniční dopravní nehody, ohrožování pod vlivem návykové látky a opilství. Oproti předchozímu sledovanému období ubylo trestných činů šíření poplašné zprávy.

Tabulka č. 16: Struktura kriminality mládeže v letech 2014–2020 v absolutních číslech a v procentech

	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
majetková	2 217	1 800	1 219	1 292	1 079	1 215	964
	47 %	44,4 %	38,3 %	40,3 %	33,1 %	34,7 %	33,4 %
násilná	852	755	623	602	651	686	544
	18,1 %	18,6 %	19,6 %	18,8 %	19,9 %	19,6 %	18,8 %
mravnostní	318	331	338	355	417	475	364
	6,7 %	8,2 %	10,6 %	11,1 %	12,8 %	13,6 %	12,6 %

⁹⁹ Od roku 2016 je v TSK místo neoprávněného držení platební karty uváděno „neoprávněné opatření, padělání a pozměnění platebního prostředku“, které je svou skutkovou podstatou širší než původní neoprávněné držení platební karty, neboť platebním prostředkem jsou kromě platební karty chápány též elektronické peníze, příkaz k zúčtování, cestovní šek, záruční šeková karta apod.

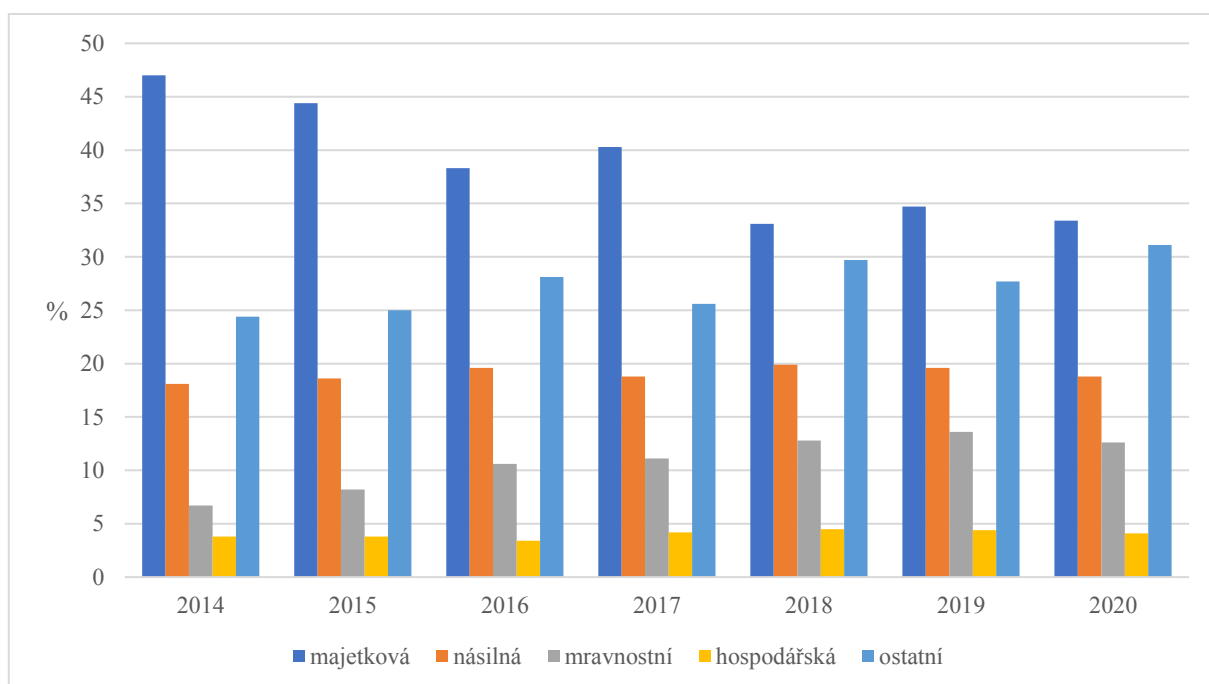
¹⁰⁰ Tento skutek odpovídá § 230, § 231 a § 232 zák. č. 40/2009 Sb., trestní zákoník.

	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
hospodářská	181	156	109	133	146	156	118
	3,8 %	3,8 %	3,4 %	4,2 %	4,5 %	4,4 %	4,1 %
ostatní	1 149	1 013	894	820	967	971	896
	24,4 %	25 %	28,1 %	25,6 %	29,7 %	27,7 %	31,1 %

Zdroj: Policejní statistiky z let 2014–2020 (vlastní zpracování)

Graf č. 18: Struktura kriminality mládeže v letech 2014–2020 v procentech

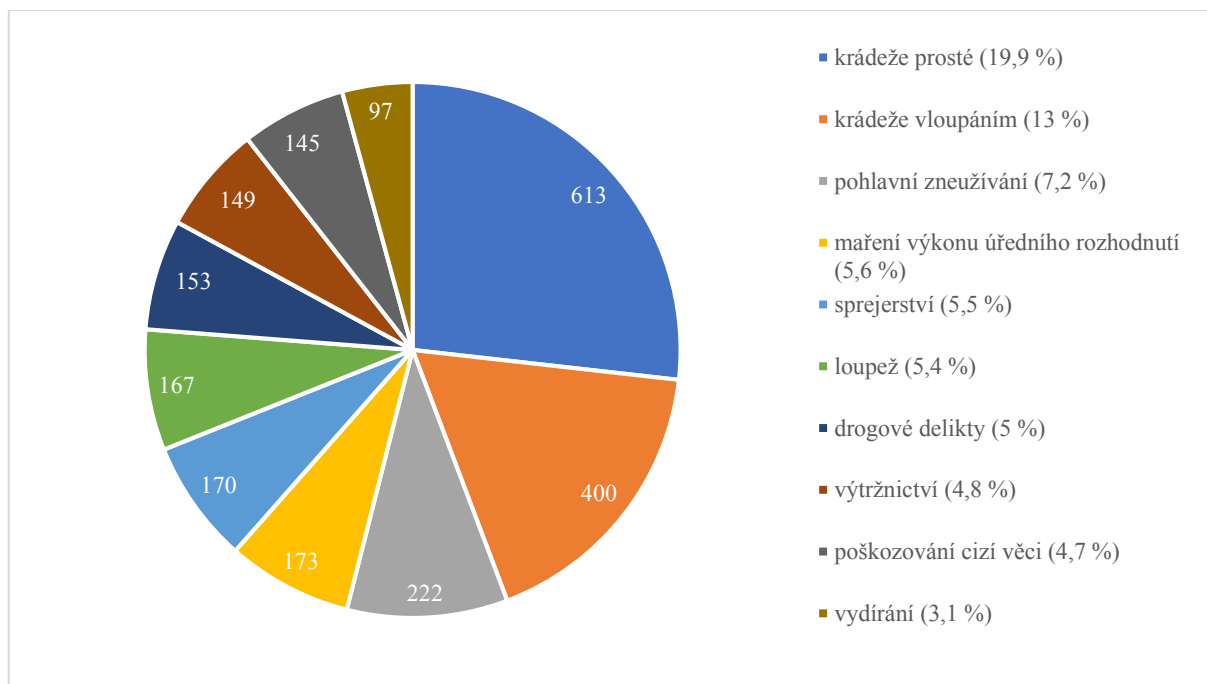

Zdroj: Policejní statistiky z let 2014–2020 (vlastní zpracování)

Níže uvedený graf (viz graf č. 19) nabízí přehled deseti nejčastěji páchaných provinění a činů jinak trestných (v součtu) v roce 2017. Dvěma nejčastěji páchanými skutky jsou opět krádeže prosté a krádeže spáchané vloupáním, avšak v porovnání s rokem 2010 jejich podíl na kriminalitě mládeže výrazně poklesl – u krádeží prostých z 27,3 % na 19,9 % a u krádeží spáchaných vloupáním z 22,4 % na 13 %. Poprvé tak počet krádeží zaujímal méně než polovinu počtu skutků spadajících mezi deset nejčastěji mládeží páchaných provinění a činů jinak trestných. Třetím nejfrekventovanějším skutkem bylo pohlavní zneužívání, jehož podíl oproti roku 2010 vzrostl – z 3 % na 7,2 %. Větší procentuální zastoupení měly také sprejerství, drogové delikty, výtržnictví a poškozování cizí věci, nově se mezi deset mládeží nejčastěji páchaných skutků dostalo vydírání.

Naopak ubylo případů maření výkonu úředního rozhodnutí a loupeží, zcela vypadlo úmyslné ublížení na zdraví.

Graf č. 19: Deset nejčastěji páchaných provinění a činů jinak trestných (v součtu) v roce 2017, včetně jejich podílu na celkové kriminalitě mládeže

Zdroj: Policejní statistika z roku 2017 (vlastní zpracování)

Výčet deseti nejčastěji mládeží, dětmi a mladistvými páchaných druhů krádeží v roce 2017 včetně uvedení jejich počtu poskytuje níže uvedená tabulka (viz tabulku č. 17). Stejně jako v roce 2010, i tentokrát první trojici mládeží nejčastěji páchaných druhů krádeží tvořily krádeže vloupáním do ostatních objektů, krádeže v jiných objektech a krádeže dvoustopých motorových vozidel. Výrazně méně v porovnání s rokem 2010 pachatelé z řad mládeže kradli věci z automobilů, naopak častěji se dopouštěli krádeží na osobách. Krádeže vloupáním do rekreačních chat nahradily krádeže vloupáním do obchodů. U krádeží páchaných dětmi oproti roku 2010 přibýlo krádeží kapesních a krádeží dvoustopých motorových vozidel, naopak ubylo krádeží na osobách a krádeží věcí z automobilů. Z desítky dětmi nejčastěji páchaných druhů krádeží vypadly krádeže vloupáním do rekreačních chat, krádeže vloupáním do obchodů a krádeže ostatní a nahradily je krádeže vloupáním do rodinných domů, krádeže vloupáním do bytů a krádeže jízdních kol. Také v případě mladistvých pachatelů v roce 2017 došlo k poklesu krádeží věcí z automobilů a nárůstu krádeží na osobách. Ubylo také krádeží spáchaných

vloupáním do rodinných domů. Nově se mezi deseti nejčastěji páchanými druhy krádeží u mladistvých objevily krádeže vloupáním do bytů a krádeže vloupáním do obchodů.

Tabulka č. 17: Deset nejčastěji mládeží, dětmi a mladistvými páchaných druhů krádeží v roce 2017

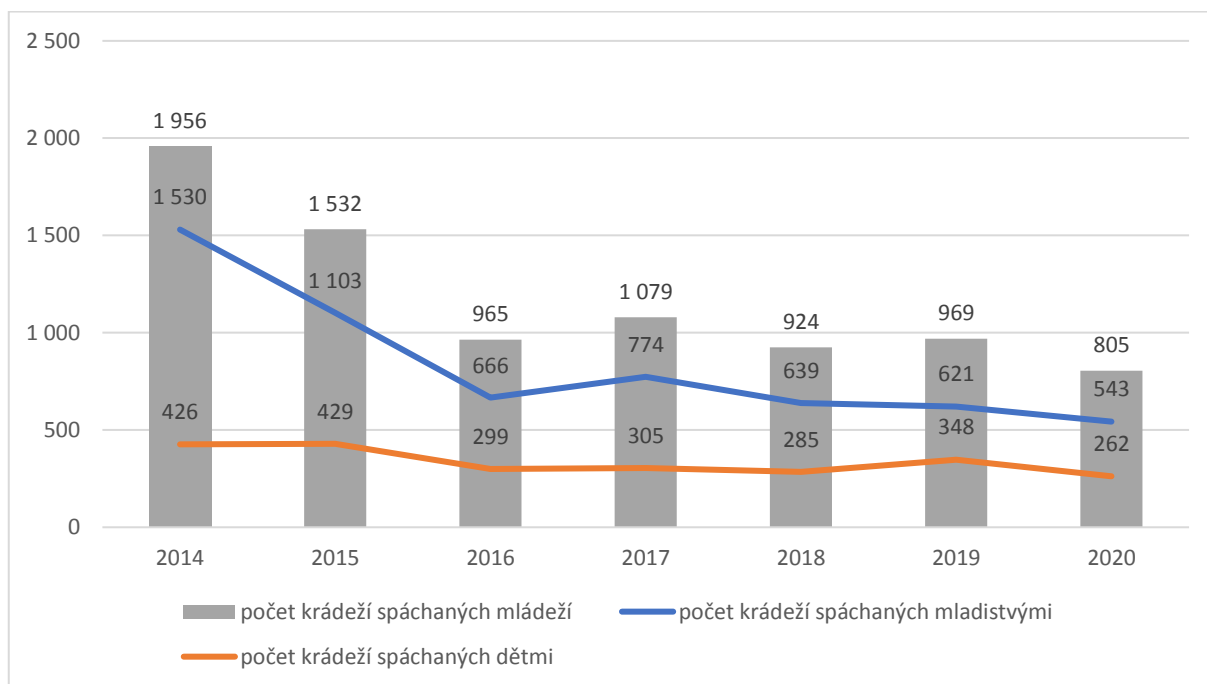
druh krádeže	počet spáchaných skutků mládeží	druh krádeže	počet spáchaných skutků dětmi	druh krádeže	počet spáchaných skutků mladistvými
krádež vloupáním do ostatního objektu	191	krádež vloupáním do ostatního objektu	69	krádež vloupáním do ostatního objektu	136
krádež v jiném objektu	170	krádež v jiném objektu	47	krádež v jiném objektu	128
krádež dvoustopého motorového vozidla	106	krádež kapesní	28	krádež dvoustopého motorového vozidla	94
krádež jiná na osobě	81	krádež dvoustopého motorového vozidla	27	krádež jiná na osobě	61
krádež kapesní	71	krádež v bytě	26	krádež kapesní	46
krádež v bytě	68	krádež jiná na osobě	24	krádež v bytě	43
krádež vloupáním do bytu	41	krádež vloupáním do rodinného domu	15	krádež vloupáním do obchodu	37

druh krádeže	počet spáchaných skutků mládeží	druh krádeže	počet spáchaných skutků dětmi	druh krádeže	počet spáchaných skutků mladistvými
krádež vloupáním do rodinného domu	40	krádež věci z automobilu	14	krádež vloupáním do bytu	33
krádež věci z automobilu	40	krádež vloupáním do bytu	12	krádež věci z automobilu	32
krádež vloupáním do obchodu	37	krádež jízdního kola	8	krádež vloupáním do rodinného domu	30

Zdroj: Policejní statistika z roku 2017 (vlastní zpracování)

Následující graf (viz graf č. 20) zobrazuje vývoj počtu mládeží, mladistvými a dětmi spáchaných krádeží v letech 2014 až 2020. Počet krádeží spáchaných mládeží vykazoval ve sledovaném období klesající trend, ač mezi lety 2016 až 2020 nepatrně kolísal. Počet mladistvými spáchaných krádeží v letech 2014 až 2016 prudce klesl, poté se již snižoval pozvolněji. U dětí byl po celé sledované období počet spáchaných krádeží proměnlivý, nicméně pohyboval se pod hranicí pěti set ročně.

Graf č. 20: Vývoj počtu krádeží spáchaných mládeží, mladistvými a dětmi v letech 2014–2020

Zdroj: Policejní statistiky z let 2014–2020 (vlastní zpracování)

Závěrem této kapitoly by autorka ráda věnovala speciální pozornost roku 2020, neboť v jeho průběhu nastala okolnost, která ve zbytku sledovaného období nemá obdoby – propuknutí pandemie onemocnění covidu-19, která vlády mnoha zemí světa, České republiky nevyjímaje, donutila k zavedení různých restriktivních opatření, např. omezení volného pohybu osob, uzavření obchodů a škol apod. Je tedy na místě pokusit se zhodnotit, zda měla tato opatření na kriminalitu mládeže dopad a jaký. Z výše uvedeného grafu zobrazujícího vývoj počtu skutků spáchaných mládeží, mladistvými a dětmi v letech 2014–2020, a stejně tak i z grafu zobrazujícího vývoj počtu stíhaných osob v kategorii mládeže, mladistvých a dětí v týchž letech, je patrné, že v roce 2020 došlo (ve srovnání s předchozími třemi roky) k výraznějšímu poklesu počtu spáchaných skutků, resp. stíhaných osob. Podobný pokles je patrný i u mládeží nejčastěji páchaného skutku – krádeže. Pro získání lepší představy ohledně dopadů restriktivních opatření na krádeže páchané mládeží slouží níže uvedený graf (viz graf č. 21) zobrazující vývoj počtu prostých krádeží a krádežích spáchaných vloupáním, kterých se dopustila mládež, během měsíců roku 2020. K největším omezením ze strany vlády došlo zhruba

v polovině března (11. března – uzavření škol¹⁰¹, 12. března – vyhlášení nouzového stavu, omezení služeb a volného pohybu¹⁰², 14. března – uzavření restaurací a většiny obchodů¹⁰³), což se projevilo postupným poklesem počtu prostých krádeží i krádeží spáchaných vloupáním. Nízký počet těchto skutků vykazovaly statistiky až do května. Po částečném obnovení školní docházky během června, skončení školního roku (a tedy i distanční výuky, která děti a mladistvé „nutila“ setrávat doma) a zároveň rozvolnění výše uvedených restrikcí došlo k prudkému nárůstu počtu spáchaných prostých krádeží. U krádeží spáchaných vloupáním nárůst nebyl tak značný. Výrazný pokles prostých krádeží je znovu patrný v říjnu, kdy došlo k opětovnému uzavření škol¹⁰⁴. Na krádežích spáchaných vloupáním se toto omezení znovu příliš neprojevilo. Lze tedy říci, že restriktivní opatření (zejména uzavření škol) skutečně měla vliv na počet krádeží spáchaných mládeží, výrazněji však u krádeží prostých. Tuto skutečnost si autorka práce vysvětluje tak, že u krádeží prostých je více než u krádeží spáchaných vloupáním, kde „předmětem útoku“ jsou výhradně stavby (obchody, restaurace a hostince, kiosky atd.), potřeba „interakce“ s jinými lidmi (kapesní krádež, krádež jiná na osobě atd.), která je v případě omezení volného pohybu osob značně ztížena. Spíše k zamyšlení je pak otázka, zda klesající počet objasněných trestných činů není zapříčiněn také tím, že v době největší covidové krize byly orgány činné v trestním řízení, zejména policie, zaměstnány plněním mnohých jiných úkolů (např. pomoc s trasováním), a tudíž jim na běžnou agendu nezbývalo tolik času.

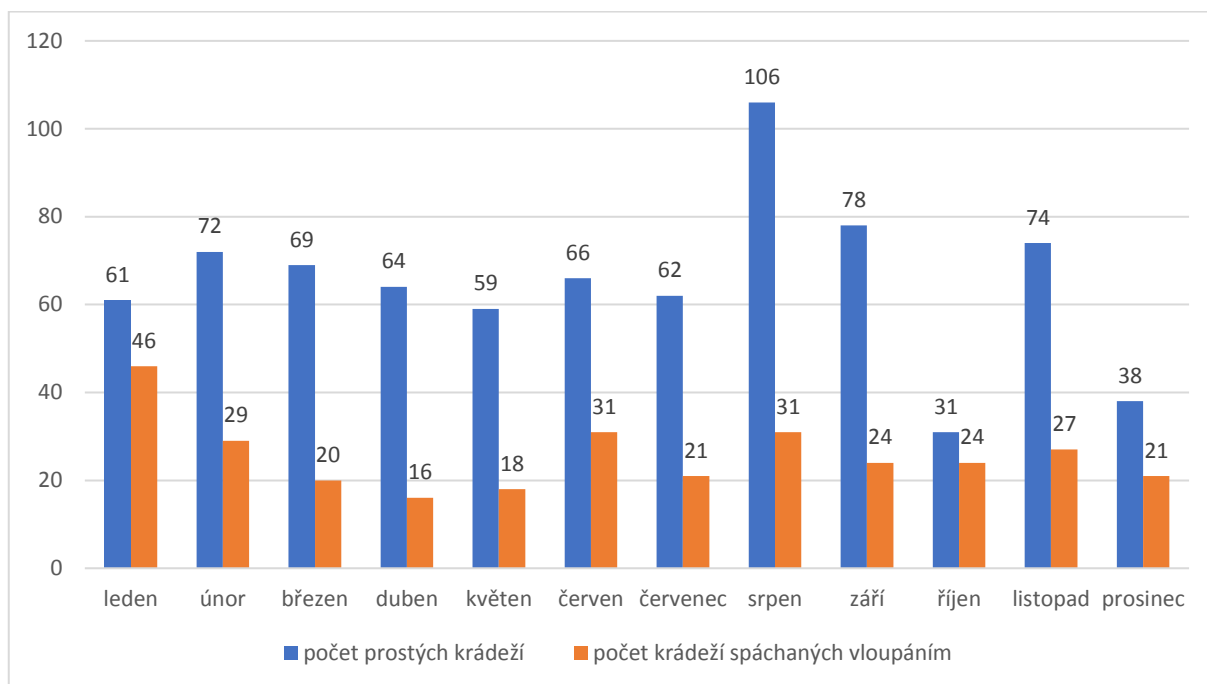
¹⁰¹ FAIKIS, M., HOLECOVÁ, S. Stalo se před rokem: Vláda ze dne na den zavřela školy. Nakažených bylo 39. In: *seznamzpravy.cz* [online]. 10. března 2021 15:30. [cit. 2022-08-09]. Dostupné z: <https://www.seznamzpravy.cz/clanek/pred-rokem-tento-den-vlada-ze-dne-na-den-zavrela-skoly-nakazenych-bylo-39-146525>

¹⁰² NOVOTNÁ, K., SOCHOR, Š. PŘEHLEDNĚ: Zákazy v karanténě. Co smíme a nesmíme v nouzovém stavu. In: *idnes.cz* [online]. 12. března 2020 15:45, aktualizováno 14. března 8:32. [cit. 2022-08-09]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/zpravy/domaci/koronavirus-v-cesku-vlada-karantena-omezeni.A200312_095554_domaci_knn

¹⁰³ Tamtéž.

¹⁰⁴ Vláda plánuje uzavřít od středy všechny školy. In: *novinky.cz* [online]. 12. října 2020 12:09, aktualizováno 12. října 2020 15:08. [cit. 2022-08-09]. Dostupné z: <https://www.novinky.cz/domaci/clanek/vlada-planuje-uzavrit-od-stredy-vsechny-skoly-40338966>

Graf č. 21: Vývoj počtu prostých krádeží a krádeží spáchaných vloupáním, kterých se dopustila mládež v roce 2020

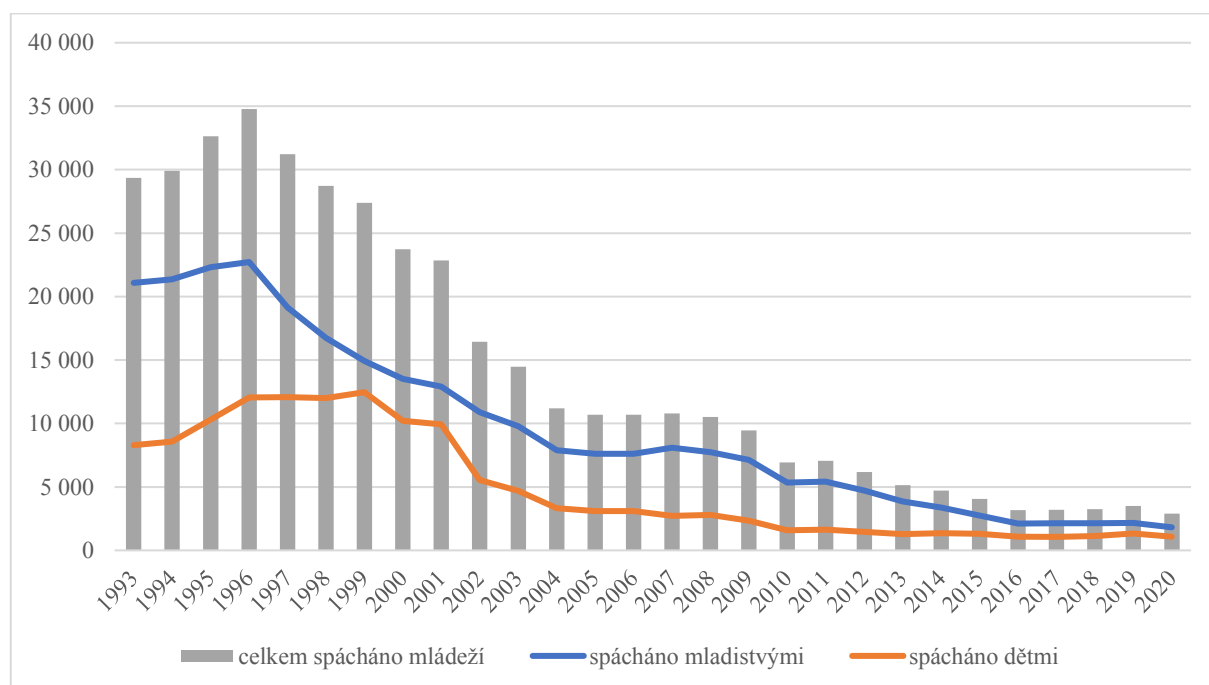
Zdroj: Policejní statistiky z roku 2020 (vlastní zpracování)

3.5 Shrnutí stavu, struktury a dynamiky kriminality mládeže v ČR v letech 1993–2020

Níže uvedený graf (viz graf č. 22) nabízí pohled na vývoj počtu skutků spáchaných mládeží, dětmi a mladistvými v letech 1993 až 2020. Zatímco od roku 1993 počet mládeží spáchaných skutků narůstal a v roce 1996 dosáhl ve sledovaném období maxima (34 778 skutků), od roku 1997 až do současnosti soustavně klesá (kromě neznatelných výkyvů v letech 2007, 2011 a 2017 až 2019). Pod hranici deseti tisíc počet mládeží spáchaných skutků klesl v roce 2009, pod pětitisícovou hranici v roce 2014. Obdobný trend vykazoval i počet skutků spáchaných mladistvými, který kulminoval také v roce 1996 (22 719 skutků). Od roku 1997 do roku 2004 klesal poměrně prudce, poté již pozvolněji (opět s nepatrnými výkyvy). Naopak počet skutků spáchaných dětmi maxima dosáhnul až v roce 1999, skokově klesnul mezi lety 2001 a 2002 a poté až do současnosti vykazoval pozvolný klesající trend. Za pozornost stojí také poměr počtu skutků spáchaných mladistvými a počtu skutků spáchaných dětmi. Zatímco na začátku sledovaného období, v roce 1993, mladiství spáchali 71,8 % skutků a děti 28,2 % skutků, již v roce 1999 se tento poměr téměř vyrovnal – na mladistvé připadalo

54,5 % skutků a na děti 45,5 %. V roce 2006 se poměr skutků spáchaných mladistvými a dětmi dostal na téměř stejnou hodnotu jako v roce 1993 (71,1 % skutků spáchali mladiství, 28,9 % děti). V roce 2013 nepatrně přibylo skutků spáchaných mladistvými (74,9 %). Od roku 2014 skutků spáchaných mladistvými začalo naopak ubývat a v roce 2020 poměr mladistvými a dětmi spáchaných skutků činil 63 % a 37 %. Co se poměru počtu mládeží spáchaných skutků na celkové kriminalitě týká, jeho hodnota od roku 1996, kdy činila 8,8 %, soustavně klesá. V roce 2013 činila 1,6 % a pod dvouprocentní hranicí se udržela až do současnosti.

Graf č. 22: Vývoj počtu skutků spáchaných mládeží, dětmi a mladistvými v letech 1993–2020

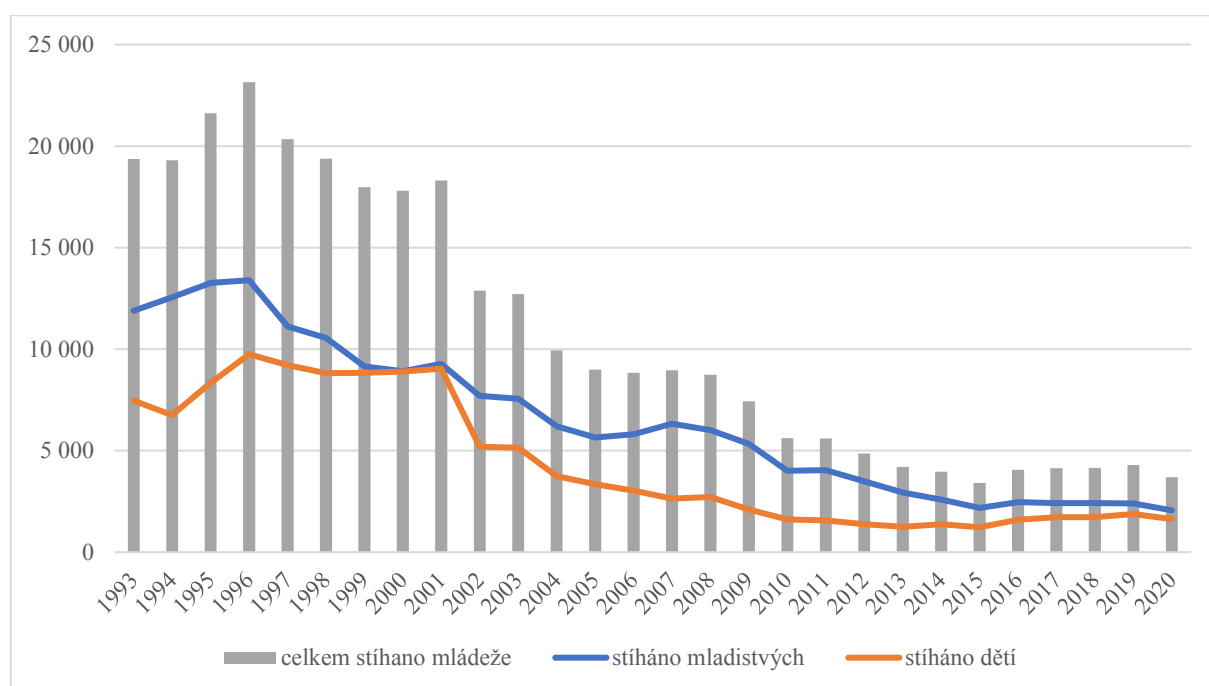
Zdroj: Policejní statistiky z let 1993–2020 (vlastní zpracování)

Podobný vývoj jako počet mládeží spáchaných skutků zaznamenal i počet stíhaných, resp. vyšetřovaných osob z řad mládeže (viz graf č. 23). Maxima dosáhl počet pachatelů v roce 1996 (23 139 pachatelů) a od roku 1997 klesá. Skokově se snížil mezi lety 2001 a 2002 (o 5 442 osob), poté již klesal pozvolněji. Pod hranici deseti tisíc se počet stíhaných, resp. vyšetřovaných pachatelů z řad mládeže dostal v roce 2004, pod pětitisícovou hranici v roce 2012. Počet mladistvých pachatelů s malými výkyvy klesá od roku 1996, zatímco počet pachatelů-dětí se mezi lety 1996 a 2001 udržoval na stabilní úrovni a až poté skokově poklesl. Co se poměru počtu pachatelů z řad

mladistvých a z řad dětí týká, jeho vývoj vykazoval velmi podobný trend jako vývoj poměru počtu skutků spáchaných těmito kategoriemi mladých pachatelů. V letech 1999 až 2001 děti tvořily dokonce polovinu stíhaných, resp. vyšetřovaných osob, naopak v roce 2007 to byla méně než třetina (29,4 %). V roce 2014 pachatelé-děti tvořili 34,6 % stíhaných, resp. vyšetřovaných osob z řad mládeže a v roce 2020 44,3 %. Poměr pachatelů z řad mládeže na celkovém počtu stíhaných, resp. vyšetřovaných osob dlouhodobě klesá – z 19,5 % v roce 1996 na 4,9 % v roce 2020.

Graf č. 23: Vývoj počtu stíhaných (vyšetřovaných) osob v kategorii mládeže, mladistvých a dětí v letech 1993–2020

Zdroj: Policejní statistiky z let 1993–2020 (vlastní zpracování)

Struktura kriminality mládeže, která v průběhu let 1993 až 2020 prošla výraznými změnami, je pro lepší přehlednost zachycena ve dvou grafech (viz graf č. 24 a graf č. 25). Na počátku sledovaného období ve struktuře kriminality mládeže zcela dominovala majetková kriminalita, pod kterou spadalo více než 80 % mládeží spáchaných skutků. V průběhu následujících let však její procentuální zastoupení na sktruktuře kriminality mládeže klesalo (např. v roce 2000 činilo 76 %, v roce 2010 54,6 % a v roce 2020 pouhých 33,4 %), zatímco podíly zejména násilné a ostatní kriminality se zvětšovaly. V roce 1993 byla násilná kriminalita zastoupena z 6,1 % a ostatní z 5,2 %, v roce 2000 to bylo 9,2 %, resp. 11,7 %, v roce 2010 16,7 %, resp. 20,7 % a v roce 2020 18,8 %,

resp. 31,1 %. Také podíl mravnosti kriminality v průběhu let narůstal. V roce 1993 činil 1,3 %, v roce 2000 1,6 %, v roce 2010 3,9 % a v roce 2020 12,6 %. I podíl hospodářské kriminality ve sledovaném období nepatrně narůstal, avšak po celou dobu se udržel pod hranicí 5 %.

Struktura samotné majtkové kriminality mládeže zůstala po celé sledované období téměř neměnná – zcela v ní převládaly krádeže prosté a krádeže spáchané vloupáním. Co se krádeží prostých týká, zpočátku patřily k nejfrekventovanějším krádeže věci z automobilů a velmi časté byly také krádeže samotných automobilů (dvoustopých motorových vozidel). V posledních dvou sledovaných obdobích začalo na jejich úkor přibývat krádeží v bytech a rodinných domech a krádeží na osobách. Po celé sledované období se mládež, zejména děti, často dopouštěla také krádeží kapesních. U krádeží spáchaných vloupáním k nejfrekventovanějším mezi lety 1993 až 2020 patřily krádeže v bytech a domech, rekreačních chatách, obchodech, kioscích a restauracích a hostincích.

Také v případě násilné kriminality po celé sledované období dominovaly dva skutky – loupež a úmyslné ublížení na zdraví. Do roku 2010 podíl loupeží a úmyslných ublížení na zdraví na celkové kriminalitě spíše narůstal (v roce 1996 činil u loupeže 2,2 % a u úmyslného ublížení na zdraví 2,1 %, v roce 2003 5,5 %, resp. 4 % a v roce 2010 6,3 %, resp. 5,7 %), poté se začal snižovat (v roce 2017 činil u loupeže 5,4 % a u úmyslného ublížení na zdraví méně než 3 %). Marginální podíl na násilné kriminalitě mládeže měly skutky vydírání, porušování domovní svobody a v posledních dvou sedmiletých obdobích také nebezpečné vyhrožování.

U mravností kriminality se mládež dopouštěla téměř výhradně pohlavního zneužívání a znásilnění, mezi lety 2016 až 2020 přibyl také malý počet případů obchodování s lidmi, ohrožování mravnosti, sexuálního nátlaku a šíření pornografie. Průměrný roční počet znásilnění v jednotlivých sledovaných obdobích kolísal – v letech 1993 až 1999 se mládež dopustila průměrně 47 znásilnění ročně, v letech 2000 až 2006 průměrně 26 znásilnění ročně, v letech 2007 až 2013 45 znásilnění ročně a v letech 2014 až 2020 41 znásilnění ročně. Při přepočtu na podíl znásilnění na celkové kriminalitě mládeže je však patrné, že případů znásilnění přibývá. V období let 1993 až 1999 průměrný roční podíl znásilnění na všech mládežích spáchaných skutcích činil 0,15 %, v období let 2000

až 2006 0,17 %, v období let 2007 až 2013 0,56 % a v období let 2014 až 2020 již 1,17 %.

Na struktuře hospodářské kriminality mládeže se mezi lety 1993 až 1999 nejvíce podílely zpronevěra a podvod, ke konci tohoto období, s rozmachem bankomatů a vydávání platebních karet na území České republiky¹⁰⁵, začalo postupně přibývat také případů neoprávněného držení platební karty. V následujících obdobích již neoprávněné držení platební karty (od roku 2016 v TSK jako „neoprávněné opatření, padělání a pozměnění platebního prostředku“) ve struktuře hospodářské kriminality zcela převládlo. V menší míře se začaly vyskytovat také trestné činy porušení autorských práv, práv k ochranné známce a práv k databázi, úvěrové podvody, skutky spadající v TSK pod „ochranu měny“ a v posledních cca deseti letech také poškození a zneužití záznamu na nosiči informací.

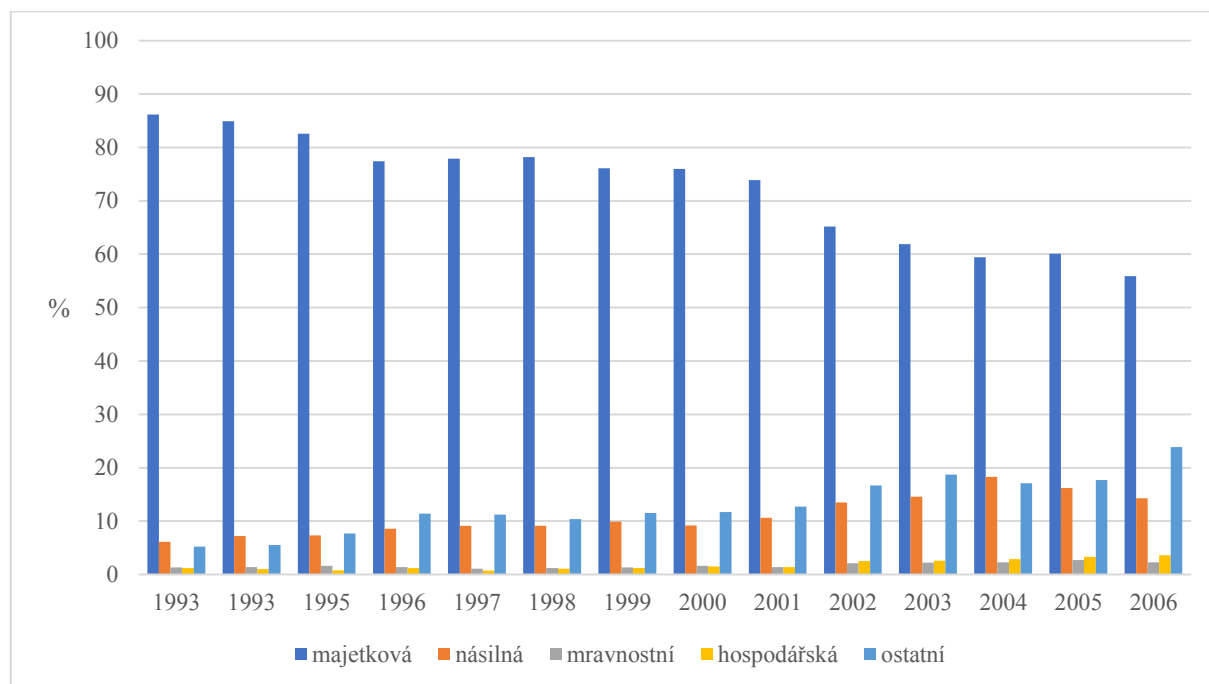
Jak již bylo řečeno výše, pro účely zpracování grafů a tabulek byly v této diplomové práci do kategorie ostatní kriminality zařazeny skutky, které v policejní statistice spadají pod tzv. ostatní kriminální činy, zbývající kriminalitu a vojenské a protiústavní trestné činy, kterých se však mládež dopouští zcela výjimečně. Ve skupině ostatních kriminálních činů se mládež v letech 1993 až 1999 nejčastěji dopouštěla výtržnictví, nedovolené výroby a držení omamných a psychotropních látek a jedů, šíření toxikomanie, podílnictví a maření výkonu úředního rozhodnutí. V následujícím sedmiletém období k výše vyjmenovaným skutkům přibylo ještě sprejerství, které zaujalo pozici nejfrekventovanějšího činu z ostatních kriminálních činů a toto prvenství si udrželo až do roku 2020. Naopak ubylo případů podílnictví a šíření toxikomanie. V následujících dvou sedmiletých obdobích struktura ostatních kriminálních činů neprošla žádnou významnou změnou. Co se skutků zařazených pod zbývající kriminalitu týká, nejčastěji se mládež dopouštěla trestných činů spojených se silničními dopravními nehodami, ublížení na zdraví z nedbalosti a šíření poplašné zprávy. Přechodně se pak objevoval zvýšený počet skutků týrání zvířat nebo protiprávních jednání souvisejících s podporou a propagací hnutí. Přibližně od roku 2006 se u mládeže také

---

¹⁰⁵ HORÁČEK, J. ‚Lidé si mohli vybrat i peníze, které neměli.‘ Před třiceti lety začal v Česku fungovat první bankomat. In: *iRozhlas.cz* [online]. Praha: 1. prosince 2019, 12:28. [cit. 2021-12-06]. Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/veda-technologie/historie/bankomat-banka-ceskoslovensko-praha-vaclavske-namesti-penize_1912011228_dok

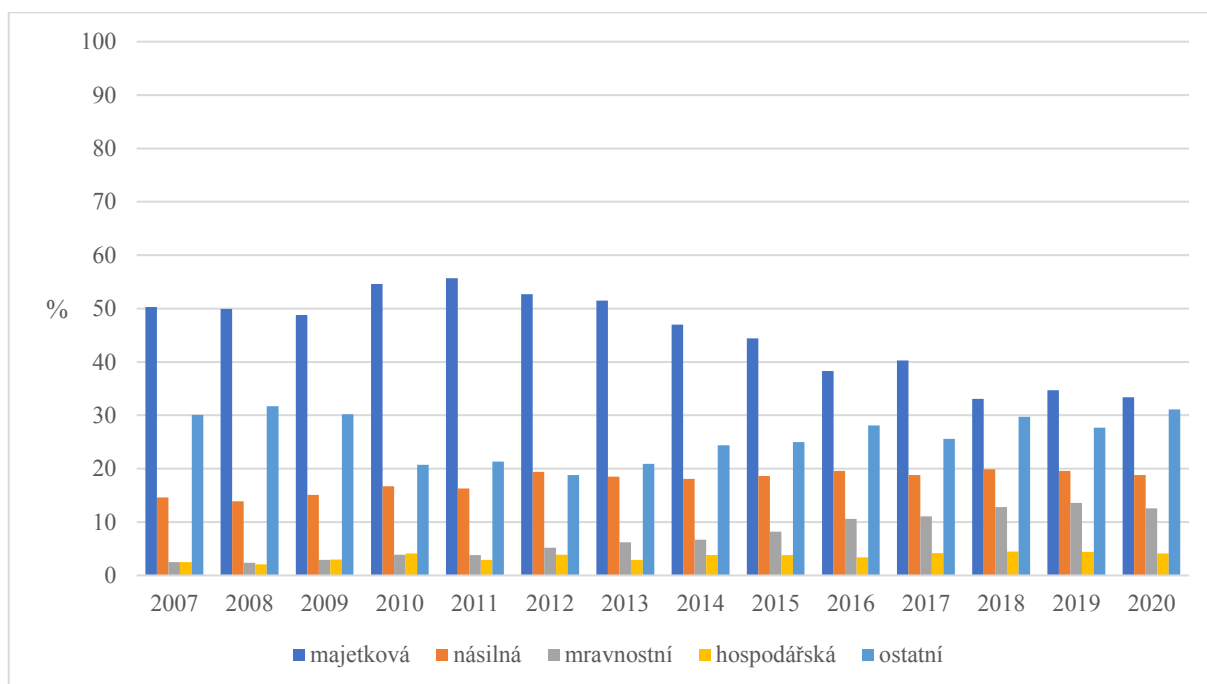
začíná objevovat čím dál více případů opilství a ohrožování pod vlivem návykové látky. Výrazný nárůst v letech 2007 až 2009 zaznamenala v rámci zbývající kriminality tzv. ostatní trestná činnost, a to v důsledku zařazení trestného činu řízení motorového vozidla bez řidičského oprávnění do této podskupiny zbývající kriminality.

Graf č. 24: Struktura kriminality mládeže v letech 1993–2006 v procentech

Zdroj: Policejní statistiky z let 1993–2006 (vlastní zpracování)

Graf č. 25: Struktura kriminality mládeže v letech 2007–2020 v procentech

Zdroj: Policejní statistiky z let 2007–2020 (vlastní zpracování)

3.5.1 Faktory ovlivňující vývoj kriminality mládeže

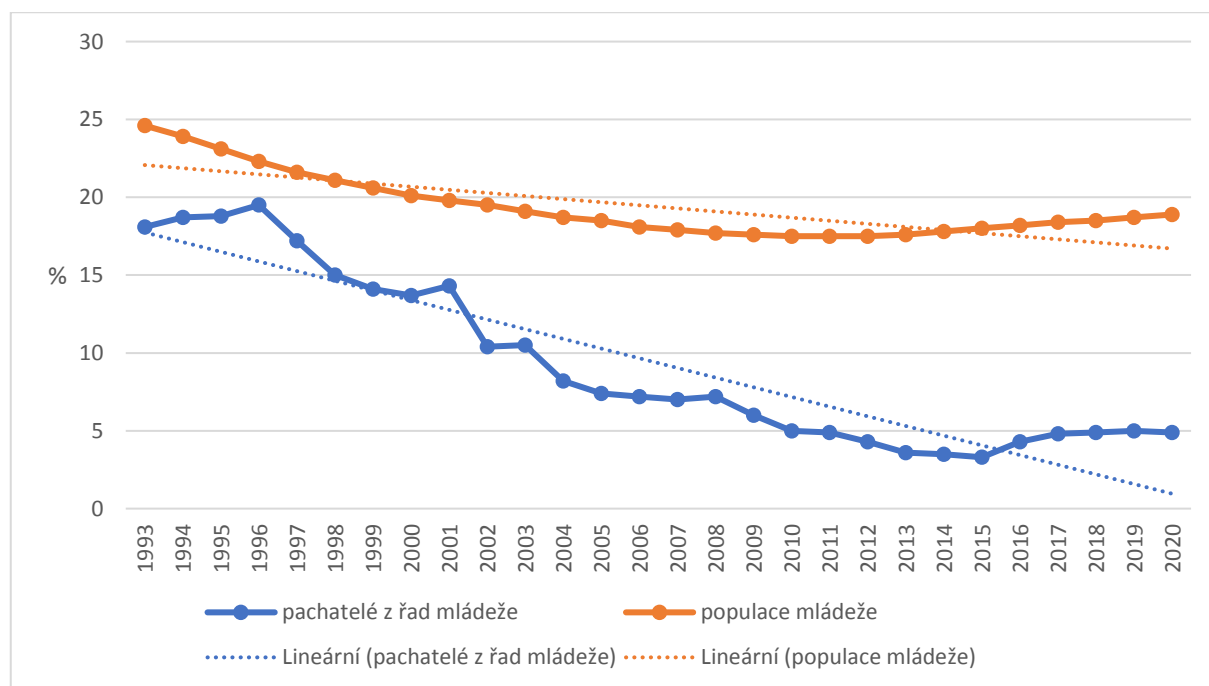
Jak je patrné z výše uvedených grafů, mezi lety 1996 a 2020 došlo k velmi výraznému poklesu kriminality páchané mládeží (v roce 1996 mládež spáchala 34 778 skutků a v roce 2020 pouze 2 886 skutků, snížení tedy bylo dvanáctinásobné; k poklesu přirozeně došlo i u počtu stíhaných, resp. vyšetřovaných osob z řad mládeže, kde bylo snížení přibližně šestinásobné). Následující podkapitola se proto pokusí vysvětlit, které skutečnosti mohou být faktory, jež měly vliv na vývoj kriminality mládeže.

V literatuře je odborníky jako jedna z příčin prudkého poklesu kriminality mládeže často zmiňován demografický vývoj, tedy pokles podílu mládeže na celkové populaci České republiky¹⁰⁶. Níže uvedený graf (viz graf č. 26) proto porovnává podíl pachatelů z řad mládeže na celkovém počtu pachatelů s podílem mládeže na celkové populaci České republiky v letech 1993 až 2020. Graf pracuje s podílem pachatelů z řad mládeže, nikoliv s jejich absolutními počty, neboť podíl má mnohem větší vypovídací hodnotu o skutečném stavu a vývoji kriminality. Počet pachatelů z řad mládeže sice může

¹⁰⁶ Tuto příčinu zmiňuje např. Hulmáková v sedmé kapitole publikace *Základy kriminologie a trestní politiky* (VÁLKOVÁ, H., KUČHTA, J., HULMÁKOVÁ, J. a kol. *Základy kriminologie a trestní politiky*. 3. vydání. V Praze: C.H. Beck, 2019. Beckovy mezioborové učebnice. s. 300).

ve sledovaném období poklesnout, a může se tedy zdát, že kriminalita mládeže má klesající tendenci, celkový počet pachatelů však může poklesnout ještě výrazněji, a ve výsledku proto bude podíl pachatelů z řad mládeže na celkovém počtu pachatelů vyšší a kriminalita mládeže bude mít naopak rostoucí tendenci, resp. situaci v oblasti kriminality mládeže bude možné označit za zhoršující se, nikoliv za zlepšující se. Graf pro lepší názornost vývoje podílu pachatelů z řad mládeže i podílu mládeže na celkové populaci zobrazuje také jejich tendenční křivky (tzv. spojnice trendu). Z porovnání těchto křivek je patrné, že podíl pachatelů z řad mládeže v průběhu let klesá mnohem výrazněji než podíl mládeže na populaci v České republice. Lze tedy říci, že snižující se zastoupení dětí a mladistvých v obyvatelstvu České republiky má na klesající hodnotu podílu pachatelů z řad mládeže částečný vliv. Nemůže však být jedinou příčinou tohoto poklesu, a je tedy třeba hledat další faktory ovlivňující vývoj kriminality mládeže.

Graf č. 26: Porovnání podílu pachatelů z řad mládeže na celkovém počtu pachatelů a podílu mládeže na celkové populaci České republiky v letech 1993–2020

Zdroj: Policejní statistiky z let 1993–2020 a statistiky Českého statistického úřadu (vlastní zpracování)

Dalšími z často uváděných příčin poklesu kriminality mládeže jsou legislativní změny, konkrétně zvýšení hranice škody odlišující přestupek od korespondujícího majetkového

trestného činu¹⁰⁷, liberálnost zákona č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže¹⁰⁸, a nový trestní zákoník¹⁰⁹.

Ke změně výše škody došlo ve sledovaném období celkem třikrát – v roce 1994 z 1 000 Kč na 2 000 Kč, v roce 2002 z 2 000 Kč na 5 000 Kč a naposledy v roce 2020 z 5 000 Kč na 10 000 Kč. Tyto změny by se mnohem více měly projevit na kriminalitě mládeže než na kriminalitě dospělých, neboť pro mládež je charakteristická spíše bagatelní trestná činnost, což v případě majetkové kriminality, kde výše škody často hraje roli v určení, zda se jedná o trestný čin nebo korespondující přestupek, znamená, že by se delikventní jednání mládeže mělo více přesunout do kategorie přestupků, a mělo by tím pádem dojít k poklesu kriminality mládeže. Níže uvedený graf (viz graf č. 27) porovnává podíl pachatelů z řad mládeže na celkovém počtu pachatelů u celkové kriminality, majetkové kriminality, prostých krádeží a krádeží spáchaných vloupáním v letech 1993 až 2020. Na podílu pachatelů prostých krádeží (a tím pádem i majetkové a celkové kriminality) by se teoreticky změna výše škody měla projevit, neboť v určení, zda se jedná o přestupek, nebo již trestný čin, hraje roli, zatímco na podílu pachatelů krádeží spáchaných vloupáním nikoliv, neboť výše škody se v tomto případě nebere v potaz. Z grafu je patrné, že první změna výše škody, která proběhla v roce 1994, na podíl pachatelů z řad mládeže na celkovém počtu pachatelů vybraných druhů kriminality neměla vliv – u všech sledovaných kategorií došlo naopak k nárůstu jeho hodnoty. Druhá, výraznější změna byla uskutečněna v roce 2002. Tehdy došlo ke skokovému poklesu podílu pachatelů-děti a pachatelů-mladistvých na celkovém počtu pachatelů jednotlivých sledovaných kategorií. Rozdíl u celkové majetkové kriminality činil -6,7 %, u prostých krádeží -7,1 % a u krádeží spáchaných vloupáním -7,5 %. Data po roce 2016 vzhledem k významně pozměněné metodice vykazování počtu stíhaných, resp. vyšetřovaných osob nejsou s daty z předchozích let srovnatelná. Navíc, při porovnání podílu pachatelů v jednotlivých sledovaných kategoriích v letech 2019 a 2020 je patrné, že vlivem změny výše škody nedošlo k předpokládanému poklesu jeho

---

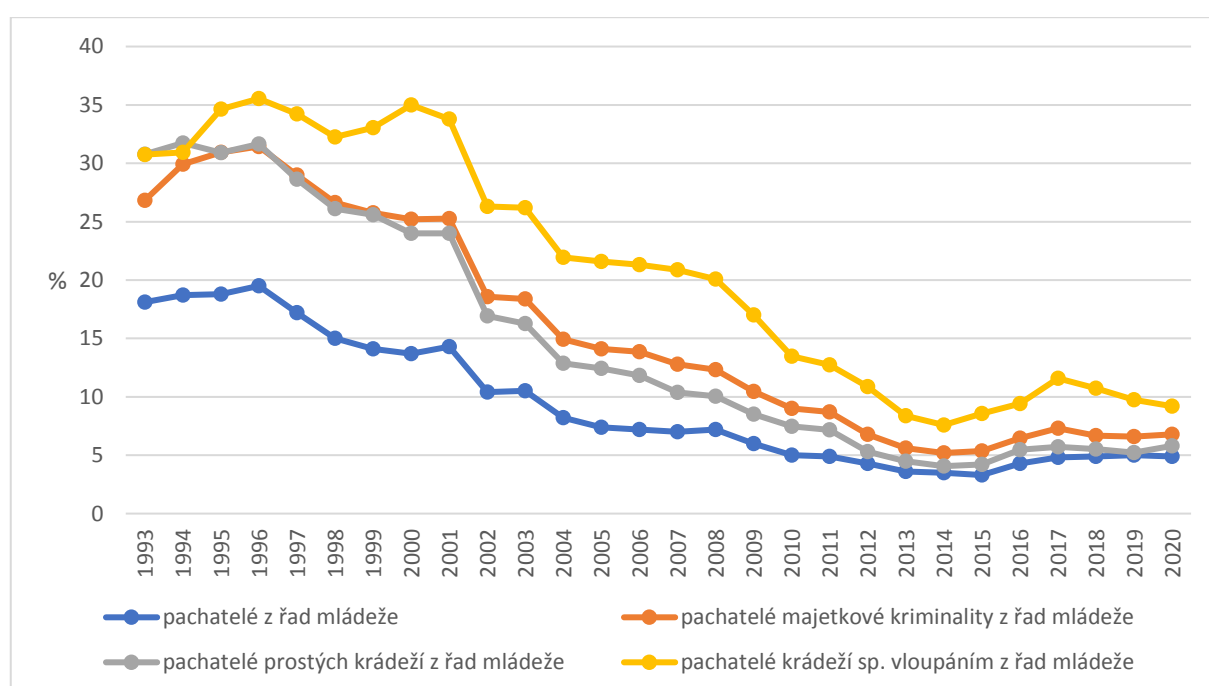
¹⁰⁷ Tuto příčinu zmiňuje např. Firstová v publikaci *Kriminalita mládeže v sociálních souvislostech* (FIRSTOVÁ, J. *Kriminalita mládeže v sociálních souvislostech*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2014. s. 34.).

¹⁰⁸ Na tuto příčinu upozorňuje např. Svatoš ve svém článku *Vybrané trestné činy mládeže v České republice*. In: KURUC, P. *Trestnoprávní a kriminologické aspekty kriminality mládeže*. Žilina: EUROKÓDEX, 2013. s. 183–200.).

¹⁰⁹ Na tuto skutečnost upozorňuje např. Marešová a kol. v publikaci *Analýza trendů kriminality v roce 2014* (MAREŠOVÁ, A. a kol. *Analýza trendů kriminality v roce 2014* [online]. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2015. s. 23. [cit. 2021-12-09]. Dostupné z: <http://www.ok.cz/iksp/docs/425.pdf>).

hodnoty, spíše naopak. Vzhledem ke skutečnosti, že v roce 2002 sice došlo k výraznému snížení podílu pachatelů z řad mládeže na celkovém počtu pachatelů u majetkové kriminality, u prostých krádeží i krádeží spáchaných vloupáním, avšak největší pokles zaznamenala hodnota tohoto podílu u krádeží spáchaných vloupáním, u kterých výše škody nehraje roli, lze uzavřít, že tyto legislativní změny sice na snížení kriminality mládeže měly vliv, ovšem samy o sobě nemohou být jedinou příčinou tohoto poklesu.

Graf č. 27: Porovnání podílu pachatelů z řad mládeže na celkovém počtu pachatelů u celkové kriminality, majetkové kriminality, prostých krádeží a krádeží spáchaných vloupáním v letech 1993–2020

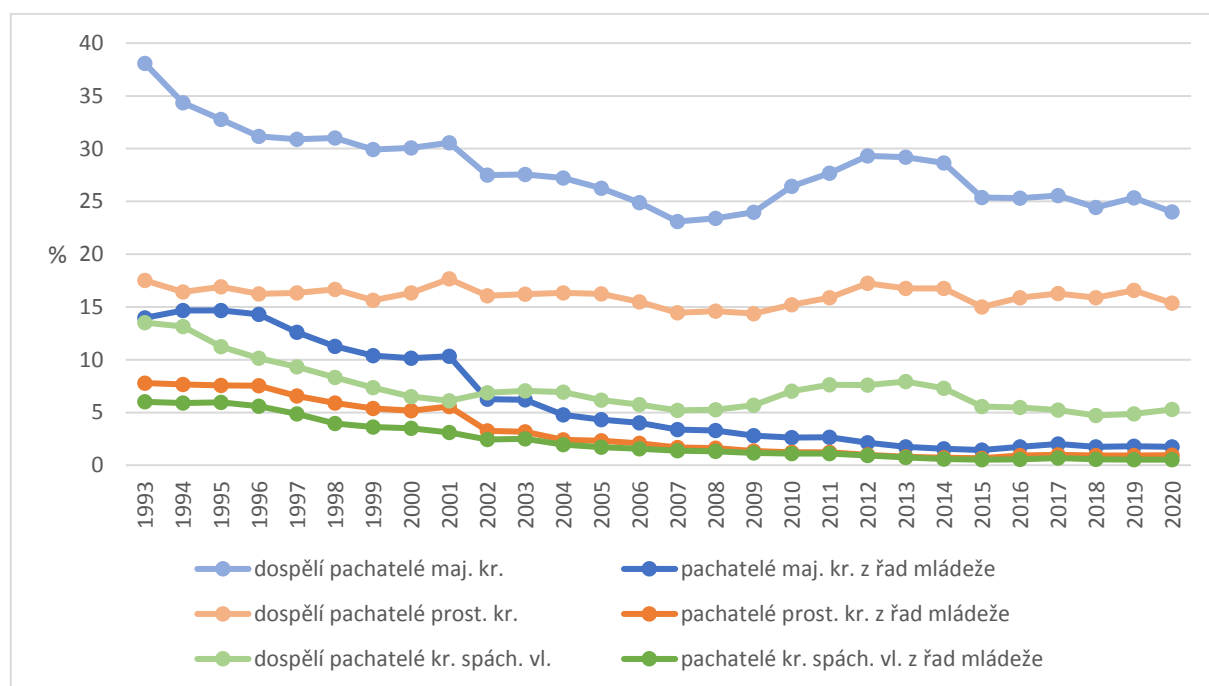
Zdroj: Policejní statistiky z let 1993–2020 (vlastní zpracování)

Odpověď na otázku, zda se uvedené změny výše škody více projeví na kriminalitě mládeže než na kriminalitě dospělých, neboť pro mládež je charakteristická spíše bagatelní trestná činnost, a delikventní jednání mládeže by se tedy mělo více přesunout do kategorie přestupků, nabízí níže uvedený graf (viz graf č. 28). Ten porovnává podíl pachatelů majetkové kriminality, prostých krádeží a krádeží spáchaných vloupáním z řad mládeže na celkovém počtu všech pachatelů (pachatelů celkové kriminality) s podílem dospělých pachatelů těchto kategorií na celkovém počtu všech pachatelů (pachatelů celkové kriminality). Z grafu je patrné, že v roce, kdy se výše uvedené legislativní změny projeví nejvíce, tedy v roce 2002, došlo u podílu pachatelů z řad mládeže na všech

pachatelích v porovnání s předchozím rokem k následujícím změnám – u majetkové kriminality jeho hodnota poklesla o 4 %, u prostých krádeží o 2,3 % a u krádeží spáchaných vloupáním o 0,6 %. U hodnoty podílu dospělých pachatelů na všech pachatelích došlo v případě majetkové kriminality a prostých krádeží k poklesu o 3 %, resp. 1,6 %, zatímco u krádeží spáchaných vloupáním k nárůstu o 0,8 %. Vzhledem k tomu, že rozdíly byly v případě mládeže výraznější než u dospělých pachatelů, lze říci, že změna výše škody měla na kriminalitu mládeže větší vliv než na kriminalitu dospělých.

Graf č. 28: Porovnání podílu pachatelů majetkové kriminality, prostých krádeží a krádeží spáchaných vloupáním z řad mládeže na celkovém počtu všech pachatelů a podílu dospělých pachatelů těchto kategorií na celkovém počtu všech pachatelů v letech 1993–2020

Zdroj: Policejní statistiky z let 1993–2020 (vlastní zpracování)

Další zmiňovanou legislativní změnou mající vliv na vývoj kriminality mládeže, resp. její snížení, je přijetí zákona č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže, a jeho liberálnost. Při porovnání hodnoty podílu pachatelů z řad mládeže na všech pachatelích (viz graf č. 26 nebo graf č. 27) v roce 2004, kdy výše uvedený zákon vešel v účinnost, s hodnotami podílu v ostatních letech je patrné, že v roce 2004 došlo k výraznějšímu poklesu této hodnoty (–2,3 %). K podobnému

nebo většímu poklesu však došlo také v letech 1997 (-2,3 %), 1998 (-2,2 %) a 2002 (-3,9 %). Nelze tedy opodstatněně tvrdit, že k poklesu podílu pachatelů z řad mládeže na všech pachatelích v roce 2004 vedlo samotné přijetí zákona o soudnictví ve věcech mládeže. Na druhou stranu, pokles o 2,3 % lze v porovnání s poklesem v ostatních letech označit za nadprůměrný, a proto není možné vliv přijetí výše uvedeného zákona na vývoj kriminality mládeže zcela vyloučit. V kombinaci s jinými faktory ovlivňujícími tento vývoj zřejmě skutečně přispěl k výraznějšímu poklesu kriminality mládeže.

Poslední z odborníky uváděných legislativních změn majících vliv na vývoj kriminality mládeže je přijetí zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, který nabyl účinnosti v roce 2010, konkrétně vypuštění některých skutkových podstat, jež obsahoval zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon. Mezi lety 2009 a 2010 sice došlo k radikálnímu poklesu počtu stíhaných, resp. vyšetřovaných osob, a to jak u dospělých pachatelů (ze 115 806 osob v roce 2009 na 106 831 osob v roce 2010), tak u pachatelů z řad mládeže (ze 7 433 osob v roce 2009 na 5 616 osob v roce 2010), avšak při vyjádření v podobě podílu pachatelů z řad mládeže na všech pachatelích (viz graf č. 26 nebo graf č. 27) tento pokles již není tak výrazný (ze 6 % v roce 2009 na 5 % v roce 2010). Takový pokles zcela odpovídá průměrnému poklesu za celé sledované období, který činí právě 1 %. Nelze tedy říci, že by přijetí nového trestního zákoníku výrazněji ovlivnilo kriminalitu mládeže, resp. zapříčinilo její pokles.

Několik hypotéz ohledně možných příčin poklesu kriminality mládeže bylo vysloveno též v článku Adély Paclíkové vydaném v periodiku *Mladá fronta DNES* „Děti zmizely z ulic. Tedy i z policejních statistik“. Jako eventuální faktor ovlivňující pokles kriminality mládeže je zde zmíněno následující: zaprvé, přerod pouliční kriminality v internetovou¹¹⁰, zadruhé, využívání internetu jako prostředku k odražení agresivity¹¹¹, zatřetí, změny ve způsobu trávení volného času mládeže a její zvýšená kontrola¹¹². V souvislosti s první uvedenou příčinou vyvstává otázka, jakých trestných činů by se mládež na internetu měla dopouštět. Vzhledem k tomu, že páchaní kriminality

---

¹¹⁰ Tuto příčinu ve zmíněném článku uvádí Hulmáková (HULMÁKOVÁ, J. In: PACLÍKOVÁ, A. Děti zmizely z ulic. Tedy i z policejních statistik. *Mladá fronta DNES*, 29. 8. 2015.).

¹¹¹ O této příčině hovoří Večerka (VEČERKA, K. In: PACLÍKOVÁ, A. Děti zmizely z ulic. Tedy i z policejních statistik. *Mladá fronta DNES*, 29. 8. 2015.).

¹¹² Na tuto skutečnost poukazuje Hulmáková (HULMÁKOVÁ, J. In: PACLÍKOVÁ, A. Děti zmizely z ulic. Tedy i z policejních statistik. *Mladá fronta DNES*, 29. 8. 2015.).

skrze internet je vysoce sofistikovanou činností vyžadující hluboké znalosti z oblasti informatiky, lze si jen stěží představit, že pachatelé typického počítačového trestného činu neoprávněného přístupu k počítačovému systému a nosiči informací (§ 203 trestního zákoníku) by mohl být větší počet dětí a mladistvých. Uvedený trestný čin je páčán zejména počítačovými specialisty či programátory, tzv. hackery¹¹³. Mezi nimi se přirozeně mohou vyskytovat i jedinci z řad mládeže, při pohledu do statistik kriminality Policie České republiky je však patrné, že je jich minimum – v roce 2005 bylo za tento trestný čin stíháno 14 pachatelů, z toho žádný nebyl z řad mládeže, v roce 2010 31 pachatelů, z toho 2 z řad mládeže, v roce 2015 127 pachatelů, z toho 14 z řad mládeže, a v roce 2020 205 pachatelů, z toho 21 z řad mládeže. Procentuální zastoupení pachatelů z řad mládeže na trestném činu neoprávněného přístupu k počítačovému systému a nosiči informací v uvedených letech tedy bylo 0 %, 6,5 %, 11 % a 10,2 %. Lze proto shrnout, že mladých pachatelů tohoto trestného činu sice spíše přibývá, ale jistě ne takovou měrou, aby se dalo říci, že dochází k výraznějšímu přesunu pachatelů „z ulice“ na internet. Prostřednictvím počítače a internetu je však možné páchat také další trestnou činnost, kde, na rozdíl od výše uvedeného trestného činu, není předmětem útoku přímo počítačový systém nebo nosič informací. Ze Zprávy o situaci v oblasti vnitřní bezpečnosti a veřejného pořádku na území České republiky v roce 2020¹¹⁴ vyplývá, že se jedná zejména o trestné činy podvodu, úvěrového podvodu a ostatní mravnostní trestné činy. Mládež se dle statistik určitou měrou na uvedených trestných činech podílí, avšak statistika neeviduje, zda jsou tyto trestné činy páčány prostřednictvím počítače nebo internetu a jaká věková skupina pachatelů se jich tímto způsobem dopouští. Lze tedy pouze odhadovat, že vzhledem k věku a vyšší počítačové gramotnosti se mládež na těchto případech podílí více než v případě jiné trestné činnosti. S jistotou však nelze tvrdit, že k přesunu pouliční kriminality na internetovou opravdu dochází a že tato skutečnost je příčinou poklesu kriminality mládeže, případně do jaké míry.

Odpoověď na otázku, zda pokles kriminality mládeže skutečně zapříčinilo využívání internetu jako prostředku k odrazení agresivity, poskytuje následující

---

¹¹³ SVATOŠ, R. Počítačová kriminalita. *Auspicia*. [online] 2013, roč. X. č. 1. s. 171–178. [cit. 2022-04-21]. Dostupné z: <https://vsers.cz/wp-content/uploads/2017/02/Auspicia-2013-1.pdf>

¹¹⁴ Zpráva o situaci v oblasti vnitřní bezpečnosti a veřejného pořádku na území České republiky v roce 2020 (ve srovnání s rokem 2019). In: *mvcz.cz* [online]. [cit. 2022-04-21]. Dostupné z: <https://www.mvcz.cz/soubor/zprava-o-situaci-v-oblasti-verejneho-poradku-a-vnitri-bezpecnosti-na-uzemi-ceske-republiky-v-roce-2020.aspx>

graf (viz graf č. 28), který porovnává podíl pachatelů z řad mládeže na celkovém počtu pachatelů u celkové kriminality, násilné kriminality a trestného činu úmyslného ublížení na zdraví. Ač některá média informují o vzrůstající agresivitě dětí a mladistvých¹¹⁵, statistiky tento trend nepotvrzují – obě tendenční křivky, jak podílu pachatelů z řad mládeže na celkové kriminalitě, tak podílu pachatelů z řad mládeže na násilné kriminalitě, jsou klesající. Je však pravdou, že úhel mezi oběma křivkami se od roku 2003 rozevívá (podíl pachatelů z řad mládeže na celkové kriminalitě klesá „rychleji“ než podíl pachatelů z řad mládeže na násilné kriminalitě), z čehož lze usuzovat, že mladí pachatelé jsou v posledních letech agresivnější než dospělá generace. Je nutné zmínit pravděpodobnou příčinu tohoto jevu (rozevírání zmíněných tendenčních křivek), kterou by mohlo být setrvávání mládeže na trestném činu úmyslného ublížení na zdraví. Z grafu je patrné, že tendenční křivka tohoto trestného činu klesá jen velmi pomalu. Navíc trend vývoje podílu pachatelů z řad mládeže na násilné kriminalitě téměř kopíruje trend vývoje podílu mládeže na trestném činu úmyslného ublížení na zdraví, tzn. výše podílu mládeže na násilné kriminalitě je do značné míry ovlivněna právě výší podílu mládeže na trestném činu úmyslného ublížení na zdraví. Vzhledem k tomu, že trestný čin úmyslného ublížení na zdraví zaujímá v rámci násilné kriminality páchané mládeží tak dominantní postavení a že je pro něj typické agresivní chování více než pro jiné trestné činy z této kategorie¹¹⁶, lze jen stěží určit, zda za poklesem celkové kriminality mládeže skutečně stojí využívání internetu jako prostředku k odreagování agresivity. Autorce práce se tato příčina, vzhledem k výše uvedenému, jeví jako velmi nepravděpodobná.

Co se poslední uvedené příčiny týká, tedy že pokles kriminality mládeže ovlivnily změny v trávení volného času mládeže a její zvýšená kontrola ze strany rodičů, autorka práce považuje tento argument za relevantní. To, že ke změnám ve způsobu trávení volného času dětí a mladistvých v průběhu let došlo, je nesporné¹¹⁷. Mládež jednak tráví stále více

---

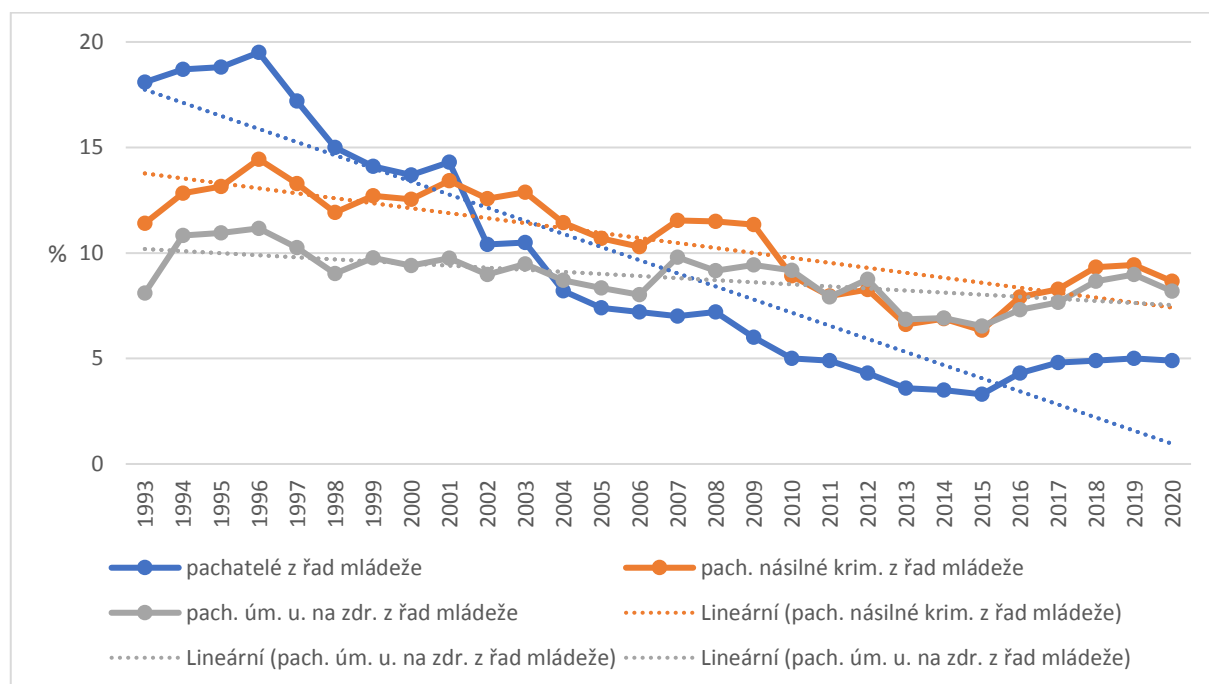
¹¹⁵ Viz např. tento článek: PROCHÁZKA, D. Ministr Gazdík: Roste agresivita u dětí. Podle něj mohou být na vině počítačové hry, covid-19 a sociální sítě. In: *udalosti247.cz* [online]. ©2022, 4. dubna 2022 [cit. 2022-06-16]. Dostupné z: <https://udalosti247.cz/domaci/gazdik-roste-agresivita-deti/>

¹¹⁶ SVATOŠ, R. Proč dlouhodobě klesá podíl mladých pachatelů na kriminalitě? *Policajná teória a prax*. Bratislava: Akadémia policajného zboru v Bratislave, 2016, roč. XXIV. č. 1. s. 40.

¹¹⁷ O způsobu trávení volného času mládeže před rokem 2000 pojednávají např. tyto výzkumné zprávy: <http://www.vyzkum-mladez.cz/zprava/1157352599.pdf>, https://capv.cz/wp-content/uploads/2020/07/9_kraus.pdf. O způsobu trávení volného času mládeže v posledních letech pojednává např. tato výzkumná zpráva: https://www.nadace-promeny.cz/userfiles/files/2019/Ceske%20deti%20venku_Vyzkumna%20zprava.pdf

času u obrazovek televizí, mobilních telefonů, tabletů a počítačů, jednak je její volný čas mnohem více organizován, tedy navštěvuje sportovní, výtvarné, hudební a další kroužky a účastní se jiných „řízených“ volnočasových aktivit. Rodiče jsou také mnohem méně ochotni nechávat své děti trávit volný čas venku, pokud nad nimi nemají kontrolu, zřejmě ze strachu, který v nich vyvolávají zprávy o obtěžování dětí apod. v médiích. Všechny uvedené skutečnosti výrazně přispívají k tomu, že děti a mladiství se vytrácejí z ulic. Tím přicházejí o možnost páchat „pouliční“ trestnou činnost, která je pro ně charakteristická.

Graf č. 28: Porovnání podílu pachatelů z řad mládeže na celkovém počtu pachatelů u celkové kriminality, násilné kriminality a trestného činu úmyslného ublížení na zdraví v letech 1993–2020

Zdroj: Policejní statistiky z let 1993–2020 (vlastní zpracování)

Na základě výše uvedeného lze shrnout, že pokles kriminality mládeže ve sledovaném období let 1993 až 2020 zapříčinila kombinace několika skutečností. Za nejvýraznější faktory, které měly na snížení počtu pachatelů z řad dětí a mladistvých největší vliv, autorka práce vzhledem k provedené analýze statistik považuje demografický vývoj, tedy úbytek populace mládeže, a změnu výše škody odlišující trestný čin od korespondujícího přestupku, ke které došlo v roce 2002. Jako méně významné příčiny poklesu kriminality mládeže, avšak stále mající na toto snížení vliv, se autorce práce jeví přijetí zákona

o soudnictví ve věcech mládeže, jenž vešel v účinnost v roce 2004, a změny ve způsobu trávení volného času mládeže a její zvýšená kontrola. Naopak vliv přijetí trestního zákoníku, využívání internetu jako prostředku k odreagování agresivity a přerodu pouliční kriminality v internetovou na pokles kriminality mládeže se nepodařilo spolehlivě prokázat.

4 Způsoby řešení kriminality mládeže

Materie obsažená v této kapitole by svým rozsahem mohla pokrýt téma samostatné diplomové práce. Následující pasáže proto nebudou vyčerpávajícím výkladem daného tématu, ale spíše přehledem možností přístupu k delikventní mládeži, prostředků zacházení s ní a způsobů jejího sankcionování. Zaměří se také na odklony vyžívané v řízení proti mladistvým a na alternativní tresty.

4.1 Kontrola kriminality mládeže

Kontrolou kriminality, která dříve byla nazývána spíše bojem s kriminalitou, se rozumí „úsilí státu i společnosti o udržení kriminality v určitých přijatelných mezích nebo o její omezování“¹¹⁸. Jedná se tedy o aktivity vyvíjené nejen státem a jeho institucemi, ale i veřejností, zájmovými sdruženími, církvemi, školami a v neposlední řadě též rodinami. Tato mnohost subjektů působících na poli kontroly kriminality naznačuje, že i samotná kontrola se odehrává prostřednictvím více, odlišných strategií – represivních a preventivních. Tyto strategie se však v praxi vzájemně prolínají a vyvažují.

Represivní strategie, nazývaná též formální, se uskutečňuje zejména prostřednictvím trestněprávní kontroly kriminality a na základě aplikace trestního práva ji provádějí soudy, státní zastupitelství, policie atd. Pro represivní strategii kontroly kriminality není významná jen samotná aplikace práva, je nutné pamatovat také na jeho tvorbu – legislativu, která určuje, co je a co není trestným činem (kriminalizuje a dekriminalizuje určitá jednání), stanovuje sankční systém a upravuje trestní řízení a výkon sankcí. Směřování legislativního vývoje určuje trestněprávní politika, která zároveň stanovuje cíle a prostředky represivní strategie kontroly kriminality.¹¹⁹

Preventivní strategie, o které se hovoří také jako o neformální, spočívá zejména v opatřeních ekonomických, sociálních, kulturních, vzdělávacích atd. Realizují ji veřejnost, zájmová sdružení, média, církve, školy, rodiny a další neformální subjekty vykonávající tuto kontrolu bez specifického zmocnění. Preventivní strategie není

---

¹¹⁸ NOVOTNÝ, O., ZAPLETAL, J. a kol. *Kriminologie*. 3., přepracované vydání. Praha: ASPI, 2008. s. 24.

¹¹⁹ ZOUBKOVÁ, I. *Kontrola kriminality mládeže*. Dobrá Voda: Aleš Čeněk, 2002. s. 45.

zaměřena výhradně proti kriminalitě, ale také proti dalším projevům antisociálního chování.

V rámci výkladu formální kontroly kriminality je ve vztahu k mládeži nutno zmínit také dva základní přístupy, které se v současné době vůči mladým pachatelům uplatňují a mezi nimiž trestněprávní politika ovlivňující podobu formální kontroly kriminality osciluje. První z nich přikládá velký význam odstrašující funkci trestu a vyžaduje být vůči pachatelům přísný a tvrdý. Charakterizují ho vysoké sazby trestu odnětí svobody a přísné podmínky jeho výkonu, velmi tvrdý postih recidivujících pachatelů apod. Zastánci tohoto přístupu upozorňují na nutnost včasné trestněprávní intervence vůči pachatelům – čím dříve je jí použito, tím je účinnější. Není-li postihována již bagatelní kriminalita mládeže, dochází k omezení jak generálního, tak i individuálního preventivního působení trestního práva a případného trestu¹²⁰. V prvním případě dochází na základě nepostihování bagatelních deliktů mládeže k deformaci právního vědomí společnosti, která může nabýt dojmu, že určitá jednání jsou v souladu s právem, ač tomu tak není. V druhém případě nedostatečná reakce na delikventní jednání v samotném pachateli vyvolává pocit beztrestnosti a „nedotknutelnosti“. Uplatňování tohoto přístupu s sebou však přináší také rizika v podobě možných negativních důsledků spojených s přísným trestáním dětí a mladistvých ve vztahu k jejich budoucí kriminální kariéře či zneužívání pravomocí ze strany policie. Zastánci druhého základního přístupu tvrdým postihům delikventní mládeže vytýkají také možnou stigmatizaci takto potrestaných pachatelů, kteří místo obecných kulturních vzorců společnosti na základě „etiketizace“¹²¹ přejímají pravidla a hodnotový systém lidí, kteří jsou v podobném postavení. Naopak prosazují tzv. radikální non-intervenci, která spočívá v ignoraci některých mládeží páchaných druhů deliktů (např. záškoláctví, užívání drog). Postihování takových jednání považují za neefektivní, škodlivé a působící jako kriminogenní faktor. Zastánci tohoto přístupu požadují, aby jednání spojená se statusovými delikty¹²² mládeže byla

---

¹²⁰ Individuálním preventivním působením trestu je chápáno výchovné působení trestu na konkrétního pachatele; generálním preventivním působením trestu je chápáno odrazení všech potenciálních pachatelů (všech ostatních členů společnosti) od spáchání trestného činu.

¹²¹ Etiketizační teorie (též teorie nálepkování, či labellingu) vychází z předpokladu, že za vznikem deviance stojí společnost, která definuje pravidla, jež stanovují, co je a není normální, a jejichž porušení vede k označení jedince za devianta. Takto „onálepkovaný“ jedinec se stává „outsiderem“ společnosti. Pro označení určitého jednání za deviantní je tedy významnější to, jak na takové jednání nahlíží společnost, než samotná povaha spáchaného činu.

¹²² Statusovými delikty jsou chápány takové delikty, které neexistují obecně, nýbrž pouze v rámci určité skupiny lidí definované podle specifického znaku – v tomto případě je takovým znakem status dítěte a mladistvého.

dekriminalizována. Závěrem lze dodat, že v průběhu historie je možné sledovat určité střídání tolerantnějších období, uznávajících spíše druhý zmíněný přístup, s represivními obdobími, ve kterých se uplatňuje první z uvedených přístupů. Důvodů odklonu od jednoho přístupu k druhému je hned několik – od změn tržní ekonomiky a trhu práce, přes masovou migraci až po jistou deziluzi ohledně efektivity právě užívaných opatření.¹²³

Zároveň je potřeba zmínit, že v systémech zacházení s delikventní mládeží se v současné době výrazně prosazuje vliv koncepce tzv. restorativní (obnovující) justice. Ta vychází z přesvědčení, že trestný čin je mnohem více konfliktem konkrétních osob narušujícím mezilidské vztahy a způsobujícím újmu, než střetem mezi pachatelem a státem, při kterém dochází k porušování právních norem. Cílem restorativní justice je proto obnovit narušené společenské vztahy a odčinit způsobená příkoří, což vyžaduje aktivní zapojení oběti trestného činu do řešení vzniklé situace. Primárním úkolem trestního práva by tedy nemělo být potrestání pachatele, ale vytvoření podmínek pro převzetí odpovědnosti pachatele za spáchaný trestný čin a odčinění újmy. O to se restorativní justice snaží zejména mimosoudní cestou (s využitím např. mediace) a teprve ve chvíli, kdy odčinění újmy není dosaženo tímto způsobem, nastupuje standardní trestní řízení. Vedle mimosoudního řešení konfliktu restorativní justice využívá alternativních trestů a také odklonů v trestním řízení. Podrobněji budou tyto prostředky ve vztahu k mládeži popsány v následující kapitole.

4.2 Zacházení s delikventní mládeží

Specifičnost věkové kategorie dětí a mladistvých (jejich psychosociální vývoj, rozumová, mravní a sociální zralost apod.) dává prostor k využití mnoha prostředků při zacházení s delikventními jedinci z řad mládeže. Zatímco některé z nich mají převážně preventivní charakter, jiné využívají zejména represivního působení. Následující podkapitoly tedy budou věnovány nejvýznamnějším prostředkům a způsobům využívaným při zacházení s delikventní mládeží.

---

¹²³ VÁLKOVÁ, H., KUČTA, J., HULMÁKOVÁ, J. a kol. *Základy kriminologie a trestní politiky*. 3. vydání. V Praze: C.H. Beck, 2019. Beckovy mezioborové učebnice. s. 280–282.

4.2.1 Působení rodiny

Jak již bylo řečeno v kapitole věnované příčinám kriminality mládeže, rodina je zpravidla prvním sociálním prostředím, se kterým se dítě setkává a které hraje klíčovou roli v procesu jeho socializace a rozvíjení jeho osobnosti. Nastávají však i situace, kdy rodina v plnění svých funkcí selhává, a v procesu socializace dítěte dochází k potížím, které mohou přispět k zahájení jeho kriminální kariéry. Aby bylo rodinu možné označit za funkční, tedy mimo jiné takovou, která působí preventivně v oblasti deviantních projevů dítěte, je dle Heluse nutné, aby plnila následující funkce: uspokojuje základní potřeby dítěte v raném věku; uspokojuje jeho potřebu přináležetosti; vytváří dítěti prostor pro seberealizaci a aktivní projevy; kultivuje jeho vztah k materiálním statkům (buduje vztah dítěte k věcem náležejícím rodině); umožňuje dítěti prožitek sebe sama; poskytuje vzory a příklady (dítě napodobuje chování rodičů); zakládá a rozvíjí vědomí zodpovědnosti, povinnosti a ohleduplnosti; umožňuje dítěti pronikat do mezigeneračních vztahů; poskytuje mu první informace o vnějším světě a společnosti; nabízí dítěti útočiště a místo, kde se může svěřit a očekávat pomoc¹²⁴. Není-li rodina schopna tyto základní funkce plnit, pak o ní lze hovořit jako o dysfunkční a obvykle vyžadující zásah kompetentních institucí. Jejich postup musí být v souladu s Listinou základních práv a svobod a Úmluvou o právech dítěte a je konkretizován zejména v zákoně č. 89/2012 Sb., občanský zákoník (dále též „občanský zákoník“), a zákoně č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí (dále též „zákon o sociálně-právní ochraně dětí“).¹²⁵

4.2.2 Opatření dle občanského zákoníku a zákona o sociálně-právní ochraně dětí

Občanský zákoník v § 858 a násl. zakotvuje institut tzv. rodičovské odpovědnosti, kterou definuje jako soubor povinností a práv rodičů při péči o dítě spočívající zejména v péči o jeho tělesný, rozumový, mravní a citový vývoj a zajištění jeho výchovy a vzdělávání. Při výkonu těchto povinností a práv jsou rodiče oprávněni využívat přiměřených výchovných prostředků, které neohrožují rozvoj, zdraví a důstojnost dítěte. Je tedy zřejmé, že primární odpovědnost za výchovu dětí v nejširším slova smyslu nesou jejich rodiče a první zásah by v případě delikventního chování dětí měl přijít právě ze strany nositelů rodičovské odpovědnosti. Nastávají však také situace, kdy rodiče

---

¹²⁴ HELUS, Z. *Sociální psychologie pro pedagogy*. 2., přepracované a doplněné vydání. V Praze: Grada, 2015. s. 219–222.

¹²⁵ FIRŠTOVÁ, J. *Kriminalita mládeže v sociálních souvislostech*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2014. s. 115–116.

v plnění výchovné role selhávají a svým vlastním protispolečenským chováním jsou navzdory ustanovení § 884 odst. 1 občanského zákoníku dítěti špatným vzorem. I na takovou eventualitu je občanský zákoník připraven a na základě § 869 a násl. umožňuje, je-li to v zájmu dítěte, rodiče rodičovské odpovědnosti zbavit, pozastavit mu ji či omezit. Toto řešení je však nejcitelnějším zásahem do rodinných vztahů a v případě výskytu deviantního chování dítěte by mělo být primárně využito mírnějších prostředků preventivního charakteru, tj. výchovných opatření v podobě napomenutí, dohledu či omezení. Napomenutí (§ 925 odst. 1 písm. a) občanského zákoníku), které je nejmírnějším opatřením, umožňuje soudu či orgánu sociálně-právní ochrany dětí v zájmu zajištění řádné výchovy vhodným způsobem napomenout nezletilé dítě, jeho rodiče, případně jiné osoby, které výchovu dítěte narušují či ohrožují. Nejčastěji se toto opatření vůči rodičům uplatňuje v situacích, kdy tolerují záškoláctví dítěte nebo zanedbávají jeho lékařskou péči. Dohledu (§ 925 odst. 2 písm. b) občanského zákoníku) je využíváno v závažnějších případech (např. drobná kriminalita, opakované záškoláctví) a zpravidla se na něm podílí škola, občanské sdružení v místě bydliště dítěte, případně pracoviště mladistvého. Cílem omezení (§ 925 odst. 2 písm. c) občanského zákoníku) je zabránit působení škodlivých vlivů na výchovu nezletilého a spočívá zejména v zákazu určitých, pro nezletilého nevhodných, aktivit, např. návštěv barů, diskoték, sportovních utkání apod. Výraznější zásah do rodinných vztahů představuje institut svěřeni dítěte do péče jiné osoby než rodičů, zpravidla příbuzných dítěte (§ 953 a násl. občanského zákoníku), který by vždy měl mít přednost před ústavní výchovou. Je však nutné pamatovat na skutečnost, že využití tohoto prostředku není ve všech případech vhodné a u dětí se závažnými poruchami chování může být problematické ustanovit osobu, která by řádnou výchovu nezletilého byla schopna zabezpečit. Nejkrajnějším řešením souvisejícím s delikventním chováním mládeže a její kriminalitou, které občanský zákoník nabízí, je tedy institut ústavní výchovy (§ 971 a násl. občanského zákoníku). Toto opatření může být soudem nařízeno v situacích, kdy jsou výchova dítěte nebo jeho vývoj vážně ohroženy nebo narušeny a dříve učiněná opatření se jeví jako neúčinná, nebo rodiče nemohou z vážných důvodů výchovu sami zabezpečit. Za všech okolností je však v první řadě nutno přihlížet k zájmům dítěte. Vážným ohrožením výchovy může být nejen zanedbávání dítěte ze strany rodičů, ale také jejich nevšímavost vůči závadovému chování dítěte (záškoláctví, užívání návykových látek, kriminalita včetně recidivy) nebo deviantní chování samotných rodičů. Ústavní výchova může probíhat v několika typech zařízení – diagnostickém ústavu, dětském domově, dětském domově se školou

a výchovném ústavu (blíže je fungování těchto zařízení upraveno v zákoně č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů). Diagnostický ústav přijímá děti s nařízeným předběžným opatřením, nařízenou ústavní výchovou nebo uloženou ochrannou výchovou (více viz dále) a obvykle u svých klientů provádí celkové diagnostické vyšetření, na jehož základě poté vypracovává individuální program zacházení s dítětem mající za cíl rozvoj jeho osobnosti. Zatímco do dětského domova se umísťují děti, které nemají závažné poruchy chování a mohou navštěvovat školy, jež nejsou součástí domova, dětské domovy se školou pečují o děti se závažnými poruchami chování, o děti vyžadující pro svou přechodnou či trvalou duševní poruchu výchovně léčebnou péči a o děti s uloženou ochrannou výchovou. Obvykle se jedná o děti od šesti let do ukončení povinné školní docházky. Jestliže u nezletilého přetrvávají výchovné problémy i po skončení základního vzdělávání, a není proto možné, aby se vzdělával na střední škole mimo dětský domov, a zároveň nevstoupí do pracovněprávního vztahu, je nezletilý umístěn do výchovného ústavu. Výchovný ústav zabezpečuje výchovnou, vzdělávací a sociální péči vůči mladistvým se závažnými poruchami chování a nařízenou ústavní výchovou nebo uloženou ochrannou výchovou. Dětem, u kterých se sice objevují negativní projevy chování, ale zatím neexistují důvody pro nařízení ústavní výchovy či uložení ochranné výchovy, jsou určena tzv. střediska výchovné péče. Jejich účelem je zejména preventivní působení v oblasti možného budoucího deviantního chování dítěte. Střediska tedy poskytují širokou škálu pedagogických a psychologických služeb, včetně diagnostiky a poradenství, realizovaných odborníky z řad pedagogů, psychologů, vychovatelů a sociálních pracovníků.¹²⁶

Posláním orgánů sociálně-právní ochrany dětí je poskytovat rodičům podporu při plnění jejich povinností vyplývajících z rodičovské odpovědnosti a případně zasáhnout, jestliže se v realizaci výchovy ze strany rodičů objeví nedostatky. V případech, kdy jsou tyto nedostatky závažnějšího charakteru a k nápravě nepostačuje intervence uvnitř rodinného prostředí, umožňuje zákon o sociálně-právní ochraně dětí přijetí určitých opatření. Prvním z nich je institut tzv. upozornění (§ 7 zákona o sociálně-právní ochraně dětí), které každého opravňuje upozornit rodiče na závadové chování jejich dítěte a také

---

¹²⁶ FIRŠTOVÁ, J. *Kriminalita mládeže v sociálních souvislostech*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2014. s. 117–136.

každému dává možnost upozornit orgán sociálně-právní ochrany dětí na skutečnost, že rodiče porušují povinnosti či zneužívají práva vyplývající z rodičovské odpovědnosti. Zákon dále jako jedno ze stěžejních opatření stanovuje preventivní a poradenskou činnost mající za cíl předcházení jakýmkoliv potížím, které by se mohly vyskytnout v souvislosti s výchovou dětí a péčí o ně. Paragraf 10 zákona o sociálně-právní ochraně dětí proto zejména obcím a obecním úřadům ukládá řadu povinností. Úkolem obecních úřadů je vyhledávat ohrožené děti (tj. děti rodičů, kteří neplní povinnosti nebo zneužívají práva vyplývající z rodičovské odpovědnosti, děti vedoucí nemravný a zahálčivý život, děti opakovaně utíkající z domova atd.), působit na rodiče tak, aby plnili povinnosti vyplývající z rodičovské odpovědnosti, projednávat s rodiči odstranění nedostatků ve výchově dětí a zároveň pracovat s dětmi na zlepšení jejich chování tak, aby nebylo nutné přistoupit k výchovným opatřením. Pracovníci obecního úřadu jsou navíc oprávněni kontrolovat, zda děti nenavštěvují pro ně nevhodná prostředí (např. bary, diskotéky, herny). V rámci samostatné působnosti jsou obce povinny vytvářet příležitosti pro sportovní, kulturní, jinou zájmovou a vzdělávací činnost dětí (§ 10 odst. 2 zákona o sociálně-právní ochraně dětí), která má potenciál přispět k eliminaci deviantního chování mládeže v dané lokalitě. Obecní úřady obcí s rozšířenou působností jsou povinny sledovat nežádoucí vlivy, které na děti a mladistvé působí a mohou je negativně ovlivnit v oblasti jejich případné sociální deviace, zjišťovat příčiny těchto vlivů a zejména přijímat taková opatření, která jejich působení na mládež eliminují. Za tímto účelem může starosta zřídit jako zvláštní orgán obce komisi pro sociálně-právní ochranu dětí, jejímž úkolem je doporučovat provedení výše uvedených opatření a navrhovat programy péče o deviací ohrožené děti (§ 38 zákona o sociálně-právní ochraně dětí). V rámci poradenství obecní úřad obce s rozšířenou působností pomáhá rodičům řešit výchovné problémy související s péčí o dítě a pořádá přednášky a kurzy zaměřené na tuto problematiku. Preventivní aktivity poradenského charakteru cílí zejména na rodiče dětí s poruchami chování, experimentujících s návykovými látkami apod. Zákon také zdůrazňuje význam smysluplného trávení volného času dětmi jakožto prostředku k zabránění rozvoje sociálně nežádoucích jevů. Za tímto účelem pověřuje obecní úřady sledováním způsobu, jakým děti vyžadující zvýšenou pozornost (tj. zejména děti, které vedou zahálčivý a nemravný život a opakovaně utíkají z domova) svůj volný čas tráví (§ 31 a násl. zákona o sociálně-právní ochraně dětí). Zvláštní péči vyžadují také děti, které opouštějí ústavní či ochrannou výchovu nebo vykonaly nepodmíněný trest odnětí svobody. Je nutné s nimi intenzivně pracovat již v době, kdy jsou umístěny

v institucionální péči, řešit s nimi případné potíže a připravovat je na život po návratu z věznice, ústavu nebo dětského domova. Pro tyto účely jsou zaměstnanci obecního úřadu obce s rozšířenou působností pověřeni například k návštěvám dětí ve výše uvedených zařízeních s cílem projednat s nimi možnost budoucího zaměstnání nebo přípravy na budoucí povolání či zaměstnání (§ 34 zákona o sociálně-právní ochraně dětí). Pro efektivní výkon sociálně-právní ochrany dětí jsou obce a kraje zákonem zmocněny zřizovat určitá zařízení. Jedná se o zařízení odborného poradenství pro péči o děti, zařízení sociálně výchovné činnosti, zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc a výchovně rekreační tábory (§ 39 zákona o sociálně-právní ochraně dětí). V zařízeních odborného poradenství pro péči o děti poskytují odborníci z řad pedagogů, psychologů a sociálních pracovníků informace ohledně výchovy dětí, doporučení pro řešení vztahu rodič-dítě a také rady v oblasti péče o děti se zdravotním postižením (§ 40 zákona o sociálně-právní ochraně dětí). Služeb těchto zařízení by měly využívat především rodiny dětí dopouštějících se různých forem sociálně nežádoucího jednání, včetně kriminality. Zařízení sociálně-výchovné péče jsou určena zejména dětem vyžadujícím zvýšenou pozornost (viz výše), kterým nabízejí programy výchovných aktivit, využití volného času a rozvoje sociálních kompetencí (§ 41 zákona o sociálně-právní ochraně dětí). Pro děti, jež se ocitly bez jakékoliv péče, péče přiměřené jejich věku nebo které jsou vážně ohroženy na životě či příznivém vývoji (tj. především děti týrané, zneužívané či zanedbávané), jsou určena zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc (např. Klokánek, SOS dětské vesničky). Jejich úkolem je zabezpečit uspokojení základních potřeb těchto dětí, poskytnout jim ubytování a stravu a zajistit zdravotní péči a psychologickou pomoc (§ 42 zákona o sociálně-právní ochraně dětí). Právě týrání, zneužívání či zanedbávání dítěte může být významným kriminogenním faktorem. Výchovně rekreační tábory se v období letních prázdnin zřizují zejména pro děti s poruchami chování ze sociálně potřebných rodin, pro děti rodičů neplnících nebo zanedbávajících povinnosti plynoucí z rodičovské odpovědnosti atd. Cílem těchto táborů je eliminovat či odstranit problémy s chováním dětí a naučit je nezbytným sociálním, případně i hygienickým návykům (§ 43 zákona o sociálně-právní ochraně dětí).¹²⁷

---

¹²⁷ FIRSTOVÁ, J. *Kriminalita mládeže v sociálních souvislostech*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2014. s. 136–144.

4.2.3 Působení školy

Vedle rodiny plní v procesu socializace jedince významnou funkci i škola. Sehrává tedy nezastupitelnou roli také v zacházení s delikventní mládeží. Za účelem řešení rozmanitých výchovných problémů, se kterými se dítě ve školním prostředí, ale i mimo něj, potýká byla vytvořena síť poradenských služeb zaměřující se na řešení speciálních výukových a výchovných problémů žáků. Výkon těchto poradenských služeb je upraven vyhláškou Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy č. 72/2005 Sb., o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních (dále též „vyhláška“), jejíž existence je předjímána v § 121 odst. 1 školského zákona. Vyhláška v § 2 stanovuje účel poradenských služeb, kterým je mimo jiné prevence a řešení vzdělávacích a výchovných obtíží, různých forem rizikového chování a dalších problémů souvisejících se vzděláváním a s motivací k překonávání problémových situací. Poradenství ve škole nejčastěji zabezpečují výchovný poradce a školní metodik prevence, nezřídka však tyto služby realizuje také školní psycholog nebo školní speciální pedagog. Při své práci se zaměřují zejména na prevenci školní neúspěšnosti a sociálně patologických jevů, kariérové poradenství, podporu a začleňování žáků z jiného kulturního prostředí nebo se sociálním znevýhodněním, péči o žáky s výchovnými či vzdělávacími obtížemi, předcházení všem formám rizikového chování atd. (§ 7 vyhlášky). Činnosti spadající do kompetence výchovného poradce jsou uvedeny v příloze č. 3 vyhlášky a lze je rozdělit na činnosti poradenské, kam spadají například kariérové poradenství, diagnostika speciálních vzdělávacích potřeb žáků či integrace žáků se zdravotním postižením, a činnosti metodické a informační, ke kterým se řadí například metodická pomoc pedagogům, předávání informací o činnosti školy žákům a jejich rodičům nebo evidence žáků v péči výchovného poradce. Úkolem výchovného poradce je také komunikace a spolupráce s odborníky z pedagogicko-psychologických poraden či středisek výchovné péče. Činnost školního metodika prevence je taktéž upravena v příloze č. 3 vyhlášky. Jeho hlavním úkolem by měla být prevence sociálně patologických jevů ve škole, a to prostřednictvím tvorby a kontroly realizace preventivního programu školy, koordinace aktivit školy zaměřených na prevenci záškoláctví, vandalismu, závislostí, násilí a dalších sociálně nežádoucích jevů, zprostředkování informací z této oblasti pracovníkům školy, metodického vedení a vzdělávání pedagogů atd. Součástí práce metodika prevence je také poskytování poradenských služeb žákům s rizikem nebo projevy sociálně nežádoucího chování

a jejich rodičům. Přílohová část vyhlášky dále obsahuje výčet činností školního psychologa a speciálního pedagoga, kteří se také mohou na poradenských službách školy podílet. Školní psycholog se věnuje zejména intervencím u dětí s poruchami chování, zjišťování třídního klimatu v kolektivech ohrožených sociálně nežádoucími jevy (šikanou, závislostmi apod.) a individuálním konzultacím se žáky s osobními problémy. Školní speciální pedagog vyhledává žáky se speciálními vzdělávacími potřebami a pracuje s nimi, koordinuje speciálně pedagogické poradenské služby ve škole a spolupracuje s dalšími odborníky z oblasti speciální pedagogiky.¹²⁸

4.2.4 Opatření dle zákona o soudnictví ve věcech mládeže ve vztahu k mladistvým

Přijetí zákona o soudnictví ve věcech mládeže přineslo výrazný odklon od doposud platné právní úpravy, a to jak v koncepci a podmínkách trestní odpovědnosti mladistvých, tak i v jejich sankcionování. Právní úprava obsažená v trestním zákoně č. 140/1961 Sb., účinná do 31. 12. 2003, byla ve vztahu k mladistvým pachatelům pouhou modifikací trestů ukládaných dospělým pachatelům (co se škály druhů trestů, podmínek jejich ukládání a snížení maximální výměry některých druhů trestů týká). Naproti tomu zákon o soudnictví ve věcech mládeže zakotvil moderní systém sankcí významně posilující výchovný vliv sankcionování mladistvých pachatelů, zdůrazňující restorativní přístup k řešení kriminality mladistvých a využívající některé nové druhy opatření a postupů uplatňovaných ve vztahu k mladistvým delikventům. Zatímco trestní zákon z roku 1961 zakotvoval tzv. dvojkolejný systém sankcí, umožňující jak dospělé, tak i mladistvé pachatele postihovat dvěma různými druhy sankcí – tresty a ochrannými opatřeními, zákon o soudnictví ve věcech mládeže využívá systému jednokolejného a jako jediný druh sankce umožňuje tzv. opatření. Zároveň však opatření rozděluje do tří kategorií – na opatření výchovná, ochranná a trestní, mezi kterými existují významné rozdíly. Trestní opatření jsou obdobou trestů ukládaných podle trestního zákoníku dospělým pachatelům. Ochranná opatření ukládaná podle zákona o soudnictví ve věcech mládeže se od opatření ukládaných podle trestního zákoníku liší pouze v tom, že u mladistvých lze navíc využít ještě tzv. ochranné výchovy. Třetí skupina opatření, opatření výchovná, se od zbylých dvou skupin opatření liší zcela zásadně, například možností uložit je mladistvému s jeho souhlasem již během trestního řízení nebo neexistencí sekundární sankce, která by byla následkem porušení uloženého

---

¹²⁸ FIRSTOVÁ, J. *Kriminalita mládeže v sociálních souvislostech*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2014. s. 144–148.

výchovného opatření. Z formálního hlediska tedy je možné hovořit o jednokolejném systému sankcí, které pojí zejména jejich společný účel stanovený v § 9 odst. 1 zákona o soudnictví ve věcech mládeže¹²⁹, z materiálního hlediska však nelze přehlížet výše uvedené rozdíly mezi jednotlivými kategoriemi sankcí a fakticky může být tento systém sankcí nazýván trojkolejným.

Výše uvedené kategorie opatření představují hmotněprávní prostředky užívané k postihování provinění, kterých se dopouštějí mladiství. Moderní trestní právo však umožňuje jako způsob reakce orgánů trestní justice na spáchanou trestnou činnost využít i procesních nástrojů, tzv. odklonů v trestním řízení. Odklon v trestním řízení je nástrojem zjednodušení a zkrácení trestního řízení, dává možnost vyhnout se stigmatizaci obviněného, která souvisí se samotným trestním řízením a případným odsuzujícím rozsudkem, a zároveň je opatřením představujícím pozitivní a konstruktivní reakci na spáchaný trestný čin, jež je určena méně narušeným pachatelům, u kterých spolupráce s orgány probační služby či konfrontace s obětí činu mohou postačovat k nápravě a nahradit tak standardní sankci. Odklony jsou zároveň prostředkem výchovného působení na osobu, vůči níž je vedeno trestní řízení a vůči níž se odklon uplatňuje, a lze tedy říci, že představují prvek restorativní justice, k níž se trestní politika v současné době kloní. Odklony je možné, vzhledem k významné podobnosti jejich důsledků pro pachatele či obviněného s důsledky, které mají pro tyto osoby alternativní tresty (viz dále), označit za sankční opatření. Podrobněji bude o odklonech užívaných v řízeních proti mladistvým pojednávat jedna z následujících podkapitol.

Další, specifický způsob reakce na spáchaný trestný čin, resp. provinění, představují tzv. alternativy k potrestání, které spočívají v tom, že soud sice pachatele uzná vinným ze spáchaní trestného činu (provinění), ale neuloží mu žádný trest, resp. trestní opatření. Rozhodnutí soudu neuložit pachateli trest může mít povahu jak konečnou, tak i mezitímní. Soudu pro mládež je totiž dle zákona o soudnictví ve věcech mládeže umožněno, aby upustil od uložení trestního opatření mladistvému definitivně, nebo podmíněně se stanovením zkušební doby, která umožňuje uložit pachateli trestní

---

¹²⁹ Účelem opatření ukládaných mladistvým je podle § 9 odst. 1 zákona o soudnictví ve věcech mládeže především vytvoření podmínek pro sociální a duševní rozvoj mladistvého se zřetelem k jím dosaženému stupni rozumového a mravního vývoje, osobním vlastnostem, k rodinné výchově a k prostředí mladistvého, z něhož pochází, i jeho ochrana před škodlivými vlivy a předcházení dalšímu páchaní provinění.

opatření dodatečně, pokud se ve zkušební době neosvědčí. Upuštění od uložení trestního opatření je tedy dalším prostředkem skýtajícím možnost výchovného působení na pachatele, prostřednictvím něhož lze dosáhnout nápravy mladistvého. Detailněji budou alternativy k potrestání popsány v některé z následujících kapitol.

System sankčních opatření, která jsou určena pro postih trestné činnosti mladistvých, tedy sestává ze tří hlavních komponentů, a to odklonů v trestním řízení (které jsou procesními prostředky sankcionování mladistvých), alternativ k potrestání a opatření (které představují hmotněprávní sankce ukládané mladistvým pachatelům). Na rozdíl od systému sankcí využívaného ve vztahu k dospělým pachatelům, jsou jednotlivé komponenty u systému sankcí zakotveného v zákoně o soudnictví mládeže více provázány, a to díky kategorii výchovných opatření. V řízení proti dospělým není možné zároveň s uplatněním odklonu uložit některou z hmotněprávních sankcí, avšak v řízení proti mladistvým tato možnost existuje a spolu s odklonem lze uložit některé z výchovných opatření. Ta je možné ukládat také vedle trestních a ochranných opatření, dovoluje-li to jejich povaha, a stejně tak i při upuštění od uložení trestního opatření nebo podmíněném upuštění od uložení trestního opatření. Ve vymezení vzájemných vztahů mezi jednotlivými elementy sankčního systému hraje významnou roli také § 3 odst. 2 zákona o soudnictví ve věcech mládeže, který stanovuje subsidiární užití trestních opatření. Ta lze použít až tehdy, kdy by zvláštní způsoby řízení (kterými se rozumí odklony v trestním řízení) a opatření (zejména ta, která obnovují narušené sociální vztahy a přispívají k předcházení protiprávním činům a kterými se rozumí opatření výchovná a ochranná) zřejmě nevedly k naplnění účelu zákona o soudnictví ve věcech mládeže. Trestní opatření jsou tedy prostředkem ultima ratio. Výše uvedené ustanovení se sice žádným způsobem nezmiňuje o alternativách k potrestání, avšak vzhledem k tomu, že se jedná právě o alternativy k uložení trestního opatření, je nepochybné, že i tyto by měly být využívány přednostně před trestními opatřeními.¹³⁰

4.2.4.1 Odklony v trestním řízení proti mladistvým

Jak již bylo řečeno v textu výše, odklony v trestním řízení představují jednu z podob sankčních opatření a jsou procesními prostředky reakce na spáchaný trestný čin (přečin). Lze je charakterizovat jako odchylky od standardního průběhu trestního řízení,

---

¹³⁰ ŠČERBA, F., COUFALOVÁ, B. *Efektivita sankcionování mladistvých*. Praha: Leges, 2016. s. 21–29.

jejichž účelem je zejména rychlejší a efektivnější vyřízení věci nevyžadující projednání před soudem v hlavním líčení.¹³¹ Zároveň je možné odklony označit za způsob mimosoudního vyřízení věci, jejichž cílem není potrestání pachatele v tradičním slova smyslu. Pojem „mimosoudní řešení“ je přitom v tomto případě nutné chápat tak, že odklon může být uplatněn ještě před tím, než soud rozhodne rozsudkem o vině a případném trestu, nikoli tak, že by soud nemohl do rozhodnutí o odklonu zasahovat. Dále je nutné rozlišovat mezi odklonem v širším smyslu a v užším smyslu. V prvním případě se jedná o situace, kdy je trestní věc vyřízena tak, že trestní stíhání je zastaveno, resp. je od něj upuštěno (pokud toto upuštění není obligatorní, např. když daný skutek není trestným činem). V druhém případě je na odklon nutné nahlížet jako na prostředek výchovného působení na osobu, vůči níž se vede trestní řízení a vůči níž je odklon uplatňován. Výchovné působení odklonu může nastat až po rozhodnutí o odklonu, a to v podobě stanovení zkušební doby a podmínek, jimž obviněný během této doby musí vyhovět, nebo rozhodnutí o odklonu předchází, a je tedy nutnou podmínkou jeho aplikace. Výchovné působení odklonu je navíc spojeno s určitými omezeními, která musí obviněný respektovat, a je tedy odklonem do jisté míry postihován, proto lze odklon označit jako sankční opatření rozšiřující hmotněprávní prostředky sankcionování pachatelů. Za nespornou výhodu odklonu je možné označit skutečnost, že pachatel zůstává na svobodě a ve svém sociálním prostředí, což pozitivně přispívá k možnosti jeho resocializace. Poškozený má zároveň příležitost aktivněji se účastnit výkonu spravedlnosti a snáze dosáhnout zadostiučinění (materiálního i morálního). Řešení trestní věci prostřednictvím odklonu také výrazně přispívá k rychlosti a hospodárnosti trestního řízení a je vhodným způsobem řešení bagatelních případů, čímž přispívá k diferenciaci trestní odpovědnosti.¹³²

Zvláštní právní úprava odklonů, která se vztahuje k řízení proti mladistvým, je obsažena v desátém oddílu sedmého dílu zákona o soudnictví ve věcech mládeže. V § 69 uvedeného zákona jsou vypočteny tyto zvláštní druhy řízení (odklony): podmíněné odložení návrhu na potrestání, podmíněné zastavení trestního stíhání, narovnání a odstoupení od trestního stíhání. Obecné podmínky pro aplikaci odklonů v řízení proti mladistvým jsou obsaženy v § 68 zákona o soudnictví ve věcech mládeže. Jednak se

---

¹³¹ ŠÁMAL, P., MUSIL, J., KUČHTA, J. *Trestní právo procesní*. 4., přepracované vyd. Praha: C. H. Beck, 2013. s. 729.

¹³² ŠČERBA, F., COUFALOVÁ, B. *Efektivita sankcionování mladistvých*. Praha: Leges, 2016. s. 37–40.

podezření ze spáchání provinění musí na základě dostatečného objasnění skutkového stavu jevit jako zcela důvodné, jednak mladistvý musí být připraven nést odpovědnost za spáchaný čin, vypořádat se s jeho příčinami a přičinit se o odstranění škodlivých následků provinění (což může učinit různými způsoby, např. poskytnutím morální satisfakce, typicky omluvy, poškozenému nebo projevením snahy o nahrazení způsobené škody peněžitou reparací či uvedením v předešlý stav). Fakultativní podmínkou je potom možnost na mladistvém v případě potřeby vyžadovat, aby se zavázal k chování omezujícímu možnost spáchání dalších provinění (což lze realizovat prostřednictvím uložení výchovného opatření, které má však největší smysl u odklonů spojených se stanovením zkušební doby, tedy u podmíněného zastavení trestního stíhání a podmíněného odložení podání návrhu na potrestání).

Následující text bude věnován jednotlivým druhům odklonů užívaným v trestním řízení proti mladistvým. Nenabídne však podrobný rozbor právní úpravy této problematiky, spíše upozorní na specifika využití jednotlivých odklonů ve vztahu k mladistvým. Co se podmíněného zastavení trestního stíhání týká, ustanovení § 307 odst. 1 zákona č. 141/1961 Sb., trestní řád (dále též „trestní řád“), stanoví šest podmínek, které pro uložení podmíněného zastavení trestního stíhání musí být splněny. Zaprvé, jedná se o řízení o přečinu; zadruhé, obviněný se k činu doznal; zatřetí, obviněný s podmíněným zastavením trestního stíhání souhlasí; začtvrté, obviněný nahradil škodu, jestliže byla činem způsobena, nebo s poškozeným uzavřel dohodu o její náhradě, anebo učinil jiná potřebná opatření k její náhradě; zapáté, obviněný vydal bezdůvodné obohacení, které činem získal, nebo s poškozeným o jeho vydání uzavřel dohodu, anebo učinil jiná vhodná opatření k jeho vydání; zašesté, vzhledem k osobě obviněného, s přihlédnutím k jeho dosavadnímu životu a k okolnostem případu lze důvodně rozhodnutí o podmíněném zastavení trestního stíhání považovat za dostačující. Od 1. 9. 2012 navíc došlo k rozšíření podmínek pro uplatnění tohoto institutu, kdy je možné jej, pokud to odůvodňuje povaha a závažnost spáchaného činu, okolnosti jeho spáchání nebo poměry obviněného, aplikovat pouze tehdy, pokud obviněný splní obecné, výše uvedené podmínky, a k tomu se navíc zaváže, že se během zkušební doby zdrží určité činnosti, pokud se v souvislosti s ní dopustil přečinu, nebo složí na účet soudu a v přípravném řízení na účet státního zastupitelství peněžitou částku určenou státu

na peněžitou pomoc obětem trestné činnosti.¹³³ Jistou překážkou pro aplikaci tohoto odklonu v řízení proti mladistvým může být zmíněná povinnost k náhradě škody či vydání bezdůvodného obohacení, popř. uzavření dohody nebo učinění kroků, které k tomuto směřují. Mladiství totiž vzhledem ke svému věku a často ještě nedokončené přípravě na budoucí povolání nedisponují dostatečnými finančními prostředky k takové reparaci. Na druhou stranu, aplikaci podmíněného zastavení trestního stíhání by neměla bránit skutečnost, že za mladistvého škodu nahradí jiný subjekt, například rodiče. Zásadní rozdíl při využívání podmíněného zastavení trestního stíhání v řízení proti dospělým obviněným a proti mladistvým obviněným představuje možnost uložit mladistvému s jeho souhlasem během zkušební doby tohoto odklonu dohled probačního úředníka, což trestní řád nepřipouští. Podobně lze mladistvému uložit i další výchovná opatření, např. probační program či výchovnou povinnost spočívající v povinnosti mladistvého vykonat bezplatně ve svém volném čase společensky prospěšnou činnost. Co se zpříšňujících podmínek uplatnění tohoto institutu týká, v případě mladistvých zřejmě nedochází k jejich přílišnému využívání. U zavázání se ke zdržení se určité činnosti, v souvislosti s níž se mladistvý dopustil přečinu, přichází v praxi v úvahu jedině zákaz řízení, neboť podmínky jiné činnosti obvykle mladiství při páchaní trestné činnosti neporušují.¹³⁴ O složení částky určené na pomoc obětem trestné činnosti je pojednáno níže u institutu narovnání.

Dalším z odklonů, který je možné v trestním řízení proti mladistvému využít, je narovnání. Podmínky, jež jsou trestním řádem v ustanovení § 309 odst. 1 pro schválení narovnání stanoveny, jsou částečně shodné s podmínkami pro podmíněné zastavení trestního stíhání. Narovnání lze tedy schválit, pokud, zaprvé, je stíhaný skutek přečinem; zadruhé, obviněný prohlásí, že skutek, pro který je stíhán, spáchal; zatřetí, obviněný nahradí poškozenému způsobenou škodu nebo učiní jiné kroky k tomu směřující, případně jinak odčiní újmu vzniklou činem; začtvrté, obviněný vydá bezdůvodné

---

¹³³ HULMÁKOVÁ, J. Aktuální trendy při aplikaci odklonů a sankcí s restorativními prvky v České republice. In: Strémy T. *Restoratívna justícia a systém alternatívnych trestov* [online]. Zborník z medzinárodnej vedeckej konferencie. Praha: Leges, 2017. s. 167. [cit. 2022-08-06]. Dostupné z: https://www.knihyleges.cz/web_redir?aParameters=akod_r:output&aparameters=spouzetelo:1&aparameters=afile_name:Restoratívna%20justícia%20a%20system%20alternatívnych%20trestov.pdf&aparameters=aid:15524

¹³⁴ ŽATECKÁ, E., HRUŠÁKOVÁ, M. Odklony v řízení ve věcech mladistvých. In: *Dny práva 2012 – sborník příspěvků* [online]. Brno: Masarykova univerzita, 2013. s. 1604. [cit. 2022-08-06]. Dostupné z: https://www.law.muni.cz/sborniky/dny_prava_2012/files/trestnepravnialternativy/ZateckaEva_Hrusakova_Milana.pdf

obohacení nebo učiní jiná vhodná opatření směřující k vydání; zapáté, obviněný s narovnáním souhlasí; zašesté, soud nebo státní zástupce považuje tento způsob vyřízení věci za dostatečný. Je nutné zdůraznit, že na rozdíl od podmíněného zastavení trestního stíhání u narovnání trestní řád nutně nevyžaduje nahrazení způsobené škody nebo učinění jiných kroků, které k tomu směřují, ale připouští také jiné odčinění újmy vzniklé činem. Tato možnost cílí především na trestné činy, kterými nebyla způsobena škoda vyčíslitelná v penězích, tedy zejména trestné činy pomluvy, křivého obvinění atd., a které tedy lze odčinit například omluvou. Kromě výše uvedených podmínek jsou pro schválení narovnání vyžadovány ještě další dva předpoklady – zaprvé, s narovnáním musí souhlasit též poškozený, což je logickým požadavkem, neboť podstata tohoto odklonu spočívá v dohodě mezi obviněným a poškozeným, a zejména u mladistvých má často vysoce výchovný efekt, pokud se osobně setkají s obětí činu a usilují o její odpuštění; zadruhé, je vyžadováno, aby obviněný složil přiměřenou peněžitou částku určenou na pomoc obětem trestné činnosti, což u mladistvých může představovat obtížně splnitelnou podmínku (ač není zakázáno, aby za mladistvého tuto částku uhradila jiná osoba, typicky rodiče). Narovnání je zároveň, na rozdíl od podmíněného zastavení trestního stíhání, konečným způsobem vyřízení věci, kdy dochází k zastavení trestního stíhání.

Posledním z odklonů užívaným v trestním řízení proti mladistvým, který bude v rámci této kapitoly popsán, je odstoupení od trestního stíhání. Tento typ odklonu do trestního práva procesního přinesl až zákon o soudnictví ve věcech mládeže a v některých aspektech se výrazně odlišuje od odklonů upravených trestním řádem. Odstoupení od trestního stíhání je specifické jednak tím, že ho lze aplikovat jen v řízení proti mladistvým, jednak skutečností, že postrádá určité sankční prvky, které jsou spojeny s podmíněným zastavením trestního stíhání (sledování obviněného během zkušební doby) i narovnáním (zaplacení peněžité částky na pomoc obětem trestné činnosti). Zákon o soudnictví ve věcech mládeže v ustanovení § 70 odst. 1 stanovuje pět podmínek, které je nutné pro rozhodnutí o zastavení trestního stíhání splnit. Zaprvé, jedná se o provinění, na které trestní zákoník stanoví trest odnětí svobody, jehož horní hranice nepřevyšuje tři léta; zadruhé, chybí veřejný zájem na dalším stíhání mladistvého; zatřetí, orgánem rozhodujícím o odklonu je přihlédnuto k povaze a závažnosti spáchaného provinění a k osobě mladistvého; začtvrté, trestní stíhání je neúčelné; zapáté, potrestání není nutné k odvrácení mladistvého od páchaní další trestné činnosti. V ustanovení § 70 odst. 3 uvedeného zákona jsou navíc stanoveny další, fakultativní podmínky

pro odstoupení od trestního stíhání. Tak lze učinit zejména v případě, kdy mladistvý úspěšně vykonal probační program, byla úplně nebo alespoň částečně nahrazena škoda způsobená proviněním, či bylo zcela nebo částečně vráceno bezdůvodné obohacení a poškozený s takovým odškodněním, resp. vrácením bezdůvodného obohacení souhlasil (z této formulace přitom nevyplývá, že by musel škodu nahradit nebo bezdůvodné obohacení vrátit osobně sám mladistvý), anebo bylo mladistvému vysloveno napomenutí s výstrahou a takové řešení lze z hlediska účelu řízení považovat za dostatečné. Podobně jako narovnání, i odstoupení od trestního stíhání je konečným vyřízením trestní věci. Důležité je také upozornit na skutečnost, že, v porovnání s ostatními odklony, s odstoupením od trestního stíhání nemusí mladistvý souhlasit a může vůči němu tedy být uplatněno i proti jeho vůli. Mladistvý má však právo do tří dnů ode dne, kdy mu bylo oznámeno usnesení o odstoupení od trestního stíhání, prohlásit, že trvá na projednání věci.¹³⁵

4.2.4.2 Výchovná opatření

Jak již bylo uvedeno v textu výše, zákon o soudnictví ve věcech mládeže přinesl do právní úpravy sankcionování mladistvých pachatelů novou kategorii sankcí – výchovná opatření, která představují alternativu k opatřením trestním. Význam výchovných opatření navíc vzrostl v důsledku toho, že trestní zákoník účinný od 1. 1. 2010 výrazně rozšířil možnost ukládat výchovná opatření též dospělým pachatelům ve věku blízkém věku mladistvých. Výčet výchovných opatření je uveden v ustanovení § 15 odst. 2 zákona o soudnictví ve věcech mládeže a tvoří ho následující: dohled probačního úředníka, probační program, výchovné povinnosti, výchovná omezení a napomenutí s výstrahou. Výchovná opatření jsou nejmírnějšími sankcemi, které lze mladistvým pachatelům uložit a které mají specificky vymezený, nikoliv represivní účel – usměrňování života mladistvého. Zároveň umožňují důslednou individualizaci sankce, a to v závislosti na stíhaném provinění i osobních poměrech mladistvého. Výchovná opatření mohou být prostředkem posílení výchovného účinku současně ukládaného ochranného či trestního opatření, ale i samostatnou sankcí, která je vzhledem k okolnostem případu a osobě mladistvého považována za dostačující. S ohledem na výše uvedený princip subsidiarity trestních opatření by druhá zmíněná možnost dokonce měla být upřednostňovaným způsobem vyřízení věci. Jistý problém

---

¹³⁵ ZEMAN, P. a kol. *Zkrácené formy trestního řízení – možnosti a limity*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2013. s. 65–66. Dostupné z: <http://www.ok.cz/iksp/docs/408.pdf>

v tomto případě představuje skutečnost, že zákon při porušení výchovného opatření nepředpokládá žádné právní důsledky. Z tohoto ohledu je tedy vhodnější ukládat výchovná opatření v kombinaci s opatřeními trestními, neboť nedodržení výchovného opatření může znamenat zároveň porušení podmínek opatření trestního a nástup sekundární sankce za jeho porušení (např. nařízení výkonu odnětí svobody, přeměnu domácího vězení v odnětí svobody). Z ustanovení § 15 odst. 1 zákona o soudnictví ve věcech mládeže vyplývá, že výchovné opatření lze uložit nejdéle na dobu současně stanovené zkušební doby u podmíněného odsouzení nebo podmíněného odložení peněžitého trestu a pokud je ukládáno samostatně nebo vedle jiného ochranného či trestního opatření, pak jej lze uložit nejdéle na dobu tří let. Výrazně se výchovná opatření od jiných typů trestněprávních sankcí odlišují tou skutečností, že je lze mladistvému s jeho souhlasem, který však může kdykoliv odvolat, uložit již v průběhu řízení, před rozhodnutím soudu o vině, a to nejdéle do pravomocného skončení řízení.¹³⁶

Prvním z výchovných opatření uvedených v taxativním výčtu ustanovení § 15 odst. 2 zákona o soudnictví ve věcech mládeže je dohled probačního úředníka. Ten může být mladistvému uložen jednak již v průběhu řízení (se souhlasem mladistvého), jednak jako zostřující prvek vedle jakékoliv jiné sankce, dovoluje-li to její povaha. Z povahy věci jej však nelze uložit spolu s nepodmíněným odnětím svobody, zabezpečovací detencí, ochrannou výchovou, ochranným léčením v ústavní formě nebo trestním opatřením vyhoštění. Naopak lze dohled probačního úředníka kombinovat s odklonem v trestním řízení, zejména podmíněným zastavením trestního stíhání či podmíněným odložením podání návrhu na potrestání. Jelikož zákon o soudnictví ve věcech mládeže nestanovuje, podobně jako u dalších výchovných opatření, možnost mladistvého v případě porušení povinností vyplývajících z uloženého dohledu probačního úředníka jakkoliv postihnout, je vhodné toto opatření využívat spolu s těmi opatřeními, u kterých je stanovena zkušební doba (např. podmíněné odsouzení s dohledem, u něž je uložení dohledu dokonce výslovně předpokládáno, nebo podmíněné upuštění od uložení trestního opatření). Jako účelné se dále jeví využití dohledu probačního úředníka spolu s peněžitým opatřením s podmíněným odkladem výkonu. Při uložení tohoto opatření, stejně jako při aplikaci podmíněného zastavení trestního stíhání či podmíněného odložení podání

---

¹³⁶ ŠČERBA, F., COUFALOVÁ, B. *Efektivita sankcionování mladistvých*. Praha: Leges, 2016. s. 77–81.

návruhu na potrestání, je totiž povinností obviněného, resp. odsouzeného, vést řádný život, vyhovět uloženým podmínkám či vyhovět dalším uloženým omezením. Porušení podmínek dohledu probačního úředníka, který byl uložen zároveň s některým z těchto opatření, tedy může vést k závěru, že mladistvý nevedl řádný život a ve zkušební době se neosvědčil. Na základě toho pak dojde k zákonem předpokládanému následku – výkonu peněžitého opatření nebo pokračování v trestním stíhání. Obdobně lze dohled probačního úředníka využít i s trestním opatřením obecně prospěšných prací, u kterého je také nutné, aby mladistvý kromě vykonání uloženého počtu hodin obecně prospěšných prací vedl řádný život a dodržoval stanovená omezení a povinnosti. Konečně je dohled probačního úředníka možné uložit také s trestním opatřením domácího vězení, kde nedodržení jeho podmínek znamená zmaření domácího vězení a přeměnu na trestní opatření odnětí svobody. Co se obsahu dohledu probačního úředníka týká, toto výchovné opatření „*spočívá v pravidelném sledování chování mladistvého v jeho rodině a způsobu výchovného působení rodičů na něj, v kontrole dodržování uloženého probačního programu a výchovných povinností a omezení uložených mladistvému soudem pro mládež, popř. státním zástupcem (v přípravném řízení), nebo vyplývajících ze zákona, a také v pozitivním vedení mladistvého probačním úředníkem k životu v souladu se zákonem.*“¹³⁷ Účel dohledu je vymezen v § 49 odst. 2 trestního zákoníku a § 16 odst. 2 zákona o soudnictví ve věcech mládeže a je kombinací dvou prvků – kontrolního, spočívajícího ve sledování a kontrole pachatelova chování s cílem zajistit ochranu společnosti, a prvku pomoci, majícího za cíl odborně mladistvého vést a pomáhat mu tak, aby v budoucnu vedl řádný život. Mezi povinnosti mladistvého, kterému byl dohled uložen, dle § 16 odst. 3 zákona o soudnictví ve věcech mládeže patří: spolupracovat s probačním úředníkem takovým způsobem, který mu probační úředník stanovil v probačním plánu dohledu; dostavovat se k probačnímu úředníkovi ve lhůtách, které mu byly probačním úředníkem stanoveny; informovat probačního úředníka o svém pobytu, zaměstnání, dodržování uložených výchovných omezení nebo povinností a jiných důležitých okolnostech pro výkon dohledu určených probačním úředníkem; nebránit probačnímu úředníkovi ve vstupu do obydlí. Další povinnosti nad rámec těch uvedených v § 16 odst. 3 zákona o soudnictví ve věcech mládeže může mladistvému uložit výhradně soud v odsuzujícím rozsudku, a je tedy zcela nepřípustné, aby tak učinil sám probační úředník. Ve vytvořeném probačním plánu úředník pouze konkretizuje

---

¹³⁷ ŠČERBA, F., COUFALOVÁ, B. *Efektivita sankcionování mladistvých*. Praha: Leges, 2016. s. 84.

obsah povinností, které vyplývají ze zákona nebo odsuzujícího rozsudku, a nestanovuje povinnosti nové. Může mladistvému nanejvýš doporučit dodržování určitých omezení či povinností. Probační plán musí jasně vymezovat časový rámec dohledu, podrobnosti vztahující se k uskutečňování kontaktu probačního úředníka s mladistvým a jeho rodinou (formu a četnost konzultací) a další výchovná opatření, pokud byla mladistvému uložena (jakým způsobem je má mladistvý plnit a jak toto plnění bude kontrolováno). Co se charakteru činnosti probačního úředníka týká, je z velké části předurčen výše zmíněným účelem dohledu, a spojuje v sobě tedy prvek kontrolní a prvek pomoci, který by zejména v případě mladistvých pachatelů měl v činnosti probačního úředníka převažovat. Pomoc mladistvému ze strany úředníka může mít různorodé formy, např. pomoc při hledání zaměstnání, vhodného programu pro léčbu závislosti či psychologické pomoci. Zároveň by probační úředník v rámci kontrolní činnosti měl sledovat kriminogenní faktory v životě mladistvého, a předcházet tak jeho deliktnímu chování.

Zákon o soudnictví ve věcech mládeže jako další z výchovných opatření v § 17 upravuje probační program a rozumí jím zejména program sociálního výcviku, psychologického poradenství, terapeutický program, program zahrnující obecně prospěšnou činnost, vzdělávací, doškolovací, rekvalifikační nebo jiný vhodný program k rozvíjení sociálních dovedností a osobnosti mladistvého, a to s různým režimem omezení v běžném způsobu života, který směřuje k tomu, aby se mladistvý vyhnul chování, které by bylo v rozporu se zákonem, a k podpoře jeho vhodného sociálního zázemí a k urovnání vztahů mezi ním a poškozeným (§ 17 odst. 1 zákona o soudnictví ve věcech mládeže). Cílem takových programů je pozitivně ovlivňovat chování mladistvého, vzdálit jej kriminálnímu prostředí a usilovat za tím účelem o změny v jeho sociálních poměrech. Konkrétně se může jednat o aktivity směřující k upevňování právního vědomí mladistvých, zvládnání násilí a agrese, rozvoj finanční gramotnosti, vzdělávání v oblasti pracovních kompetencí. Probační programy jsou pro svou povahu intenzivního zásahu do života mladistvého určeny zejména pro výrazněji narušené jedince. Podmínky pro uložení probačního programu jsou vypočteny v § 17 odst. 2 zákona o soudnictví ve věcech mládeže a jedná se o následující: zaprvé, probační program je vhodný vzhledem k potřebám mladistvého a zájmům společnosti; zadruhé, mladistvému je poskytnuta dostatečná možnost seznámit se s obsahem probačního programu; zatřetí, mladistvý souhlasí s účastí na probačním programu. Právě třetí podmínka probační program výrazně odlišuje od ostatních

výchovných opatření. Opatřit souhlas mladistvého je totiž nutné jak při ukládání probačního programu v průběhu trestního řízení, tak i při ukládání odsuzujícím rozsudkem. Důvodem je skutečnost, že pro úspěšnost probačního programu je nezbytné dobrovolné zapojení mladistvého do takového programu a jeho aktivní účast na něm. Stejně jako u ostatních výchovných opatření, ani u probačního programu zákon nepředpokládá sankci za porušení podmínek jeho výkonu, a proto je vhodné jej ukládat s opatřeními, u kterých porušení podmínek vede k nástupu sekundární sankce (tzn. instituty, u nichž se vyskytuje zkušební doba, obecně prospěšné práce, domácí vězení).

V § 18 odst. 1 zákona o soudnictví ve věcech mládeže je obsažen demonstrativní výčet výchovných povinností. Soud pro mládež (v přípravném řízení státní zástupce) může mladistvému uložit, aby zejména bydlel s rodičem nebo jiným dospělým, který je odpovědný za jeho výchovu; jednorázově nebo ve splátkách zaplatil přiměřenou peněžitou částku na pomoc obětem trestné činnosti; vykonal bezplatně ve volném čase společensky prospěšnou činnost určitého druhu; usiloval o vyrovnání s poškozeným; nahradil podle svých sil škodu způsobenou proviněním anebo jinak přispěl k odstranění následku provinění; podrobil se léčení závislosti na návykových látkách, které není ochranným léčením nebo zabezpečovací detencí podle trestního zákoníku; podrobil se ve svém volném čase vhodnému programu sociálního výcviku, psychologickému poradenství, terapeutickému programu, vzdělávacímu, doškolovacímu, rekvalifikačnímu nebo jinému vhodnému programu k rozvíjení sociálních dovedností a osobnosti mladistvého, který není probačním programem. Výchovné povinnosti jsou opět účelnou doplňující sankcí k trestním opatřením, u nichž je stanovena zkušební doba.

Demonstrativní výčet výchovných omezení je uveden v § 19 odst. 1 zákona o soudnictví ve věcech mládeže. Soud pro mládež (v přípravném řízení státní zástupce) může mladistvému uložit, aby zejména nenavštěvoval určité akce, zařízení nebo jiné pro mladistvého nevhodné prostředí; nestýkal se s určitými osobami; nezdržoval se na určitém místě; nepřechoval předměty, které by mohly sloužit k páčání dalších provinění; neužíval návykové látky; neúčastnil se hazardních her, sázek a hraní na výherních hracích přístrojích; neměnil bez předchozího ohlášení probačnímu úředníkovi místo svého pobytu; neměnil bez předchozího oznámení probačnímu úředníkovi bezdůvodně svoje zaměstnání. První čtyři omezení a omezení ohledně změny

pobytu lze mladistvému uložit pouze tehdy, pokud to nenaruší jeho přípravu na budoucí povolání nebo výkon povolání či zaměstnání. Opět platí, že výchovná omezení jsou vhodnou doplňující sankcí k opatřením spojeným se zkušební dobou, domácím vězení či obecně prospěšným pracím.

Posledním a zároveň nejmírnějším z výchovných opatření upravených v zákoně o soudnictví ve věcech mládeže je napomenutí s výstrahou (§ 20 zákona o soudnictví ve věcech mládeže), které spočívá v tom, že soud pro mládež (v přípravném řízení státní zástupce) mladistvému v přítomnosti jeho zákonného zástupce důrazně vytkne protiprávnost jeho činu a upozorní ho na konkrétní důsledky, jež mu hrozí v případě, že by v budoucnu páchal další trestnou činnost. Pokud je to účelné a vhodné, je možné postihnout mladistvého přenechat jeho zákonnému zástupci, škole, jíž je žákem, nebo výchovnému zařízení, v němž žije. Následkem rozhodnutí o napomenutí s výstrahou je skutečnost, že na mladistvého se hledí, jako by nebyl odsouzen.

4.2.4.3 Ochranná opatření

Ochranná opatření jsou další z kategorií sankcí, které lze na základě zákona o soudnictví ve věcech mládeže proti mladistvým uplatňovat. Ochranným a trestním opatřením je společná skutečnost, že je možné je uložit pouze soudy, zatímco výchovná opatření mohou být státním zástupcem uložena již během přípravného řízení. Ochranná (a výchovná) opatření naopak od trestních opatření odlišuje možnost uložit je i v případě, že došlo ke spáchání činu jinak trestného. Účel ochranných opatření je vymezen samostatně v § 21 odst. 1 zákona o soudnictví ve věcech mládeže a je jím pozitivní ovlivnění duševního, mravního a sociálního vývoje mladistvého a ochrana společnosti před páchaním provinění mladistvými. V tomtéž ustanovení jsou zároveň ochranná opatření vyjmenována – jsou jimi ochranné léčení, zabezpečovací detence, zabránění věci a ochranná výchova. Ochranné léčení a zabránění věci je možné uložit jak mladistvým, tak i osobám mladším patnácti let a dospělým. Zabezpečovací detencí lze sankcionovat mladistvé i dospělé pachatele a ochrannou výchovou pouze mladistvé a mladší patnácti let. S výše uvedeným souvisí i prameny právní úpravy, ve které lze jednotlivé instituty nalézt. Zatímco ochranná výchova je upravena výlučně zákonem o soudnictví ve věcech mládeže, zbylá tři ochranná opatření jsou zakotvena v trestním zákoníku. Následující výklad se tedy zaměří výhradně na institut ochranné výchovy.

Podmínky pro uložení ochranné výchovy jsou obsaženy v ustanovení § 22 zákona o soudnictví ve věcech mládeže – zaprvé, o výchovu mladistvého není náležitě postaráno a nedostatek řádné výchovy nelze odstranit v jeho vlastní rodině nebo v rodině, ve které žije; zadruhé; dosavadní výchova mladistvého byla zanedbána, nebo prostředí, v němž mladistvý žije, neposkytuje záruku jeho náležité výchovy; zatřetí, nepostačuje uložení výchovných opatření (užití ochranné výchovy je tedy subsidiární k uložení výchovných opatření). Ochrannou výchovu je možné uložit jak samostatně, tak i spolu s trestním opatřením a zároveň ji lze uložit také mladistvému, který pro svou nedostatečnou rozumovou a mravní vyspělost není trestně odpovědný. Soud při ukládání ochranné výchovy vychází ze zprávy orgánu sociálně-právní ochrany dětí, Probační a mediační služby, zařízení, ve kterém mladistvý vykonává ústavní výchovu uloženou dle občanského zákoníku, školského zařízení nebo zájmového sdružení, jehož je mladistvý členem, či psychiatrických posudků. Tato zpráva by měla soudu poskytnout informace, jak na mladistvého výchovně působit, a přiblížit mu výchovné prostředí mladistvého. Trvání ochranné výchovy je zákonem omezeno dvěma způsoby – jednak trvá, dokud to vyžaduje její účel (nelze tedy vymezit přesnou dobu jejího trvání), jednak trvá nejdéle do dovršení osmnáctého roku věku (s možností prodloužit ji až do devatenácti let, pokud to vyžaduje zájem mladistvého). Zákon dále umožňuje přeměnit ochrannou výchovu na výchovu ústavní a stejně tak může být mladistvý podmíněně umístěn mimo výchovné zařízení. Výkon ochranné výchovy se řídí zákonem č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů, a probíhá v diagnostických ústavech, výchovných ústavech a dětských domovech se školou.¹³⁸

4.2.4.4 Trestní opatření

Trestní opatření představují nepřísnejší ze sankcí, které lze mladistvým pachatelům ukládat, zároveň jsou však vůči výchovným a ochranným opatřením sankcemi subsidiárními, jak již bylo vícekrát řečeno v předchozích podkapitolách. Lze je tedy dle § 3 odst. 2 zákona o soudnictví ve věcech mládeže použít pouze v případech, kdy by zvláštní způsoby řízení a opatření, zejména obnovující narušené sociální vztahy a přispívající k předcházení protiprávním činům, zřejmě nevedly k dosažení účelu zákona

---

¹³⁸ ŠČERBA, F., COUFALOVÁ, B. *Efektivita sankcionování mladistvých*. Praha: Leges, 2016. s. 115–118.

o soudnictví ve věcech mládeže. Trestní opatření se od trestů obsažených v trestním zákoníku odlišují nejen svou rozdílnou škálou, modifikovanými podmínkami pro ukládání a výměrou jednotlivých trestních opatření, ale také vymezením svého účelu. Obecně je účel opatření vymezen v § 9 odst. 1 zákona o soudnictví ve věcech mládeže a požaduje, aby opatření přispívala k vytvoření podmínek pro sociální a duševní rozvoj mladistvého se zřetelem k jím dosaženému stupni rozumového a mravního vývoje, osobním vlastnostem, k rodinné výchově a k prostředí mladistvého, z něhož pochází, i k ochraně před škodlivými vlivy a k předcházení dalšímu páchaní provinění. Účel trestních opatření je pak speciálně vymezen v § 24 odst. 2 zákona o soudnictví ve věcech mládeže, které jej vymezuje tak, že trestní opatření musí vzhledem k okolnostem případu a osobě i poměrům mladistvého napomáhat k vytváření vhodných podmínek pro další vývoj mladistvého a zároveň výkonem trestního opatření nesmí být ponížena lidská důstojnost (tato podmínka je shodná i u trestů ukládaných dospělým). Taxativní výčet trestních opatření je obsažen v § 24 odst. 1 zákona o soudnictví ve věcech mládeže, a soud pro mládež tedy může mladistvým pachatelům jako trestní opatření uložit pouze obecně prospěšné práce, peněžité opatření, peněžité opatření s podmíněným odkladem výkonu, propadnutí věci, zákaz činnosti, vyhoštění, domácí vězení, zákaz vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce, odnětí svobody podmíněně odložené na zkušební dobu, odnětí svobody podmíněně odložené na zkušební dobu s dohledem nebo nepodmíněné odnětí svobody. Oproti výčtu trestů v trestním zákoníku škála trestních opatření obsahuje navíc peněžité opatření s podmíněným odkladem výkonu, a naopak je zúžena o propadnutí majetku, zákaz pobytu, ztrátu čestných titulů a vyznamenání a ztrátu vojenské hodnosti. Ukládání trestních opatření, resp. odlišnosti ukládání trestních opatření mladistvým od ukládání trestů dospělým, upravuje § 25 zákona o soudnictví ve věcech mládeže. Nejzásadnějším rozdílem je rozšíření výčtu polehčujících okolností, ke kterým se přihlíží při výměře trestního opatření. Kromě okolností uvedených v § 41 trestního zákoníku se tedy jako k polehčující okolnosti přihlídnou též k tomu, že mladistvý, zaprvé, úspěšně vykonal probační program nebo jiný vhodný program sociálního výcviku, psychologického poradenství, terapeutický program, program zahrnující obecně prospěšnou činnost, vzdělávací, doškolovací, rekvalifikační nebo jiný vhodný program k rozvíjení sociálních dovedností a osobnosti mladistvého; nebo, zadruhé, poskytl zadostiučinění poškozenému, nahradil úplně nebo alespoň částečně způsobenou škodu, odčinil nebo alespoň zmírnil újmu, kterou poškozenému mu způsobil, a přičinil se o obnovení právních a společenských vztahů,

kteřé narušil svým chováním; nebo, zatřetí, po spáchání provinění se choval tak, že lze důvodně předpokládat, že se v budoucnu již trestné činnosti nedopustí. Nutno dodat, že oba výčty polehčujících okolností (v § 41 trestního zákoníku i § 25 odst. 1 zákona o soudnictví ve věcech mládeže) jsou výčty demonstrativními.

Prvním z trestních opatření uvedeným v jejich výčtu v zákoně o soudnictví ve věcech mládeže jsou obecně prospěšné práce. Větší část jejich právní úpravy je obsažena v trestním zákoníku (§ 62 až § 65), ustanovení § 26 odst. 1 zákona o soudnictví ve věcech mládeže však upravuje některé aspekty tohoto trestního opatření odlišně. Nejvýraznějším rozdílem trestního opatření obecně prospěšných prací ukládaného mladistvým oproti trestu obecně prospěšných prací ukládaného dospělým pachatelům je snížení maximální výměry tohoto trestního opatření. Soud pro mládež tedy mladistvému může uložit vykonání obecně prospěšných prací v rozsahu 50 až 150 hodin (u dospělých pachatelů je to 50 až 300 hodin). Z ustanovení § 26 odst. 1 zákona o soudnictví ve věcech mládeže dále vyplývá, že obecně prospěšné práce nesmí vzhledem ke své povaze nebo okolnostem, za kterých jsou vykonávány, ohrožovat zdraví, bezpečnost nebo mravní vývoj mladistvého. Kromě toho by měl být soudem, rozhodujícím o uložení trestního opatření obecně prospěšných prací, i probačním úředníkem, podávajícím návrh k takovému rozhodnutí, zohledňován také zájem na nerušené přípravě mladistvého k jeho budoucímu povolání. Dle ustanovení § 26 odst. 1 zákona o soudnictví ve věcech mládeže je možné mladistvému vedle trestního opatření obecně prospěšných prací uložit také vhodná výchovná opatření (např. probační program či dohled probačního úředníka), čímž lze zvýšit resocializační efekt uložených obecně prospěšných prací. Co se následků za nevykonání nebo porušení jiných podmínek trestního opatření obecně prospěšných prací týká, v tomto případě se plně uplatní právní úprava obsažená v § 65 odst. 2 trestního zákoníku. Nevykonané hodiny obecně prospěšných prací mohou být soudem pro mládež přeměněny na odnětí svobody, domácí vězení nebo peněžité opatření. Přeměna na peněžité opatření je však možná pouze tehdy, jestliže je mladistvý výdělečně činný nebo to umožňují jeho majetkové poměry.

Dalším z trestních opatření ukládaných mladistvým je peněžité opatření upravené v § 27 zákona o soudnictví ve věcech mládeže. Uložit mladistvému toto opatření je možné za téměř totožných podmínek jako dospělým pachatelům (tyto podmínky jsou uvedeny

v § 67 až § 69 trestního zákoníku), kromě jedné výjimky spočívající ve skutečnosti, že mladistvý musí být v době rozhodnutí o uložení peněžitého opatření výdělečně činný nebo uložení tohoto opatření umožňují majetkové poměry mladistvého. Vyžadování této podmínky je snahou o respektování zásady personality sankcí, a není tedy žádoucí, aby sankce byla uhrazena z prostředků, kterými sám mladistvý nedisponuje¹³⁹ (např. z prostředků rodičů). Výrazně je oproti peněžitému trestu ukládanému dle trestního zákoníku snížena výměra peněžitého opatření – soud pro mládež může mladistvému podle § 27 odst. 2 a 3 zákona o soudnictví ve věcech mládeže uložit peněžité opatření v rozsahu 10 až 365 denních sazeb, přičemž výše jedné sazby činí od 100 Kč do 5 000 Kč (výše peněžitého opatření tedy může dosáhnout maximálně 1 825 000 Kč). Pokud mladistvý peněžité opatření v zákonné lhůtě nezplatí, nastoupí stejné důsledky jako v případě dospělých pachatelů, tedy peněžité opatření se bude vymáhat, dojde k jeho přeměně na obecně prospěšné práce či domácí vězení nebo bude nařízen výkon trestního opatření odnětí svobody. Zákon o soudnictví mládeže však v § 27 odst. 6 nabízí ještě jeden způsob řešení této situace – soud pro mládež po právní moci rozhodnutí o uložení peněžitého opatření a po vyjádření mladistvého rozhodne, že zaplacení peněžitého opatření nebo jeho nevykonaný zbytek bude nahrazen tím, že mladistvý vykoná obecně prospěšnou činnost v rámci probačního programu pro tento účel zřízeného nebo společensky prospěšnou činnost v rámci výchovné povinnosti. Zbývá dodat, že zaplacením peněžitého opatření (případně upuštěním od jeho výkonu) dochází u mladistvých pachatelů dle § 35 odst. 4 zákona o soudnictví ve věcech mládeže k zahlazení odsouzení.

Jako samostatný druh trestního opatření je v § 28 až § 30 zákona o soudnictví ve věcech mládeže upraveno peněžité opatření s podmíněným odkladem výkonu. Pro jeho aplikaci je nutné splnit jednu ze dvou podmínek alternativně stanovených v § 28 odst. 1 zákona o soudnictví ve věcech mládeže, tedy soud pro mládež buď musí mít vzhledem k osobě mladistvého, zejména s přihlédnutím k jeho dosavadnímu životu a prostředí, ve kterém žije a pracuje, a k okolnostem případu důvodně za to, že účelu trestního opatření bude dosaženo i bez jeho výkonu, nebo musí přijmout záruku za nápravu mladistvého a vzhledem k výchovnému vlivu toho, kdo záruku nabídl, má důvodně za to, že účelu trestního opatření bude dosaženo i bez jeho výkonu. Spolu s uložením

---

¹³⁹ ŠČERBA, F., COUFALOVÁ, B. *Efektivita sankcionování mladistvých*. Praha: Leges, 2016. s. 148.

peněžitého opatření s podmíněným odkladem výkonu je nutné stanovit zkušební dobu, a to nejdéle na tři léta. Během ní je možné mladistvému uložit výchovná opatření, např. dohled probačního úředníka. Povinností mladistvého je v průběhu zkušební doby vést řádný život a vyhovět uloženým podmínkám (výchovným opatřením). Jestliže tak mladistvý činil, vysloví soud pro mládež, že se osvědčil, v opačném případě rozhodne o vykonání peněžitého opatření, a to případně již během zkušební doby. K rozhodnutí o vykonání peněžitého opatření soud přistoupí také ve chvíli, kdy subjekt, jenž se za nápravu mladistvého zaručil, tento příslib odvolá. Opět zbývá dodat, že rozhodnutím o osvědčení mladistvého se jeho odsouzení zahazuje.

V případě trestních opatření zákazu činnosti, zákazu vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce a vyhoštění jsou v zákoně o soudnictví ve věcech mládeže upraveny pouze drobné odchylky oproti obecné úpravě obsažené v trestním zákoníku v § 73, § 74, § 76, § 77 a § 80 a jedná se zejména o odlišnosti ve výměře těchto trestních opatření. Co se trestního opatření zákazu činnosti týká, toto lze mladistvému dle § 26 odst. 3 uložit pouze tehdy, pokud to není na překážku přípravě na jeho budoucí povolání, přičemž horní hranice sazby nesmí převyšovat pět let. Zároveň lze zákaz činnosti uložit i pro takové činnosti, ke kterým mladistvý v době ukládání opatření není oprávněn (např. řízení motorových vozidel). Dojde tak k vytvoření překážky pro to, aby mladistvý mohl takové oprávnění získat. V případě trestního opatření zákazu vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce zákon o soudnictví ve věcech mládeže v § 26 odst. 4 pouze snižuje jeho maximální možnou výměru, která činí pět let, a dovoluje vedle tohoto opatření uložit také vhodná výchovná opatření. Vyhoštění může soud pro mládež dle § 26 odst. 5 zákona o soudnictví ve věcech mládeže uložit na dobu jednoho roku až pěti let a musí při tom přihlídnout k nejlepšímu zájmu mladistvého, zejména k rodinným a osobním poměrům mladistvého a dbát toho, aby tímto trestním opatřením nebyl vydán nebezpečí zpustnutí. Pokud se jedná o mladistvého, který je občanem Evropské unie, musí být navíc splněna podmínka, že neuložením tohoto druhu trestního opatření by došlo k vážnému ohrožení bezpečnosti státu nebo veřejného pořádku, nebo že vyhoštění je v nejlepším zájmu takového mladistvého.

U trestního opatření domácího vězení zákon o soudnictví ve věcech mládeže opět nestanovuje žádné specifické podmínky pro jeho ukládání mladistvým, pouze v ustanovení § 26 odst. 2 omezuje horní hranici sazby tohoto opatření, která činí jeden

rok. Zároveň je umožněno spolu s domácím vězením uložit i vhodná výchovná opatření. Důležité je zmínit, že trestní opatření domácího vězení lze uložit pouze se souhlasem pachatele (jeho slibem, že se ve stanovené době bude zdržovat na uvedené adrese a v případě kontroly dodržování podmínek domácího vězení poskytne potřebnou součinnost – § 60 odst. 1 trestního zákoníku). Provádění kontroly je svěřeno do rukou Probační a mediační služby a může probíhat dvěma způsoby – prostřednictvím elektronického kontrolního systému sledujícího pohyb odsouzeného nebo prostřednictvím namátkových kontrol, které provádí probační úředník. Je třeba podotknout, že při ukládání trestního opatření domácího vězení by soudy vždy měly pečlivě zvažovat, zda jeho uložení nebude mít na mladistvého, vzhledem k tomu, že značně omezuje možnost pozitivního sociálního kontaktu, negativní dopad a nezvýší riziko recidivy či asociálního chování takto sankcionovaného mladistvého¹⁴⁰.

Podmíněné odsouzení a podmíněné odsouzení s dohledem může být mladistvému pachateli uloženo za podmínek stanovených trestním zákoníkem v § 81 a § 84. Podmíněně odložit lze tedy výkon trestního opatření odnětí svobody nepřevyšujícího tři léta, jestliže vzhledem k osobě a poměrům mladistvého pachatele, zejména s přihlédnutím k jeho dosavadnímu životu a prostředí, ve kterém žije a pracuje, a k okolnostem případu lze mít důvodně za to, že k působení na mladistvého, aby vedl řádný život, není třeba bezprostředního výkonu tohoto trestního opatření. Spolu s podmíněným odsouzením může být mladistvému uloženo také výchovné opatření (např. probační program – ovšem pouze se souhlasem mladistvého, jak již bylo uvedeno výše). Rozdíl je oproti podmíněnému odsouzení a podmíněnému odsouzení s dohledem ukládanému dospělým pachatelům v délce zkušební doby, která u mladistvých může činit jeden rok až tři léta. Odlišné je také vymezení důvodů, za kterých soud pro mládež může nechat podmíněné odsouzení mladistvého v platnosti i přes to, že mladistvý zavinil příčinu k nařízení výkonu odnětí svobody. Zatímco u dospělých pachatelů trestní zákoník hovoří o „výjimečných případech“ (§ 83 odst. 1 trestního zákoníku), u mladistvých může jít i o jiné než výjimečné případy (§ 33 odst. 3 zákona o soudnictví ve věcech mládeže). Nutno zmínit, že v případě ponechání podmíněného odsouzení v platnosti i přes to, že mladistvý zavinil příčinu k nařízení výkonu odnětí svobody, je možné zkušební dobu dle § 33 odst. 3 písm. b) zákona o soudnictví ve věcech mládeže prodloužit až na pět let.

---

¹⁴⁰ ŠČERBA, F., COUFALOVÁ, B. *Efektivita sankcionování mladistvých*. Praha: Leges, 2016. s. 155.

Zároveň může soud nad odsouzeným stanovit dohled (pokud již nebyl uložen) nebo mu uložit další výchovné opatření.

Nejpřísnější sankcí, kterou lze mladistvému pachateli uložit, je trestní opatření odnětí svobody, jež má i z toho důvodu povahu subsidiární sankce (§ 31 odst. 2 jej umožňuje uložit pouze tehdy, jestliže by s ohledem na okolnosti případu, osobu mladistvého nebo předchozí použitá opatření uložení jiného trestního opatření zjevně nepostačovalo k dosažení účelu zákona o soudnictví ve věcech mládeže). Trestní opatření odnětí svobody se od trestu odnětí svobody upraveného trestním zákoníkem liší především v tom, že u mladistvých se trestní sazby odnětí svobody (dolní i horní hranice) snižují na polovinu trestních sazeb uvedených v trestním zákoníku. Zároveň dle § 31 odst. 1 zákona o soudnictví ve věcech mládeže dolní hranice takto snížené trestní sazby nesmí převyšovat jeden rok a horní hranice pět let. Přísnější trestní opatření odnětí svobody (na pět až deset let) je mladistvému možné uložit jen v případě uvedeném v § 33 odst. 3 zákona o soudnictví ve věcech mládeže, tedy v situaci, kdy mladistvý spáchal provinění, za které trestní zákoník dovoluje uložení výjimečného trestu, a povaha a závažnost provinění je vzhledem k zvlášť zavrženíhodnému způsobu provedení činu nebo k zvlášť zavrženíhodné pohnutce nebo k zvlášť těžkému a těžko napravitelnému následku mimořádně vysoká. V § 32 zákona o soudnictví ve věcech mládeže je naopak zakotvena možnost mimořádného snížení sazby trestního opatření odnětí svobody, a to v případě, že soud pro mládež vzhledem k okolnostem případu nebo vzhledem k poměrům mladistvého má za to, že by použití trestní sazby odnětí svobody stanovené trestním zákoníkem bylo pro mladistvého nepřiměřeně přísné a že lze účelu trestního opatření dosáhnout i odnětím svobody kratšího trvání. Pokud jde o výkon trestního opatření nepodmíněného odnětí svobody, ten musí dle § 31 odst. 4 zákona o soudnictví ve věcech mládeže u mladistvých, kteří nepřekročili devatenáctý rok věku, probíhat odděleně od dospělých odsouzených ve věznicích pro mladistvé nebo alespoň ve speciálních odděleních pro mladistvé. Mladistvý vykonávající trestní opatření nepodmíněného odnětí svobody může být na návrh státního zástupce nebo ředitele věznice propuštěn, a to, na rozdíl od dospělých pachatelů, bez ohledu na to, zda již mladistvý vykonal alespoň třetinu, polovinu, resp. dvě třetiny odnětí svobody. Spolu s rozhodnutím o podmíněném propuštění je na základě § 78 odst. 2 zákona o soudnictví ve věcech mládeže stanovena zkušební doba, a to v délce až tří let (při odsouzení za přečin), nebo až pěti let (při odsouzení za zločin). Zbývá ještě dodat, jaké jsou v případě trestního opatření odnětí

svobody možnosti ohledně zahlazení odsouzení – dle § 35 odst. 1 a 2 je odsouzení zahlazeno buď jeho vykonáním, případně upuštěním od zbytku výkonu (v případě trestního opatření odnětí svobody nepřevyšujícího jeden rok), nebo musí být o zahlazení rozhodnuto soudem pro mládež, který za tímto účelem přihlíží k chování mladistvého ve výkonu odnětí svobody (v případě trestního opatření odnětí svobody převyšujícího jeden rok).

4.2.4.5 Alternativy k uložení trestního opatření

Alternativami k potrestání se rozumí jedna ze skupin hmotněprávních alternativních opatření, která je reprezentována institutem upuštění od potrestání (upraveným v § 46 až § 48 trestního zákoníku) a institutem upuštění od uložení trestního opatření (upraveným v § 11 až § 14 zákona o soudnictví ve věcech mládeže). Jádro těchto institutů spočívá v tom, že soud sice vynese odsuzující rozsudek, ve kterém shledává obžalovaného vinným, ale neuloží mu žádný druh trestu, resp. trestního opatření. Smyslem těchto prostředků je výchovně působit na pachatele a docílit tak jeho nápravy prostřednictvím samotného trestního stíhání a vyslovení viny, tedy bez uložení trestu. V trestním zákoníku jsou upraveny dvě varianty upuštění od potrestání – prosté a podmíněné s dohledem. V případě prostého upuštění od potrestání se stát zcela vzdává možnosti pachatele dále potrestat – lze mu pouze uložit ochranné léčení, zabránění věci či zabezpečovací detenci. Při podmíněném upuštění od potrestání s dohledem si soud ponechává možnost pachateli pro případ porušení jeho povinností uložit trest a navíc zvyšuje výchovný efekt tohoto opatření prostřednictvím vystavení pachatele dohledu probačního úředníka. Následující text se zaměří na alternativy k potrestání upravené zákonem o soudnictví ve věcech mládeže, tedy upuštění od uložení trestního opatření a podmíněné upuštění od uložení trestního opatření.

Upuštění od uložení trestního opatření se v mnoha znacích shoduje s upuštěním od potrestání upraveným trestním zákoníkem, zároveň se však v některých ohledech tyto instituty odlišují. Jeden z rozdílů představuje skutečnost, že dle § 11 zákona o soudnictví ve věcech mládeže je možné upuštění od uložení trestního opatření aplikovat na provinění, u kterých trestní zákoník stanoví trest odnětí svobody, jehož horní hranice nepřevyšuje pět let. Znamená to tedy, že tento institut nelze využít u všech přečinů, přesněji řečeno není možná jeho aplikace u nedbalostních provinění, u kterých horní hranice trestní sazby převyšuje pět let. V případě upuštění od potrestání dle trestního

zákoníku lze tuto alternativu k potrestání aplikovat na všechny přečiny, tedy i nedbalostní trestné činy, kde horní hranice trestní sazby převyšuje pět let. Co naopak oba výše uvedené instituty spojuje, je podmínka, aby mladistvý spáchání činu litoval a projevil účinnou snahu po nápravě. Zatímco lítost nad spácháním činu může být projevena i jinak než výslovně (např. vyplývá z jiných projevů mladistvého), účinná snaha po nápravě musí být podložena konkrétními kroky pachatele (např. nahradí alespoň částečně způsobenou škodu, účastní se léčebného či resocializačního programu). Důležité je však zdůraznit, že zákon nevyžaduje, aby bylo nápravy skutečně dosaženo, postačí pouze projevit takovou snahu, která k tomuto výsledku může reálně vést. Jsou-li splněny obě výše uvedené podmínky (jedná se o provinění, na které trestní zákoník stanoví trest odnětí svobody, jehož horní hranice nepřevyšuje pět let, a mladistvý spáchání činu lituje a projevuje účinnou snahu po nápravě), může být soudem od uložení trestního opatření na základě § 11 odst. 1 zákona o soudnictví ve věcech mládeže upuštěno ve třech případech – zaprvé, vzhledem k povaze spáchaného činu a k dosavadnímu životu mladistvého lze důvodně očekávat, že již projednání věci před soudem pro mládež postačí k nápravě mladistvého; zadruhé, mladistvý se činu dopustil z neznalosti právních předpisů, která je zejména vzhledem k jeho věku, rozumové vyspělosti a prostředí, ve kterém žil, omluvitelná; zatřetí, soud pro mládež přijme záruku za nápravu mladistvého a má za to, že vzhledem k výchovnému vlivu toho, kdo záruku nabídl, povaze spáchaného činu a osobě mladistvého se uložení trestního opatření nejeví nutným. Ve všech těchto případech navíc může soud pro mládež dle § 11 odst. 2 zákona o soudnictví ve věcech mládeže mladistvého napomenout, nebo přenechat jeho postihnutí zákonnému zástupci, opatrovníku, škole, jíž je mladistvý žákem, či školskému zařízení pro výkon ústavní nebo ochranné výchovy, ve kterém žije. Vedle těchto případů existují ještě další dvě situace, předpokládané v § 12 zákona o soudnictví ve věcech mládeže, ve kterých lze od uložení trestního opatření upustit. Lze tak učinit jednak tehdy, kdy mladistvý spáchal provinění ve stavu vyvolaném duševní poruchou (který si, na rozdíl od dospělých pachatelů, na něž se použije ustanovení § 47 odst. 1 trestního zákoníku, může přivodit i sám vlivem návykové látky) a soud pro mládež má za to, že zabezpečovací detence nebo ochranné léčení, které zároveň ukládá, zajistí nápravu mladistvého lépe než trestní opatření; jednak tehdy, kdy je vůči mladistvému užito ochranné nebo výchovné opatření a k dosažení účelu zákona o soudnictví ve věcech mládeže není třeba uložit trestní opatření.

Kromě prostého, nepodmíněného upuštění od uložení trestního opatření zákon o soudnictví ve věcech mládeže v § 14 upravuje také podmíněné upuštění od uložení trestního opatření. Uvedené ustanovení pro jeho aplikaci požaduje splnění následujících předpokladů – zaprvé, byly naplněny podmínky stanovené pro prosté upuštění v § 11 odst. 1 zákona o soudnictví ve věcech mládeže; zadruhé, soud pro mládež považuje za potřebné po stanovenou dobu sledovat chování mladistvého. Jestliže k podmíněnému upuštění od uložení trestního opatření dojde, musí soud stanovit zkušební dobu v délce až jednoho roku. Od podmíněného upuštění od potrestání s dohledem dle § 48 trestního zákoníku institut podmíněného upuštění od uložení trestního opatření odlišuje skutečnost, že soud pro mládež při postupu dle § 14 zákona o soudnictví ve věcech mládeže nemusí nutně nad mladistvým stanovit dohled. Zároveň však takovou možnost má, neboť na základě ustanovení § 14 odst. 2 zákona o soudnictví ve věcech mládeže může mladistvému uložit jednak povinnost nahradit dle svých sil způsobenou škodu nebo vydat získané bezdůvodné obohacení, jednak výchovné či ochranné opatření, které má mladistvého usměrnit tak, aby vedl řádný život. Dohled probačního úředníka je přitom jedním z výchovných opatření, a proto mu může být mladistvý během zkušební doby podmíněného upuštění od uložení trestního opatření podroben. Po uplynutí zkušební doby soud pro mládež buď rozhodne, že se mladistvý osvědčil, nebo, a to případně již během zkušební doby, uloží trestní opatření. Pokud žádné rozhodnutí neučiní do jednoho roku od uplynutí zkušební doby, nastává dle § 14 odst. 7 zákona o soudnictví ve věcech mládeže fikce, že se mladistvý osvědčil. Oproti způsobům rozhodnutí stanoveným pro podmíněné upuštění od potrestání s dohledem v § 48 odst. 7 trestního zákoníku má však soud pro mládež ještě jednu možnost, a to ponechat vzhledem k okolnostem případu a osobě mladistvého podmíněné upuštění od uložení trestního opatření v platnosti i přes to, že mladistvý zavinil uložení trestního opatření (§ 14 odst. 3 zákona o soudnictví ve věcech mládeže). V takovém případě musí nad mladistvým stanovit dohled, pokud již nebyl uložen, nebo přiměřeně prodloužit zkušební dobu (ne však více než o jeden rok), anebo stanovit dosud neuložená výchovná opatření.

4.2.5 Opatření dle zákona o soudnictví ve věcech mládeže ve vztahu k dětem

Zákon o soudnictví ve věcech mládeže v § 89 stanovuje, že dítě mladší patnácti let není trestně odpovědné. Pro případ, že se dopustí činu jinak trestného, však soud pro mládež stanoví opatření potřebná k jeho nápravě, jejichž výčet je obsažen v § 93 téhož zákona.

Dětem tedy mohou být ukládána tato opatření: výchovná povinnost, výchovné omezení, napomenutí s výstrahou, dohled probačního úředníka, zařazení do terapeutického, psychologického nebo jiného vhodného výchovného programu ve středisku výchovné péče, ochranná výchova a ochranné léčení. Účelem těchto opatření je zejména včasný zásah při závažném porušení právních norem ze strany dítěte, jehož cílem je eliminace recidivy a rozvoje kriminální kariéry mladého jedince. Uložení opatření zpravidla předchází pedagogicko-psychologické vyšetření (znalecký posudek odborníka z oblasti dětské psychologie či dětské psychiatrie), na základě kterého má být zvoleno nejvhodnější opatření. Obvykle je vyžadována také zpráva orgánu sociálně-právní ochrany dětí posuzující rodinné prostředí a poměry dítěte.

Uložení výchovné povinnosti, výchovného omezení a napomenutí s výstrahou není ve vztahu k dětem v zákoně o soudnictví ve věcech mládeže speciálně upraveno, a použijí se tedy analogicky, s přihlédnutím k věku dítěte, ustanovení dopadající na ukládání výchovných opatření mladistvým. Též v případě dohledu probačního úředníka zákon o soudnictví ve věcech mládeže v § 93 odst. 6 stanovuje přiměřené použití ustanovení týkajících se tohoto institutu ve vztahu k mladistvým a pouze dodává, že probační úředník při výkonu dohledu také pravidelně navštěvuje dítě, nad nímž vykonává dohled, v jeho bydlišti a, pokud je to účelné, též ve škole či na jiném vhodném místě. Zařazení dítěte do terapeutického, psychologického nebo jiného vhodného výchovného programu ve středisku výchovné péče lze přirovnat k výchovné povinnosti podrobit se ve volném čase vhodnému programu určenému k rozvoji sociálních dovedností a osobnosti (vyjma probačních programů) ukládanému mladistvým. Zda je konkrétní program pro dítě vhodný, by mělo být posouzeno odborníky ze střediska výchovné péče, případně jinými specialisty, a lze při tom vycházet i z pedagogicko-psychologického vyšetření, jež je obligatorní součástí řízení ve věcech dětí mladších patnácti let. Účelné je zjistit také stanovisko samotného dítěte a jeho rodičů. Ochranné léčení může být dle § 93 odst. 4 zákona o soudnictví ve věcech mládeže soudem pro mládež uloženo na základě výsledků předchozího vyšetření duševního stavu dítěti, které spáchalo čin jinak trestný ve stavu vyvolaném duševní poruchou, nebo pod vlivem návykové látky či v souvislosti s jejím zneužíváním a jeho pobyt na svobodě bez uložení ochranného léčení je nebezpečný. Dětem lze podle povahy nemoci a léčebných možností ukládat ochranné léčení dvojího druhu – ambulantní, či ústavní, přičemž dodatečně může být soudem provedena změna z ambulantního léčení

na ústavní nebo naopak. Ochranné léčení trvá tak dlouho, dokud to vyžaduje jeho účel, a proto je soud pro mládež povinen nejméně jednou za dvanáct měsíců přezkoumat, jestli důvody pro jeho pokračování trvají, jinak je zruší (§ 93 odst. 5 zákona o soudnictví ve věcech mládeže). Nejprísnější opatření, které lze dítěti mladšímu patnácti let uložit, představuje ochranná výchova. Jedná se o prostředek ultima ratio využívaný v případech nejzávažnějších porušení zákona ze strany dítěte, při jehož ukládání se posuzuje nejen povaha spáchaného deliktu, ale také celková situace dítěte. Obligatorně se ochranná výchova dle § 93 odst. 2 zákona o soudnictví ve věcech mládeže ukládá dítěti, které spáchalo čin, za nějž trestní zákoník dovoluje uložení výjimečného trestu, a které v době spáchání činu dovršilo dvanáctý rok svého věku a bylo mladší patnácti let. Fakultativně je možné toto opatření na základě § 93 odst. 3 zákona o soudnictví ve věcech mládeže uložit dítěti, které v době spáchání činu bylo mladší patnácti let, pokud to odůvodňuje povaha spáchaného činu jinak trestného a pokud je to nezbytně nutné k zajištění řádné výchovy dítěte. Fakultativnímu uložení ochranné výchovy by však mělo předcházet uložení mírnějších opatření, které tolik nezasahují do osobní svobody dítěte. Až v situaci, kdy tyto mírnější prostředky selžou, by měl soud přistoupit k aplikaci ochranné výchovy. Před učiněním takového rozhodnutí je však nezbytné opatřit si od subjektů, do jejichž kompetence spadá péče o mládež (např. orgány sociálně-právní ochrany dětí, školská zařízení), podklady, které objasňují míru zanedbání dosavadní výchovy dítěte, sociální prostředí, z něhož dítě pochází a které ovlivňuje jeho výchovu apod. Jak již bylo řečeno v souvislosti s ochrannou výchovou ukládanou mladistvým, její výkon se řídí zákonem č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů, a stejně jako v případě mladistvých pachatelů probíhá ve výchovných ústavech, diagnostických ústavech a dětských domovech se školou.¹⁴¹

---

¹⁴¹ FIRSTOVÁ, J. *Kriminalita mládeže v sociálních souvislostech*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2014. s. 162–165.

Závěr

Cílem této diplomové práce bylo poskytnout jejímu čtenáři pravdivý obraz o vývoji a struktuře kriminality mládeže na území České republiky a seznámit jej s možnostmi přístupu k delikventní mládeži, prostředky zacházení s ní a způsoby jejího sankcionování. Hlavní přínos práce autorka shledává zejména v rozsahu a detailnosti provedené analýzy, neboť kriminalitu mládeže zkoumala z hlediska jejího stavu, struktury i dynamiky za období let 1993 až 2020, což doposud zřejmě žádný diplomant neučinil. Sledování a vyhodnocování kriminality mládeže je nezbytné pro tvorbu predikcí jejího dalšího vývoje. Takové prognózy jednak otevírají prostor pro diskusi o dalším směřování trestní politiky státu, jednak umožňují přijímání efektivních preventivních opatření majících za cíl předcházet trestné činnosti a redukovat ji.

První dvě kapitoly poskytly čtenáři teoretický vhled do problematiky kriminality mládeže nezbytný pro pochopení následujících částí práce. V kapitole číslo jedna, zaměřené na kriminalitu obecně (nikoliv kriminalitu mládeže) a vědu kriminalitu zkoumající – kriminologii, mu zejména byly vysvětleny pojmy „stav, struktura a dynamika kriminality“ a rozdíly mezi skutečnou, registrovanou a latentní kriminalitou. První kapitola také čtenáři přiblížila zdroje poskytující informace o kriminalitě se zaměřením na statistiku kriminality Policie České republiky – její podobu a významné změny, kterými v průběhu let prošla. V kapitole číslo dvě byl objasněn způsob označování nedospělých osob (pojmy „dítě“ a „mladistvý“) a nastíněn historický vývoj přístupu ke kriminalitě mládeže. Těžiště této kapitoly nicméně spočívalo v charakteristice kriminality mládeže a vysvětlení jejích příčin, které je nutné brát na zřetel při navrhování a uplatňování efektivních prostředků boje proti kriminalitě mládeže i stanovení účinného preventivního programu majícího za cíl zamezit recidivě i „prvopachatelství“ dětí a mladistvých.

Stěžejní část této diplomové práce představovala kapitola číslo tři, jejímž obsahem byl detailní popis stavu, struktury a dynamiky kriminality mládeže vycházející z autorčiny analýzy statistik kriminality. Hodnocené období let 1993 až 2020 bylo rozděleno do čtyř etap po sedmi letech (období let 1993 až 1999, 2000 až 2006, 2007 až 2013 a 2014 až 2020), přičemž každé z nich byla věnována jedna podkapitola. Sledované období poté

bylo zhodnoceno též jako celek se zaměřením na vysvětlení příčin zjištěného vývoje kriminality mládeže.

Lze říci, že v uvedených letech počet skutků spáchaných mládeží vykazoval převážně klesající tendenci. Výjimkou bylo období let 1993 až 1996, kdy počet mládeží spáchaných skutků narůstal a v roce 1996 dosáhl maxima (34 778 skutků). Od roku 1997 až do současnosti však soustavně klesá (kromě neznatelných výkyvů v letech 2007, 2011 a 2017 až 2019). Podobný vývoj jako počet mládeží spáchaných skutků zaznamenal i počet stíhaných, resp. vyšetřovaných osob z řad mládeže. Maxima dosáhl počet pachatelů v roce 1996 (23 139 pachatelů) a od roku 1997 klesá. Skokově se snížil mezi lety 2001 a 2002 (o 5 442 osob), poté již klesal pozvolněji.

Struktura kriminality mládeže v průběhu let 1993 až 2020 prošla výraznými změnami. Na počátku sledovaného období ve struktuře kriminality mládeže zcela dominovala majetková kriminalita, pod kterou spadalo více než 80 % mládeží spáchaných skutků. V průběhu následujících let však její procentuální zastoupení na sktruktuře kriminality mládeže klesalo (např. v roce 2000 činilo 76 %, v roce 2010 54,6 % a v roce 2020 pouhých 33,4 %), zatímco podíly zejména násilné a ostatní kriminality se zvětšovaly. V roce 1993 byla násilná kriminalita zastoupena z 6,1 % a ostatní z 5,2 %, v roce 2000 to bylo 9,2 %, resp. 11,7 %, v roce 2010 16,7 %, resp. 20,7 % a v roce 2020 18,8 %, resp. 31,1 %. Také podíl mravnosti kriminality v průběhu let narůstal. V roce 1993 činil 1,3 %, v roce 2000 1,6 %, v roce 2010 3,9 % a v roce 2020 12,6 %. I podíl hospodářské kriminality ve sledovaném období nepatrně narůstal, avšak po celou dobu se udržel pod hranicí 5 %.

Struktura samotné majetkové kriminality mládeže zůstala po celé sledované období téměř neměnná – zcela v ní převládaly krádeže prosté a krádeže spáchané vloupáním. Také v případě násilné kriminality po celé sledované období dominovaly dva skutky – loupež a úmyslné ublížení na zdraví. U mravností kriminality se mládež dopouštěla téměř výhradně pohlavního zneužívání a znásilnění, mezi lety 2016 až 2020 přibyl také malý počet případů obchodování s lidmi, ohrožování mravnosti, sexuálního nátlaku a šíření pornografie. Na struktuře hospodářské kriminality mládeže se mezi lety 1993 až 1999 nejvíce podílely zpronevěra a podvod, ke konci tohoto období, s rozmachem bankomatů a vydávání platebních karet na území České republiky, začalo postupně přibývat také

případů neoprávněného držení platební karty. V následujících obdobích již neoprávněné držení platební karty ve struktuře hospodářské kriminality zcela převládlo. Pro účely této diplomové práce byly do kategorie ostatní kriminality zařazeny skutky, které v policejní statistice spadají pod tzv. ostatní kriminální činy, zbývající kriminalitu a vojenské a protiústavní trestné činy, kterých se však mládež dopouští zcela výjimečně. Ve skupině ostatních kriminálních činů se mládež nejčastěji dopouštěla sprejerství, výtržnictví, nedovolené výroby a držení omamných a psychotropních látek a jedů, šíření toxikomanie, podílnictví a maření výkonu úředního. Co se skutků zařazených pod zbývající kriminalitu týká, nejčastěji se mládež dopouštěla trestných činů spojených se silničními dopravními nehodami, ublížení na zdraví z nedbalosti a šíření poplašné zprávy. Přechodně se pak objevoval zvýšený počet skutků týrání zvířat nebo protiprávních jednání souvisejících s podporou a propagací hnutí. Přibližně od roku 2006 se u mládeže také začíná objevovat čím dál více případů opilství a ohrožování pod vlivem návykové látky. Výrazný nárůst v letech 2007 až 2009 zaznamenala v rámci zbývající kriminality tzv. ostatní trestná činnost, a to v důsledku zařazení trestného činu řízení motorového vozidla bez řidičského oprávnění do této podskupiny zbývající kriminality.

Poslední, čtvrtá, kapitola této práce seznámila čtenáře prostřednictvím analýzy soudobé legislativy s možnostmi přístupu k delikventní mládeži, prostředky zacházení s ní a způsoby jejího sankcionování z pohledu rodiny, školy, občanského zákoníku, zákona o sociálně-právní ochraně dětí a zákona o soudnictví ve věcech mládeže, přičemž se zaměřila též na odklony v trestním řízení a alternativy k potrestání.

Jak již bylo řečeno výše, cílem této diplomové práce bylo poskytnout jejímu čtenáři pravdivý obraz o vývoji a struktuře kriminality mládeže na území České republiky za období let 1993 až 2020 a seznámit jej s možnostmi přístupu k delikventní mládeži, prostředky zacházení s ní a způsoby jejího sankcionování. Lze konstatovat, že tento cíl byl naplněn. Nicméně, je nutné upozornit na skutečnost, že vzhledem k legislativním změnám a některým změnám, kterými prošla policejní statistika kriminality (např. pozměněný způsob výpočtu věku pachatele), není možné data za celé sledované období bezpodmínečně srovnávat. Je také nezbytné mít na paměti, že kriminalita mládeže je stížena poměrně vysokou mírou latence, a je tedy třeba počítat s omezenou vypovídací hodnotou statistik, které přirozeně zachycují pouze kriminalitu registrovanou. Data

týkající se kriminality mládeže jsou také značně ovlivněna mírou objasněnosti trestné činnosti. U kriminality, která sice byla registrována, ale nikoliv objasněna, nejsou známy informace o osobě pachatele, tedy ani údaj o jejím věku. Z toho důvodu může být v případě kriminality dětí a mladistvých srovnávána pouze kriminalita objasněná.

Závěrem zbývá dodat, že byť se vývoj kriminality mládeže jeví jako příznivý a doposud skutků spáchaných mládeží i pachatelů z řad dětí a mladistvých ubývá, nelze se spoléhat na to, že nastolený trend se v následujících letech nezmění. Dle autorčina názoru je třeba zaměřit se zejména na prevenci kriminality, a to s ohledem na měnící se strukturu kriminality mládeže – narůstající podíl násilné a mravnostní kriminality, což lze označit za alarmující. Jednu z možných cest, kterou se lze v oblasti prevence kriminality mládeže vydat, autorka shledává v intenzivní práci s rodinami ohrožených dětí a mladistvých, její kontrole a podpoře, neboť rodina je nejčastěji prvním sociálním prostředím, se kterým se dítě setkává a které do značné míry formuje jeho osobnost. Za neméně důležité považuje v oblasti prevence kriminality také kvalitní, nejlépe organizované, trávení volného času mládeže, kterým lze do značné míry eliminovat možnost zaujetí dítěte či mladistvého nevhodnými aktivitami – jednoduše mu na ně nezbývá čas. V neposlední řadě by autorka práce kladla větší důraz na preventivní akce pořádané ve školách policií či zájmovými sdruženími.

Seznam použitých zkratk

č.	číslo
ČR	Česká republika
násl.	následující
Sb.	Sbírka zákonů České republiky

Seznam použitých zdrojů

1. Seznam použité literatury

FIRSTOVÁ, Jana. *Kriminalita mládeže v sociálních souvislostech*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2014. 216 s. ISBN 978-80-7380-521-0

ŘIVNA, Tomáš, SCHEINOST, Miroslav, ZOUBKOVÁ, Ivana a kol. *Kriminologie*. 5., aktualizované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019. 588 s. ISBN 978-80-7598-554-5

HELUS, Zdeněk. *Sociální psychologie pro pedagogy*. 2., přepracované a doplněné vydání. V Praze: Grada, 2015. 400 s. ISBN 978-80-247-4674-6

MATĚJKA, Michal. *Počítačová kriminalita*. Praha: Computer Press, 2002. 106 s. ISBN 80-722-6419-2

MORAVCOVÁ, Eva, PODANÁ, Zuzana, BURIÁNEK, Jiří a kol. *Delikvence mládeže – Trendy a souvislosti*. Praha: Triton, 2015. 232 s. ISBN 978-80-7387-860-3

NOVOTNÝ, Oto, ZAPLETAL, Josef a kol. *Kriminologie*. 3., přepracované vydání. Praha: ASPI, 2008. 527 s. ISBN 978-80-7357-409-3

PODANÁ, Zuzana, BURIÁNEK, Jiří. *Česká mládež v perspektivě delikvence*. Praha: Filozofická fakulta UK v Praze, 2007. 78 s. ISBN 978-80-86284-68-2

SVATOŠ, Roman. Vybrané trestné činy mládeže v České republice. In: KURUC, Peter. *Trestnoprávne a kriminologické aspekty kriminality mládeže*. Žilina: EUROKÓDEX, 2013. 472 s. ISBN 978-80-8155-025-6

ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní zákoník I: komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012. Velké komentáře. 1450 s. ISBN 978-80-7400-428-5

ŠÁMAL, Pavel, MUSIL, Jan, KUČHTA, Josef. *Trestní právo procesní*. 4., přepracované vyd. Praha: C. H. Beck, 2013. 995 s. ISBN 978-80-7400-496-4

ŠČERBA, Filip, COUFALOVÁ, Bronislavs. *Efektivita sankcionování mladistvých*. Praha: Leges, 2016. 320 s. ISBN 978-80-7502-131-1

VÁLKOVÁ, Helena, KUČHTA, Josef, HULMÁKOVÁ, Jana a kol. *Základy kriminologie a trestní politiky*. 3. vydání. V Praze: C.H. Beck, 2019. Beckovy mezioborové učebnice. 585 s. ISBN 978-80-7400-732-3

ZBORNÍK, František, KOTULAN, Petr, ROZUM, Jan. *Trestní soudnictví nad mládeží v ČR a zahraničí*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 1996. 129 s. ISBN 80-86008-27-4

ZOUBKOVÁ, Ivana a kol. *Kriminologický slovník*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2011. 256 s. ISBN 978-80-7380-312-4

ZOUBKOVÁ, Ivana. *Kontrola kriminality mládeže*. Dobrá Voda: Aleš Čeněk, 2002. 231 s. ISBN 978-80-8647-308-6

ZOUBKOVÁ, Ivana, NIKL, Jaroslav, ČERNÍKOVÁ, Vratislava. *Kriminalita mládeže*. Praha: Vydavatelství PA ČR, 2001. 89 s. ISBN 80-7251-070-3

2. Seznam použitých internetových zdrojů

FAIKIS, Marcel, HOLECOVÁ, Simona. Stalo se před rokem: Vláda ze dne na den zavřela školy. Nakažených bylo 39. In: *seznamzpravy.cz* [online]. 10. března 2021 15:30. [cit. 2022-08-09]. Dostupné z: <https://www.seznamzpravy.cz/clanek/pred-rokem-tento-den-vlada-ze-dne-na-den-zavrela-skoly-nakazenych-bylo-39-146525>

GÁBA, Aleš a kol. *Národní zpráva o pohybové aktivitě českých dětí a mládeže 2022* [online]. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2022. 38 s. ISBN 978-80-244-6107-6. [cit. 2022-08-05]. Dostupné z: <https://activehealthykids.upol.cz/download/14>

HORÁČEK, Jakub. ‚Lidé si mohli vybrat i peníze, které neměli.‘ Před třiceti lety začal v Česku fungovat první bankomat. In: *iRozshlas.cz* [online]. Praha: 1. prosince 2019, 12:28. [cit. 2021-12-06]. Dostupné z: https://www.irozshlas.cz/veda-technologie/historie/bankomat-banka-ceskoslovensko-praha-vaclavske-namesti-penize_1912011228_dok

HULMÁKOVÁ, Jana. Aktuální trendy při aplikaci odklonů a sankcí s restorativními prvky v České republice. In: Strémy Tomáš. *Restoratívna justícia a systém alternatívnych trestov* [online]. Zborník z medzinárodnej vedeckej konferencie. Praha: Leges, 2017. s. 162–171. ISBN 978-80-7502-224-0. [cit. 2022-08-06]. Dostupné z: https://www.knihyleges.cz/web_redir?aParameters=akod_r:output&aparameters=spouz-etelo:1&aparameters=afile_name:Restoratívna%20justícia%20a%20system%20alternatívnych%20trestov.pdf&aparameters=aid:15524

HUSÁK, Jan. *Děti a sociální síť* [online]. Praha: Česká rada dětí a mládeže, 2018. 33 s. [cit. 2022-08-05]. Dostupné z: <http://crdm.cz/download/publikace/CRDM-Zprava-Deti-a-socialni-site.pdf>

Krátké vysvětlení ke statistikám na internetu. In: *policie.cz* [online]. [cit. 2021-03-28]. Dostupné z: <https://www.policie.cz/soubor/statistiky-nove-cleneni-2010-00-kratke-vysvetleni-ke-statistikam-na-internetu.aspx>

MAREŠOVÁ, Alena. Jsou statistické údaje dostatečným zdrojem informací o stavu a vývoji kriminality v ČR?. *Kriminalistika* [online]. Praha: Ministerstvo vnitra České republiky, 2010, roč. 42, č. 1. s. 3–11. [cit. 2021-11-23]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/clanek/jsou-statisticke-udaje-dostatecnym-zdrojem-informaci-o-stavu-a-vyvoji-kriminality-v-cr.aspx>

MAREŠOVÁ, Alena. *Resortní statistiky – základní zdroj informací o kriminalitě v České republice* [online]. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2011. 148 s. ISBN 978-80-7338-110-3. [cit. 2021-03-16]. Dostupné z: <http://www.ok.cz/iksp/docs/385.pdf>

MAREŠOVÁ, Alena a kol. *Analýza trendů kriminality v roce 2014* [online]. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2015. 131 s. ISBN 978-80-7338-150-9. [cit. 2021-12-09]. Dostupné z: <http://www.ok.cz/iksp/docs/425.pdf>

NOVOTNÁ, Karolína, SOCHOR, Štěpán. PŘEHLEDNĚ: Zákazy v karanténě. Co smíme a nesmíme v nouzovém stavu. In: *idnes.cz* [online]. 12. března 2020 15:45, aktualizováno 14. března 8:32. [cit. 2022-08-09]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/zpravy/domaci/koronavirus-v-cesku-vlada-karantena-omezeni.A200312_095554_domaci_knn

Poznámka. Statistické přehledy kriminality za rok 2016. In: *policie.cz* [online]. [cit. 2021-03-17]. Dostupné z: <https://www.policie.cz/clanek/statistiky-kriminalita-statisticke-prehledy-kriminality-za-rok-2016.aspx>

PROCHÁZKA, Daniel. Ministr Gazdík: Roste agresivita u dětí. Podle něj mohou být na vině počítačové hry, covid-19 a sociální sítě. In: *udalosti247.cz* [online]. ©2022, 4. dubna 2022 [cit. 2022-06-16]. Dostupné z: <https://udalosti247.cz/domaci/gazdik-roste-agresivita-deti/>

SCHEINOST, Miroslav a kol. *Analýza trendů kriminality v České republice v roce 2019* [online]. V Praze: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2020. 235 s. ISBN 978-80-7338-187-5. [cit. 2021-10-06]. Dostupné z: <http://www.ok.cz/iksp/docs/462.pdf>

Statistika trestného činu uzavření zakázané dohody. In: *policie.cz* [online]. [cit. 2021-03-17]. Dostupné z: <https://www.policie.cz/clanek/statistika-trestneho-cinu-uzavreni-zakazane-dohody.aspx>

Statistické přehledy kriminality za roky 1993–1999. In: *policie.cz* [online]. [cit. 2021-03-18]. Dostupné z: <https://www.policie.cz/clanek/statistiky-kriminality-1993-1999.aspx>

Statistické přehledy kriminality za roky 2000–2007. In: *policie.cz* [online]. [cit. 2021-03-20]. Dostupné z: <https://www.policie.cz/clanek/archiv-statistiky-statisticke-prehledy-kriminality.aspx>

Statistické přehledy kriminality za rok 2008. In: *policie.cz* [online]. [cit. 2021-03-20].
Dostupné z: <https://www.policie.cz/clanek/statisticke-prehledy-kriminality-za-rok-2008.aspx>

Statistické přehledy kriminality za rok 2009. In: *policie.cz* [online]. [cit. 2021-03-20].
Dostupné z: <https://www.policie.cz/clanek/statisticke-prehledy-kriminality-za-rok-2009.aspx>

Statistické přehledy kriminality za rok 2010. In: *policie.cz* [online]. [cit. 2021-03-20].
Dostupné z: <https://www.policie.cz/clanek/statisticke-prehledy-kriminality-za-rok-2010.aspx>

Statistické přehledy kriminality za rok 2011. In: *policie.cz* [online]. [cit. 2021-03-20].
Dostupné z: <https://www.policie.cz/clanek/statisticke-prehledy-kriminality-za-rok-2011.aspx>

Statistické přehledy kriminality za rok 2012. In: *policie.cz* [online]. [cit. 2021-03-20].
Dostupné z: <https://www.policie.cz/clanek/statisticke-prehledy-kriminality-za-rok-2012.aspx>

Statistické přehledy kriminality za rok 2013. In: *policie.cz* [online]. [cit. 2021-03-21].
Dostupné z: <https://www.policie.cz/clanek/statisticke-prehledy-kriminality-za-rok-2013.aspx>

Statistické přehledy kriminality za rok 2014. In: *policie.cz* [online]. [cit. 2021-03-21].
Dostupné z: <https://www.policie.cz/clanek/statisticke-prehledy-kriminality-za-rok-2014.aspx>

Statistické přehledy kriminality za rok 2015. In: *policie.cz* [online]. [cit. 2021-03-21].
Dostupné z: <https://www.policie.cz/clanek/statisticke-prehledy-kriminality-za-rok-2015.aspx>

Statistické přehledy kriminality za rok 2016. In: *policie.cz* [online]. [cit. 2021-03-21]. Dostupné z: <https://www.policie.cz/clanek/statistiky-kriminalita-statisticke-prehledy-kriminality-za-rok-2016.aspx>

Statistické přehledy kriminality za rok 2017. In: *policie.cz* [online]. [cit. 2021-03-21]. Dostupné z: <https://www.policie.cz/clanek/statisticke-prehledy-kriminality-za-rok-2017.aspx>

Statistické přehledy kriminality za rok 2018. In: *policie.cz* [online]. [cit. 2021-03-21]. Dostupné z: <https://www.policie.cz/clanek/statisticke-prehledy-kriminality-za-rok-2018.aspx>

Statistické přehledy kriminality za rok 2019. In: *policie.cz* [online]. [cit. 2021-03-21]. Dostupné z: <https://www.policie.cz/clanek/statisticke-prehledy-kriminality-za-rok-2019.aspx>

Statistické přehledy kriminality za rok 2020. In: *policie.cz* [online]. [cit. 2021-03-21]. Dostupné z: <https://www.policie.cz/clanek/statisticke-prehledy-kriminality-za-rok-2020.aspx>

SVATOŠ, Roman. Počítačová kriminalita. *Auspicia*. [online] 2013, roč. X. č. 1. s. 171–178. [cit. 2022-04-21]. Dostupné z: <https://vsers.cz/wp-content/uploads/2017/02/Auspicia-2013-1.pdf>

VEČERKA, K., HOLAS, J., ŠTĚCHOVÁ, M. a kol. *Mladiství pachatelé na prahu tisíciletí* [online]. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2004. ISBN 80-7338-033-1. [cit. 2021-11-09]. Dostupné z: <http://www.ok.cz/iksp/docs/307.pdf>

VEČERKA, Kazimír, HOLAS, Jakub, ŠTĚCHOVÁ, Markéta a kol. *Sociálně patologické jevy u dětí: závěrečná zpráva z výzkumu* [online]. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2000. 210 s. ISBN 80-86008-74-6. [cit. 2021-11-01]. Dostupné z: <http://www.ok.cz/iksp/docs/252.pdf>

Věková skladba obyvatelstva ČR, 1945–2021. In: *czso.cz* [online]. [cit 2022-04-29]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/staticke/animgraf/cz/index.html?lang=cz>

Vláda plánuje uzavřít od středy všechny školy. In: *novinky.cz* [online]. 12. října 2020 12:09, aktualizováno 12. října 2020 15:08. [cit. 2022-08-09]. Dostupné z: <https://www.novinky.cz/domaci/clanek/vlada-planuje-uzavrit-od-stredy-vsechny-skoly-40338966>

ZEZULOVÁ, Jana. Několik poznámek k dolní věkové hranici trestní odpovědnosti v České republice. *Časopis pro právní vědu a praxi* [online]. 1997, č. 3. s. 379–390. [cit. 2021-10-04]. Dostupné z: <https://journals.muni.cz/cpvp/article/viewFile/9224/8688>

ZEMAN, Petr a kol. *Zkrácené formy trestního řízení – možnosti a limity*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2013. 185 s. ISBN 978-80-7338-133-2. [cit. 2022-08-06]. Dostupné z: <http://www.ok.cz/iksp/docs/408.pdf>

Zpráva o situaci v oblasti vnitřní bezpečnosti a veřejného pořádku na území České republiky v roce 2020 (ve srovnání s rokem 2019). In: *mvcz.cz* [online]. [cit. 2022-04-21]. Dostupné z: <https://www.mvcz.cz/soubor/zprava-o-situaci-v-oblasti-verejneho-poradku-a-vnitri-bezpecnosti-na-uzemi-ceske-republiky-v-roce-2020.aspx>

ŽATECKÁ, Eva, HRUŠÁKOVÁ, Milana. Odklony v řízení ve věcech mladistvých. In: *Dny práva 2012 – sborník příspěvků* [online]. Brno: Masarykova univerzita, 2013. s. 1601–1610. ISBN: 78-80-210-6319-8. [cit. 2022-08-06]. Dostupné z: https://www.law.muni.cz/sborniky/dny_prava_2012/files/trestnepravniaalternativy/ZateckaEva_HrusakovaMilana.pdf

3. Seznam použitých právních předpisů

Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník

Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád)

Zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže)

Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí

Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon)

Zákon č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů

Zákon č. 333/2020 Sb., kterým se mění zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony

Zákon č. 86/1950 Sb., trestní zákon

Zákon č. 48/1931 Sb., o trestním soudnictví nad mládeží

Zákon č. 117/1852 ř. z., o zločinech, přečinech a přestupcích

Vyhláška č. 72/2005 Sb., o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních

4. Seznam ostatních zdrojů

PACLÍKOVÁ, Adéla. Děti zmizely z ulic. Tedy i z policejních statistik. *Mladá fronta DNES*, 29. 8. 2015.

SVATOŠ, Roman. Proč dlouhodobě klesá podíl mladých pachatelů na kriminalitě?
Policajná teória a prax. Bratislava: Akadémia policajného zboru v Bratislave, 2016,
roč. XXIV. č. 1. 126 s. ISSN 1335-1370

Vývoj a struktura kriminality mládeže v České republice a způsoby jejího řešení

Abstrakt

Tato diplomová práce se zabývá vývojem a strukturou kriminality mládeže v České republice a způsoby jejího řešení. Cílem práce je poskytnout čtenáři pravdivý obraz o vývoji a struktuře kriminality mládeže na území České republiky, a to za poměrně rozsáhlé období – od roku 1993 do roku 2020.

První dvě kapitoly nabízí čtenáři teoretický vhled do problematiky kriminality mládeže, zpracovaný s využitím dostupné odborné literatury, nezbytný pro pochopení následujících částí práce. Kapitola číslo jedna se zaměřuje na kriminalitu obecně (nikoliv kriminalitu mládeže) a na vědu, která ji zkoumá – kriminologii. Jsou v ní vysvětleny základní pojmy (stav, struktura a dynamika kriminality; skutečná, registrovaná a latentní kriminalita apod.) a popsány zdroje poskytující informace o kriminalitě se zaměřením na statistiku kriminality Policie České republiky, pro tuto práci zcela klíčovou. Kapitola číslo dvě je teoretickým úvodem již do kriminality mládeže a je v ní objasněn způsob označování nedospělých osob (pojmy „dítě“ a „mladistvý“), nastíněn historický vývoj přístupu ke kriminalitě mládeže, uvedeny zvláštnosti kriminality mládeže (na rozdíl od kriminality dospělých) a vysvětleny její příčiny.

Stěžejní část této diplomové práce představuje kapitola číslo tři, která čtenáři nabízí závěry z analýzy statistik kriminality mládeže. Pro lepší pochopení je slovní popis doprovázen množstvím tabulek a grafů. Hodnocené období let 1993 až 2020 je rozděleno do čtyř etap po sedmi letech (období let 1993 až 1999, 2000 až 2006, 2007 až 2013 a 2014 až 2020), přičemž každé z nich je věnována jedna podkapitola. Autorka se v ní zaměřuje na detailní popis stavu, struktury a dynamiky kriminality mládeže. Poté je sledované období zhodnoceno jako celek se zaměřením na vysvětlení příčin zjištěného vývoje kriminality mládeže.

Kapitola číslo čtyři je zejména analýzou soudobé legislativy. Jsou v ní představeny možnosti přístupu k delikventní mládeži, prostředky zacházení s ní a způsoby jejího sankcionování z pohledu rodiny, školy, občanského zákoníku, zákona o sociálně-právní ochraně dětí a zákona o soudnictví ve věcech mládeže. Zaměřuje se též na odklony v trestním řízení a alternativy k potrestání.

Klíčová slova

kriminalita mládeže – vývoj kriminality – struktura kriminality – způsoby řešení kriminality

Development and Structure of Youth Crime in the Czech Republic and Ways of Dealing With It

Abstract

This thesis concerns the development and structure of youth crime in the Czech Republic and the various ways it has been dealt with. The aim of the thesis is to provide the reader with a true picture of the development and structure of youth crime in the territory of the Czech Republic over a relatively extensive period – from 1993 to 2020.

The first two chapters offer the reader theoretical insight into the issue of youth crime that is necessary for understanding the subsequent parts of the thesis, making use of the available professional literature. Chapter One focuses on crime in general (not youth crime) and the science that studies it – criminology. It explains basic terms (the state, structure and dynamics of crime; real, registered and latent crime etc.) and describes the different sources that provide information on crime, focusing on the – for this thesis, crucial – crime statistics of the Police of the Czech Republic. Chapter Two is a theoretical introduction to youth crime and it describes the distinction between the terms "child under fifteen years of age" and "juvenile". Furthermore, it outlines the historical development of the approach to youth crime, presents the peculiarities of youth crime (as opposed to adult crime), and explains the causes of youth crime.

The mainstay of this thesis represents Chapter Three, which offers the reader conclusions from the analysis of youth crime statistics. To provide a better understanding, tables and graphs accompany the verbal description. The evaluated period from 1993 to 2020 is divided into four seven-year periods (from 1993 to 1999, 2000 to 2006, 2007 to 2013, and 2014 to 2020). Each period is described in its own subchapter, where the author focuses on a detailed description of the state, structure, and dynamics of youth crime. Then, the entire period is evaluated as a whole, with a particular focus on explaining the causes of the observed development of youth crime.

Chapter Four is mainly an analysis of contemporary legislation. It presents the possibilities of approach to delinquent youth, the means of dealing with them and the methods of sanctioning them from the perspective of the family, school, the Civil Code, the Act on Social and Legal Protection of Children and the Act on Justiciary in Suits of Youth. It also focuses on diversions of criminal proceedings and alternatives to punishment.

Key words

youth crime – development of crime – structure of crime – ways of dealing with crime